

Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Kupm mɛtn taar taadjeki ɔoobm ɣɛn dooy Labar Jigan ɣɛn Isa al-Masi ɣɛn Matiye

Taar jiga ɣɛn Isa al-Masi kɛn Matiye raanɔ se, naan raan jee al-Masige tun Yaudge. Naade Yaudge se bo jeel ok mɛtn Kitapm kɛn Raa dɔoko ute jeege do dɔkin se. Matiye taad jeege tu ɔ Isa se, naan bo debm kɛn utu 'tɛdn kaasn nakgen kɛn Kitapm Raa dɔoko ute jeege do dɔkina taadn se. Taa naan se bo maakɔ taarin kɛn naan raan se, daayum naan lee tuun tɔl taar Kitapm Raa dɔoko ute jeege do dɔkin se maak ki. Kaad kɛn Matiye raanɔ Labar Jigan ɣɛn Isan ese se, jee al-Masigen Yaudge se, k'tuurde tuur naatn maakɔ beege tun Yaudge lee tusn maak ki ɣɛn keem Raa. Naade se lee tusu ɔ jee kɛn Yaudge ey se kic bo naade took okde ute naade. ɣɛn Matiye ki num, Isa bo mel kɛn lee dooy jeege ute tɔɔgina do nakge tun kɛn Raa jen ro ki. Isa se taadden ɔoobm kiji kɛn naade an jeel kɔkɔ ko taargen maakɔ Kitap kɛn Raa dɔoko ute jeege do dɔkin se. Isa se naan bo al-Masi kɛn Yaudge ing aak kaak kaamin se. Kɛn naan jaay taadden taa maakɔ Gaar Raa se, naan deekden ɔ: Raa se naan bo gaarge ɔ naan baagga kɔsn gaara do jeege tun do naan ki ara. Maakɔ kitapin ki se Matiye taad mɛtn taar Isan dooy jeege ute taargen jɛrl jɛrl ɔtɔ kaam mii aan gɔɔ kɛn naan dooy jeege

do kəs ki se (kon 5-7).

*Metjil Isa *al-Masi*
(Lk 3.23-38)

¹ Kεse 6o metjil Isa al-Masige. Naan *goon Daud
o goon *Abraam.

² Abraam ooj Isak, Isak ooj *Yakub o o Yakub ooj
Juda ute gεnaangen gaabge*.

³ Juda 6o ooj Pεrez ute Zera† o o gaangen se Tamar
6o konde.

Pεrez ooj Esrom. Esrom ooj Aram.

⁴ Aram ooj Aminadab. Aminadab ooj Naason.
Naason ooj Salmon.

⁵ Salmon ooj Booz o ko Booz se ron Raab.

Booz se 6o ooj Obed o ko Obed se ron Rut.

⁶ Obed ooj Jεε. Jεε se 6o ooj Gaar *Daud.

Daud se 6o ooj Salomon do mend Uri ki.

⁷ Salomon ooj Roboam. Roboam ooj Abiya. Abiya
ooj Asa.

⁸ Asa ooj Yozapat. Yozapat ooj Yoram. Yoram ooj
Ozias.

⁹ Ozias ooj Yotam. Yotam ooj Akaz. Akaz ooj
Ezekias.

¹⁰ Ezekias ooj Manase. Manase ooj Amon. Amon
ooj Josias.

¹¹ Josias ooj Yekonia ute gεnaangen gaabge
o kaad ken se 6o gaan *Israelge k'təs k'baande bulu
taa naan Babilon ki‡.

¹² Ken naade 6aa aan Babilon ki se jaay 6o,
Yekonia ooj Salatiel o Salatiel ooj Zorobabel.

* **1:2** Gεnaangen gaabgen se 6o ken baado ted taa 6ee gaan
*Israelgen sik-kaar-dio. † **1:3** Naade se ron goge. ‡ **1:11** Aak
2Gar 24.12-16.

13 Zorobabel ooj Abiud. Abiud ooj Eliakim. Eliakim ooj Azor.

14 Azor ooj Sadok. Sadok ooj Akim. Akim ooj Eliud.

15 Eliud ooj Eliezer. Eliezer ooj Matan. Matan ooj Yakub.

16 Yakub ooj Yusup. Yusup se bo gaabm Mari oo Mari se bo ooj Isan ken k'danjɪn al-Masi se.

17 Metjildegen iin do Abraam ki bini aan do Daud ki se, aas metjili sik-kaar-soo. Ken iin do Daud ki bini k'tos k'baanden bulu taa naan Babilon ki se, aas metjili sik-kaar-soo. Ken naade baan Babilon ki jaay bini aan do al-Masi ki se, kic bo aas metjili sik-kaar-soo.

*Koojn Isa *al-Masi
(Lk 2.1-21)*

18 Te doobm gay jaay j'oojn Isa al-Masi: kon Mari se mend keesn Yusup, num ken naan baa te ron ki ey sum bo, Mari ted mendkaama ute toojn *Nirl Salal. 19 Gaabm keesiin Yusup se, debm ken lee ted nakge te doobiina oo je an koodn metin naan jeege tu eyo. Taa naan se bo naan je an rese taa nam 'booy taarde eyo.

20 Kaad ken naan utu ing saap saap do taar ken se, gan *koon Meljege Raa maakn nin ki se teec naanin ki taadin oo: «Yusup, naai se metjil *Daud, onte beere Mari se okin 'tedn mendi, taa Mari se aam te Nirl Salal. 21 Naan se utu 'koojn goon gaaba oo goon se naai an dan Isa\$, taa naan bo debm utu koodn do jeenge maakn *kusiin ki.»

22 Nakgen paacn ted se, taa taar Meljege Raa taado do dakin ute taar debm taad taar teeco

§ 1:21 Ron Isa je deekn oo: Meljege aaj jeege.

taar Raa ki roŋ Ezayi se aanga doobiŋ ki ken ɔɔ:
 23 *'Booyki! Goon mɛnd kɛn gaaba ɓaa te roŋ ki eyo, utu 'tɛdn mɛndkaama ɔɔ koojŋ goono ɔɔ goon se jeege an dan Emanuel.** Ro Emanuel se je deekŋ ɔɔ: *Raa ute naajege.

24 Ken Yusup jaay iin maakŋ biŋ ki se, naan took taar kɔdn Meljege Raa taadiŋo se. Gɔtn se, Mari se naan ɔkiŋ tɛdn mɛndina. 25 Num gan naan baate ɓaa roŋ ki bini Mari oojŋ maak ki. Ɔɔ goon j'oojin se, Yusup ɔndiŋ roŋ Isa.

2

Jee jeel k-dijge ɓaado kaakŋ Isa

1 Isa se j'oojin maakŋ gɛgɛr ken Betleem ken taa naan Jude ki, do Gaar *Eɾɔd ki. Ken Isa jaay j'oojin se, jee jeel k-dijge iino kaam kaada tookŋo ɔɔ ɓaa aan maakŋ gɛgɛr ken Jeruzalem ki. 2 Ken naade jaay aan se, naade tɔnd mɛtn jeege ɔɔ: «Goon k'j'oojin jaay ute kɔsn gaar Yaudge se tap ɓo, gayo? Taa naaje se j'aako k-dijiŋ kaam kaada tookŋo ɔɔ naaje k'ɓaado kerŋ naaniŋ ki.»

3 Ken Eɾɔd jaay booy taar se, nirliŋ teece taa gaariŋa; bin se ɔl jee Jeruzalem ki paac se ɓeere ɔkde. 4 Gɔtn se Gaar Eɾɔd dan tus magal *jee tɛdn serke Raage tu paac ɔɔ ute jee jeel taadŋ tɔɔkŋ mɛtn Ko Taar Raa paac ken maakŋ jeunge tu ɔɔ naan tɔnd mɛtde ɔɔ: «*Al-Masi do dɔkiŋ Raa taad taa koojin se tap ɓo, j'an koojŋ gayo?»

5 Gɔtn se, naade terliŋ ɔɔ: «Naan se j'an koojin maakŋ gɛgɛr ken Betleem ken taa naan Jude ki, aan

* 1:23 Aak Eza 7.14.

gɔɔ kɛn do dɔkin debm taad taar teeco taar Raa ki raanjinɔ ɔɔ:

⁶ Gεgεr kɛn Betleem kɛn taa naan Jude ki se, naai kic ɛ maakɲ gεgεrge tun magal magal kɛn taa naan Jude ki.

Taa maakɲ naanji ki se ɓo utu ade teecn magal kɛn utu 'tɔɔdn *Israel

jeemge aan gɔɔ debm gaama se*.»

⁷ Gɔtn jaay Ɛrɔd danjee jeel k-dijge kalde ki se, nam kic ɓo jeel eyo. Kɛn naade aan ɔnin se, naan tɔnd metde ɔɔ: «Kɛn tap ki se, k-dijn se tap ɓo naase aakiŋki nun ki?» ⁸ Ɔɔ naan deekden ɔɔ: «'Baaki Betleem ki je ɔnumkiro gɔtn goono se tak. Kɛn jaay ɔninkiroga num, 'terl 'baakiro 'taadumki gɔtina taa maam kic ɓo m'baa kergɲ naanin ki.»

⁹ Kɛn naade jaay booy taar gaarge aas sum se, gɔtn se naade iin baa, ɔɔ kɛn naade baa baa se, k-dijn kɛn naade aakiŋo kaam gɔtn kaada tookɲo se, ter teec naande ki daala. K-dijn se tɔɔdde bini baa daar do ɓee kɛn goon maak ki se. ¹⁰ Kɛn naade aak k-dijn se maakde raap sakan.

¹¹ Kɛn naade aan se, end maakɲ ɓee ki ɔɔ ɔɲ goono ute kon Mari. Naade ɛrg naan goon ki ɔɔ tɔɔmin jaay ɓo naade tɔɔd taa ɓɔɔndege ɔɔ edin nakgen bεε bεε: daab, nakɲ ooto, ute uubm ootn k'danjin mir set.

¹² Kɛn naade iin ɔɲ Mari sum se, *Raa ɔɔjde maakɲ nide ki ɔɔ j'ɔnten terl kaal gɔtn Gaar Ɛrɔd ki. Taa naan se ɓo naade uun doobm kuuy ɔɔ terl baa taa naande ki.

* **2:6** Aak Mis 5.1. † **2:11** Mir se kaagn k'tɛdn uubm ooto ɔɔ ɔɔɲ j'ot ro deb kɛn ooyga kooyo taa ruum eyo.

Yusup ute mendiñ Mari ðo goonde aan̄ ðaa Masar ki

¹³ Kēn jee jeel k-dijge jaay iin̄ ðaa sum se, kōdn̄ Mēljege Raa kalan̄ ðaado taad̄ Yusup ki maakñ nin̄ ki ðo: «Iin̄ ute mendi ðo uun goono aan̄ 'ðaa ki taa naan̄ Masar ki. In̄g gōtn̄ naane bini maam m'ai taad̄ jaay ðo sōm naai ade tērlē. Bēre, Gaar *Erod se je je goono taa an̄ tōōlō.» ¹⁴ Maakñ nōor ki se sum ðo, Yusup iin̄ ute mendiña uun goono ðo aan̄ ðaa taa naan̄ Masar ki. ¹⁵ Naan̄ tin̄g gōtn̄ naane bini Gaar Erod ooyo. Nakñ se aan̄ doobiñ ki aan̄ gōo kēn Mēljege Raa taado ute taar debm taad̄ taar teeco taar Raa ki do dōkin̄ ðo: *Maam m'dan̄ m'ðado goonum gaaba naatn̄ taa naan̄ Masar ki.* †

**Erod tōōl gaan̄ sēemgen maakñ naan̄ kēn Betleem ki*

¹⁶ Kaad̄ kēn se Erod utu zēere; ðo naan̄ kēn se naan̄ ðaado jeel ðkga metiña kēn jee jeel k-dijge dērlin̄ dērl se, gōtn̄ se naan̄ maakin̄ taarin̄ makōñō. Naan̄ und kulu ðo num gaangen gaabgen ðndo do ðaar di ki jaay bōyō bōyō paacñ kēn maakñ gēgēr kēn Betleem ki ute maakñ naangen cēs ki cēs ki se, k'tōōldē paac. Taa ðaar di ese se tum te kaad̄n̄ kēn jee jeel k-dijge taad̄ Erod ki gen̄ k-dijn̄ naade aakiño. ¹⁷ Bin̄ ðo, nakñ se aanga doobiñ ki aan̄ gōo kēn debm taad̄ taar teeco taar Raa ki, ron̄ Jeremi, taad̄feno do dōkin̄ ðo:

¹⁸ K'booy nōo eem maakñ naan̄ Rama ki jeege tōōyō ðo eem nōo dēna. Kēse Rasel ðo eem taa gēninge, naan̄ k'selin̄ kic ðo ðaar eyo gen̄ tōōyō,

† **2:15** Aak Oz 11.1.

taa geninge utga. §

Yusup ute mendina ə goonde deet ən taa naan Masar

¹⁹ Kən Gaar *Erad jaay ooy sum se, kədn Meljege Raa taad Yusup ki maakŋ niŋ ki kaad kən naan utu taa naan Masar ki. ²⁰ Naan taadŋ ə: «Iiŋ ute mendi ə uun goono ək 'terl 'baaki taa naan *Israel ki taa jeegen kən je təl goono se, naade ooyga.» ²¹ Ə Yusup iiŋ ute mendina, uun goono ə ək terl taa naan Israel ki. ²² Anum kən naan booy ə Arkeləs əsga gaar gen taa naan Jude gəə bubiŋ Erad ki se, gətn se Yusup beere əkiŋ gen terl baə taa naan Jude ki. Ə Meljege Raa taadŋ maakŋ niŋ ki ə ŋ'iŋ baə taa naan Galile ki. ²³ Naan iiŋ baə iŋg maakŋ geger kən k'daŋiŋ Nazaret. Nakgen se aan doobiŋ ki aan gəə kən jee taad taar teeco taar Raa ki taado do dəkiŋ ə: *Naan se j'an danŋ kəd Nazaret.*

3

*Jan-Batist *batiz jeege*

(Mk 1.2-8; Lk 3.1-20)

¹ Kən kaadŋ jaay aan sum se, Jan-Batist naar teec naan jeege tu ə baag taadŋ taar *Raa do kəd-baar kən taa naan Jude ki. Naan taad jeege tu ə: ² «'Terlki maakse taa *maakŋ Gaar Raa se əpğa gəəə!» ³ Taa Jan se ɓə, debm taad taar teeco taar Raa ki roŋ Ezayi taado taariŋ do dəkiŋ kən ə:

K'booy mind deba taad makəŋ do kəd-baar ki ə:

*'Daapki doobm Meljege ə 'tediŋsiŋki jiga 'toodŋ tal.**

⁴ Jan uuso kal k'daapiŋ ute beekŋ giŋji ə dəək maakiŋ te kəl daara; nakŋ kəsiŋ iimi ute teeje.

§ 2:18 Aak Jer 31.15. * 3:3 Aak Eza 40.3.

⁵ Gotn se jeege*n* iino maak*n* geger ken Jeruzalem ki ute kengen taa naan Jude ki paac oo ute kengen iino taa ool Jordan ki paac, naade baado gotn Jan ki. ⁶ Naade tadd metn *kusi*n*dege naan jeege tu oo Jan-Batist batiz*de* maak*n* ool magal ken k'dan*n* Jordan se.

⁷ Ken Jan aak *Parizige ute *Sadusege dena baado on*n* taa naan aden batiz se, naan deekden oo: «Aakumki tu woojgen ara! Nanja jaay bo dejseno taa aki kaan kotn maak-taar Raa ken utu booy do jeege tu se? ⁸ Naan ki se, 'tedki nakgen jiga ken 'taadn jeege tu oo naase se 'terlkiga maakse, ⁹ oo onte 'taadki ooki: naaje se e k'gaan *Abraamge. 'Booyki m'asen deeke, kogen ese se ken Raa je kic bo an delin 'tedn gaange Abraam ki. ¹⁰ Berε, alpasa se e k'daaringa metn ko kaag ki. Ko kaaggen paac*n* jaay ooj jig ey se, j'aden tagn tuun naatn oo j'aden taccn poodn.

¹¹ «Maam se, m'asen batizn ute maane oo kese je deek*n* oo naase 'terlkiga kingse; num gan debm utu baado metum ki se, naan magal ciruma. Maam se saa j*n* ki kic bo m'aas gen koodin eyo. Debm ese se bo utu asen *batizn ute Nirl Salal oo ute poodo. ¹² Ute gert magalin se naan utu tuuy teenina oo ken naan jaay tuuy aasga num, kaam teenin se naan utu an tsn komb maak*n* giijin ki; num tesin se, naan utu an komb maak*n* pood ken ooy eyo.»

*Isa *k'batizina*

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22; Jn 1.32-34)

¹³ Gotn se Isa iin taa naan Galile ki oo baado maak*n* ool magal gen Jordan ki, baado on Jan taa an batizina. ¹⁴ Num Jan se baate tooko, deek Isa

ki ɔɔ: «Maam se, naai ɔo am batiz ey ɔo, tɛr naai ɔo ɔaado gɔtn maam ki la!» ¹⁵ Isa tɛrlin ɔɔ: «Bɔrse se naai 'tooko, taa naajege se j'aki tɛdn nakɔ kɛn Raa maakin jen ro ki ute doobiɔa.» Gɔtn se Jan tooko. ¹⁶ Kɛn Isa k'batizin jaay ooko maakɔ maane ki sum se, naan kɛn se sum ɔo maakɔ raa ɔɔd wan ɔɔ naan aak *Nirl Raa bɔɔyo don ki tec aan gɔɔ dɛɛɛ. ¹⁷ Ɖɔ gɔtn se k'booy mind deba taad maakɔ raa ki ɔɔ: «Naan se Goon maak-jema. Maam ɔo m'beɛr m'ɔɔdiɔo taa naan tɔolumi.»

4

**Bubm sitange naam Isa*

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Gɔtn se *Nirl Raa tɔɔd ɔaan ute Isa do kɔd-ɔaar ki, taa Bubm sitange an ɔaa naama. ² Maakɔ biige tun si-sɔɔ se, nɔɔrɔ katara se Isa ɔs te dim eyo ɔɔ kɛn bii si-sɔɔ jaay aas se, naan ɔo tɔoliɔa. ³ Bubm sitange, naan debm naam jeege se, ɔaado ɔɔ Isa deekin ɔɔ: «Kɛn naai 'Goon *Raa deer num, 'taad koge tun se ai del nakɔ kɔsɔ.» ⁴ Isa tɛrlin ɔɔ: «Taar se k'raaninga raan do dɔkin kɛn ɔɔ: *Kɛn tɛd debkilimi inɔ se kɔsɔ kalin ki sum eyo, num ute taargen paacɔ kɛn teeco taar Raa ki.**»

⁵ Tɛr Bubm sitange ɔaan ute Isa maakɔ gegɛr kɛn *salal Jeruzalem ki, ɔaa uun ɔlin do *Bee Raa ki raan len len, ⁶ ɔɔ deekin ɔɔ: «Kɛn naai 'Goon Raa deer num, do ɔee ki ara se, iin aal naan ki. Taa taara se k'raaninga raan do dɔkin kɛn ɔɔ: *Raa 'kund 'kulu kɔdinge tu ɔɔ naade ai caapm kɔkɔ jidege tu,*

* **4:4** Aak Dt 8.3.

taa jεige se 'kəŋ rəəkŋ ro ko kən gam eyo.†»

⁷ Isa terlin̄ ə: «Taar se kic k'raan̄iŋga raan̄ do dək̄in̄ kən ə: *Bere, naai se 'kəŋ 'naam Məli Raa eyo.»* ⁸ Ter Bubm sitange təəd̄ baansin̄ do ko kən jεrle ə taadin̄ taa naan̄ gaaringen̄ do naan̄ ki paac ute nak̄ŋ kaak̄ŋ bεεdege. ⁹ Gətn se naan̄ deekin̄ ə: «Kən naai jaay 'baado ergga naanum ki ə 'daanumga num, nakgen se paac maam m'aisin̄ kεda.» ¹⁰ Anum Isa terlin̄ ə: «lik naatn̄ cεem ki Bubm sitange! Taa taar se k'raan̄iŋga raan̄ do dək̄in̄ kən ə: *Məli Raa kalan̄ tak se bo naai 'kεrgŋ naanin̄ ki ə an̄ 'tεdn̄ naabiŋa.‡»*

¹¹ Gətn se Bubm sitange iin̄ əniŋa ə *kədn̄ Raage baado aakin̄ don̄ ki.

*Isa baag tεdn̄ naabiŋ taa naan̄ Galile ki
(Mk 1.16-20; Lk 4.14-15; Jn 1.35-43)*

¹² Jan-Batist se k'j'əkinga dan̄gay ki ə kən Isa jaay booy ə Jan j'əkinga dan̄gay ki se, naan̄ iin̄ terl̄ baat naan̄ Galile ki. ¹³ Kən naan̄ aan̄ sum se, əŋ gεgεrin̄ Nazaret ə baat tinḡ maak̄ŋ gεgεr kən Kaparnayum ki kən taa baar ki, taa naan̄ Zabulon ki ute gen̄ Neptali ki. ¹⁴ Taa naan̄ se bo nak̄ŋ kən debm taad̄ taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taadno do dək̄in̄ se, aanga doobiŋ ki kən ə:

¹⁵ *Naase jee taa naan̄ Zabulon ki ute jee taa naan̄ Neptali ki kən sak kaam aak baar,*

naase bo jee kən iŋki jεŋ ool Jordan kaam naane kən taa naan̄ Galile kən jeenge Yaudge ey se;

¹⁶ *naase jeegen kən iŋki maak̄ŋ gət kən əd̄o utu aki kaak̄ŋ gətə asen wəər kεlεŋ!*

† 4:6 Aak KKR 91.11-12. ‡ 4:10 Aak Dt 6.13-14.

Naasen ken injki taa naan ken daddaan gaa jee ooyga kooy se,

gotn waa, bera, aanga. §

¹⁷ Kaad ken se sum bo Isa baag taadn taar Raa jeege tu ad: «'Terlki maakse taa *maakn Gaar Raa se dappga gaa!»

Jee daddaan deetn ken iin ak metn Isa

¹⁸ Isa jaay aan taa naan Galile ki se, naan baa lee taa baar ki ad gotn se naan aak genaage dio: deb kalan ron Simon ken k'danin ute ro Pier kici ad genaana se ron Andre, tund tund gendde maan.

Naade se jee toocn kenjge. ¹⁹ Naan deekden ad: «'Baado daanumki! Borse maam m'asen taddan naase jee baa 'je jikilinge ade baa doobm Raa ki.»

²⁰ Naade naar on genddege ad daanina.

²¹ Utu iik naan ki caka se, naan aak genaage di kuuy, Jak te genaana Jan, gaan Zebedege, naade ute bubde se inj king maakn markabde ki daap daap genddege ad gotn se Isa danje. ²² Naade naar iin on bubde te markabde ad naade daan Isa.

Isa dooy jeege ad ed lapi jee koonje tu

²³ Ter Isa lee daddaan taa naan Galile se paac dooy jeege maakn *beedege tun Yaudge lee tusn maak ki gen keem Raa. Naan taadden Labar Jiga gen *maakn Gaar Raa ad jeegen ak koonje paac ute jeegen ken koonje tujdenga taju maakde ki se, naan edden lapi. ²⁴ Gotn se *nookin eem daddaan taa naan Siri se paac. Ad jeege baano ute jee koonje paac ken daddaan koondege kaam kalan eyo ad lee dabarde aan gaa: jee ak koon sitange, jee ak koon puputu ad jee k'runGuyge, paac se, naan edden

§ 4:16 Aak Eza 8.23–9.1.

lapia. ²⁵ Jeege dɔɔɔ dɛna ɔk mɛtn Isa: naade se iino taa naan Galile ki, jeegeen iino taa naan kɛn k'danin te ro Gɛgɛrgen Sik, kɛngen iino maakɩ gɛgɛr kɛn Jeruzalem ki ute kɛngen taa naan Jude ki ɔɔ jeegeen iino jɛn ool Jordan kɛn kaam kaada tookɩo.

Isa dooy jeege do kɔs ki

5

*Jee maakde-raap naan Raa ki
(Lk 6.20-26)*

¹ Kɛn Isa aak dɔɔɔ jeegeen dɛn ese se jaay baado cɛɛn ki se, naan ookɩ ing do kɔs ki ɔɔ jeegeen mɛtin ki baado ɔɩɩna. ² Gɔtn se Isa uun taara ɔɔ baagden dooyo deekden ɔɔ:

³ «Maak-raapo jeege tun jeel rode ki naade se jee daayge naan *Raa ki, taa *maakɩ Gaar Raa se naade ki!

⁴ Maak-raapo jeege tun ing eem keeme, taa Raa utu aden seɛ.

⁵ Maak-raapo jeege tun dalul, taa do naanja se Raa utu adesiɩ kɛdn naade ki.

⁶ Maak-raapo jeege tun kɛn je nakɩ kɛn tɔɔl Raa ki ute maakde paac taa nakɩ naade je se, Raa utu adesiɩ kɛdn ute maraadiɩna.

⁷ Maak-raapo jeege tun kɛn ɛɛj do jeege tu, taa naade kic Raa utu aden kɛɛjn dode ki.

⁸ Maak-raapo jeege tun maakde *salal taa naade utu kaakɩ Raa.

⁹ Maak-raapo jeege tun je ano baade ute tɔɔse, taa naade se Raa utu aden dan ɔɔ: gɛniɩge.

- 10 Maak-raapo jeege tun k'dabarde taa nakn ken naade lee ted jaay tool Raa ki, taa maakn Gaar Raa se naade ki.
- 11 Maak 'raapo naase ken jeege jaay naajse, dabarse oo talsen taar jig eyo ute taargen met ki eyo dose ki, taa naase 'tedkiga jee maamge. ¹² Onki maakse 'raapm den aak eyo, taa maakn raa ki se, Raa utu asen kogon bedse den aak eyo. Bin bo jee taad taar teeco taar Raa ki do dakin baado naanse ki se kic, k'dabardeno bin kici.»

Naase bo kaata oo gōtn wōor gen do naanja

¹³ «Naase se bo aan goo kaatn gen do naanja. Num ken kaata jaay kingin nijim se gotoga num, j'an tedn j'oo di jaay 'tedn nijim gotin ki se? Ken nijimin se jaay gotoga num, naan se tedga nakn cere, j'an baa si naata oo jeege lee do ki.

¹⁴ «Naase se bo gōtn wōor gen *dunia. Geger ken jaay j'ondin do kos ki raan se, j'aakin tal. ¹⁵ Ken j'oo c loompoo se taa j'an deebm dugul don ki eyo, num j'an kuun kol ro kaag ki raan taa wōor goto jeege tun maakn bee ki se paac. ¹⁶ Bin num onki gōtn wōorse se wōor naan jeege tu paac, taa naan se bo jeege kaakn naabsen jigan ken 'lee tedki se, naade *'nookn Bubsen maakn raa ki.»

*Isa dooyjeege do *Ko Taar ken Raa edo *Musa ki (Lk 16.17, 12.58,59, 16.18)*

¹⁷ «Maakn Ko Taar ken Raa edo Musa ki ute taar jee taad taar teeco taar Raa ki raano oo dooyno jeege do dakin se, onten 'saapki ooki maam m'baado se taa Ko Taar se tedn goto, nabo maam m'baado se taa m'an tedn 'kaasn doobin ki.

18 'Booyki bεε m'asen taada: kaad ken maakŋ raa ute do naan̄a utu deel te ey ɓort se, taar k'raan̄iŋ do Ko Taar ken Raa εdo Musa ki jaay naase ingki do ki se, maakŋ taar ki se d̄imiŋ cəkə kic ɓo, 'kəŋ 'kut eyo bini, nakgen se paac kaan doobiŋ ki. 19 Taa naan̄ se ɓo, maakŋ Ko Taarge tun ken Raa εdo Musa ki taad ɔɔ gen tɛda jaay debm baate tɛdn̄ ken kalan̄ cəkə aan gɔɔ d̄i kic ɓo ɔɔ dooy jeege 'tɛdn̄ aan gɔɔ ken naan̄ tɛd se, debm bin se, 'kɔɔpm debm baata *maakŋ Gaar Raa ki. Num debm took do taarge tun se, tɛd̄iŋ paac te doobiŋa ɔɔ dooy jeege 'tɛdn̄ aan gɔɔ naan̄ se, debm bin se utu 'tɛdn̄ magala maakŋ Gaar Raa ki. 20 'Booyki m'asen taada: ken nakŋ naase 'tɛdki jaay tɔɔl te Raa ki cir te gen jee jeel taad̄n̄ tɔɔkŋ mɛtn̄ Ko Taar Raage ute *Parizige ey se, naase aki kəŋ kɛnd maakŋ Gaar Raa ki eyo.»

Isa dooy jeege do taar maak-taar ki

21 «Naase 'booykiroga taar ken k'taado bubsege tu do d̄akiŋ ken ɔɔ: *ɔŋte tɔɔl nam murs, ɔɔ debm jaay tɔɔlga nam murs se j'an̄ kəkŋ kəliŋ gətn̄ kəjŋ bɔɔr ki.** 22 Num maam se, m'deeksen m'ɔɔ: debm ken jaay tɛd taamooyo ro genaŋ ki se j'utu j'an̄ kəjŋ bɔɔrɔ don̄ ki. ɔɔ debm jaay naaj genaŋ ɔɔ: «Naai se 'dala» debm bin se, bεeki num, j'an̄ kəl naan̄ Yaudge tun *jee kaakŋ mɛtn̄ taarge se. ɔɔ tɛr debm jaay naaj genaŋ ɔɔ: «Naai se debm dɛrle» debm bin se, bεeki num, j'an̄ kəkŋ kəl pood̄n̄, gətn̄ dubar ken gen daayum.

23 «Ken naai jaay 'ɓaa ɓaa kɛdn̄ *serki gətn̄ ken k'j'iin̄ gen lee tɛdn̄ serke Raa ki se ɔɔ gətn̄ ese se naai 'saap jaay ɔk taara ute genaai num, 24 ɔŋ serki

* 5:21 Aak Ekz 20.13.

naai 'baan̄ baā keɗa se ram̄ ɔɔ ɔk̄ tɛrl̄ baā ɔk̄ taasa te gēnaai jaaȳ ɓo 'baadō keɗn̄ sērki sē Raā ki.

²⁵ «Ken̄ naai jaaȳ ɔk̄ taar̄ d̄im̄ te debm̄ taamooyi se, ken̄ utu 'baakī baā doob̄ ki sum̄ ɓo, 'naar 'daapiŋki taarse se ute naapa; ey num, ɓeɛɛ, debm̄ taamooyi se aī baā k̄olī ḡotn̄ debm̄ k̄oj̄n̄ b̄ɔɔr̄ ki ɔɔ debm̄ k̄oj̄n̄ b̄ɔɔr̄ɔ sē l̄e aī k̄ok̄ŋ̄ keɗī ji magal asgarge tu ɔɔ naan̄ aī k̄olī dan̄gaȳ ki. ²⁶ 'Booȳ ɓeɛ m' aī taada: nak̄ŋ̄ doī ki paac se, binī k̄ɔb̄ɔr̄ɔ kic̄ ɓo ɔḡ nan̄ŋ̄ te ey se, naai 'k̄oj̄ teec̄ŋ̄ maak̄ŋ̄ dan̄gaȳ ki eyo.»

Isa taad te jee ken lee ɛɛs m̄end̄ jeege

²⁷ «Naase 'booykiga ken̄ *Ko Taar̄ ken̄ Raā ɛdō Musa ki taad̄ ɔɔ: *ɔ̄nte 'keɛsn̄ m̄end̄ nam, ɔ̄nte 'keɛsn̄ gaabā nam.*† ²⁸ Num̄ gaŋ̄ maam se m' deeksen m' ɔɔ: debm̄ ken̄ jaaȳ aak̄ m̄end̄ nam̄ ɔɔ d̄on̄ŋ̄ te maakin̄ se, debm̄ bin̄ se aan̄ ḡɔɔ tood̄nsinga. ²⁹ Num̄ ken̄ 'kaami dō ji daama ɓo aī k̄olī maak̄ŋ̄ *kusiŋ̄ ki num, kaami se ɔɔd̄ und̄ naatn̄. Roī kaam̄ kalaŋ̄ se jaaȳ ḡot̄ɔ num, ɓeɛ cir̄ ken̄ roī paac ɓo 'baā maak̄ŋ̄ pood̄ ken̄ gēn̄ daayum. ³⁰ Num̄ ken̄ naai aak̄ ji daami jaaȳ ɓo aī k̄olī maak̄ŋ̄ kusiŋ̄ ki num, naai 'gaan̄ undiŋ̄ naatn̄. Ken̄ roī kaam̄ kalaŋ̄ se jaaȳ ḡot̄ɔ num, ɓeɛ cir̄ ken̄ roī paac ɓo 'baā maak̄ŋ̄ pood̄ ken̄ gēn̄ daayum.»

Isa t̄ok̄ŋ̄ m̄etn̄ taar̄ piir̄ gēn̄ gaaba te m̄enda

³¹ «Tɛr̄ *Ko Taar̄ ken̄ Raā ɛdō Musa ki taadsenga daala ɔɔ: *Debm̄ ken̄ jaaȳ piir̄ m̄endiŋ̄ se an̄ keɗn̄ maktubm̄ gēn̄ piiriŋ̄ jaayo.*‡ ³² Num̄ gaŋ̄ maam se m' deeksen m' ɔɔ: debm̄ jaaȳ an̄ piir̄ te m̄endiŋ̄ se, ken̄ m̄endiŋ̄ ɛɛs keɛs gaabge jaayo. Ey num debm̄

† 5:27 Aak Ekz 20.14. ‡ 5:31 Aak Dt 24.1. Maktubm̄ j'ɛdiŋ̄ se je taad̄n̄ ɔɔ j'undiŋ̄ kulu gēn̄ k̄ok̄ŋ̄ gaabm̄ kuuy.

jaay piir mendin se, kese goo addin kood doobm gen keesn gaabm nam. Oo debm ok mend nam k'piiringa piir se le, kese naan aan goo debm ees mend nam kici.»

Isa taad ute jeegen naam taarde

³³ «Daala, naase 'booykiga taar ken k'taado bubble sege tu ken oo: <Taar naai naam taari ro ki naan Raa ki gen tēda se, onte kuum kaalin naan ki. Num gan do nakge tun paacn naai 'naamga naam taari naan Mēli Raa ki se, naai an tēdina.> ³⁴ Num gan maam se m'deeksen m'oo: onten 'naamki rose. Onten 'naamki rose ute maakn raa, taa maakn raa se bo gotn kaag do Raa ro ki; ³⁵ onten 'naamki rose ute do naanja, taa do naanja se gotn tōobm je Raa; onten 'naamki rose ute Jeruzalem, taa Jeruzalem se geger gen Gaar Magala§. ³⁶ Onten 'naam roi ute daan doi, taa beeki doi ki se kalan tap bo, naai an kon tēdin raap eyo ey le ilim eyo. ³⁷ Ken taarse bo met ki le oki: yee met ki; ken met ki ey le oki: goto, met ki eyo. Ey num taar ken k'ziidin ziid do ki se iino gotn *Bubm sitange tu.»

*Isa taad ute jee ken k'tēdfega *kusiñ num, je kogñ seede*

³⁸ Isa taadden daala oo: «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad oo: *debm ken tōokga kaam nam num j'an tōokn kaam naan kici, oo debm ken jaay terecga naan nam le, j'an terecn naan naan kici.** ³⁹ Num maam se m'deeksen m'oo: debm jaay tēdsenga kusiñ num onten 'terlinki kusiña. Taa naan se bo ken nam jaay ondiga metn bi ken do ji daama num,

§ 5:35 Gaar Magala gotn ara se je taadn ute Raa. * 5:38 Ekz 21.24; Lb 24.20; Dt 19.21.

'terliṅ ken do ji jeele ki se kici. ⁴⁰ Ken nam jaay baansiga naan debm kəjṅ bəər ki taa 'kuun kali baat se num, kali magal se kic, əṅiṅsiṅa. ⁴¹ Ken debm jaay əli taa təgə ə ə 'lee kiləmetir kalaṅ se†, naai 'leen kiləmetir dio sərək ute naana. ⁴² Debm ken jaay tənd metn dīm gəti ki num, ədīṅ ə debm jaay je dēm dīmi num, əṅte 'kəəgiṅa.»

Isa dooy jeege ə 'je debm taamooyi

⁴³ «Naase 'booykiga ken *Ko Taar Raa taad ə: *Naai 'je naapi‡* ə naase əki: <Debm taamooyi se əəf undiṅa.> ⁴⁴ Num gaṅ maam se, m'deeksən m'ə: 'jeki jee taamooysege ə eemki Raa taa jeege ken dabarse se. ⁴⁵ Bin jaay ʔo aki tēdn gaan Bubsen maakṅ raa ki. Taa Raa se naaṅ ʔo debm lee ooko kaadiṅ do jee kusinge tu ə do jeege tun bεε. ʔo naaṅ ʔo lee eed maane do jeege tun tēdn nakgen ute doobiṅa ə do jeege tun ken tēdn nakgen ute doobiṅ ey se kici. ⁴⁶ ʔo ken naase jaay 'jeki jeege jese sum num, ute naaṅ se 'saapki ə aki kəṅ bədse naan Raa ki ne? Ken bin num *jee təkṅ miirge kic ʔo əṅ tēd bin kici. ⁴⁷ Num ken naase jaay 'lee 'tēdki təəse gənaase tu sum num, dīm jaay naase 'tēdki jaay 'cir gən jeege se tap ʔo ne dī? Taa jeege Yaudge ey kic lε lee tēd təəse ute naapa kici. ⁴⁸ Bin num aan gəə Bubsen maakṅ raa ki debm mεc se, naase kic 'tēdki jeege mεc.»

† **5:41** Do dəkīṅ se asgar *Rəməge se naade ək doobo gən tənd metn debm gay kic ʔo taa adən kuun daamde ə an ʔaa gən kiləmetir kalaṅ. ‡ **5:43** Aak Lb 19.18.

6

Isa dooy jeege gen metn taar kedn dim jee daayge tu

(Lk 11.2-4)

¹ Ter Isa deek daala oo: «Ken aki 'tedn naabm *Raa num, onten 'tedinki naan jeege tu taa naade asen kaaka. Ey num naase aki kon bedse gotn Bubse ken maakn raa ki eyo. ² Ken naai 'je kedn dim jee daayge tu num, onten 'tedin naan jeege tu taa naade ai kaaka aan goo gen jeegen ted rode jee bee jaay lee ted maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki oo daan doobge tun gotn jeege lee tusni, taa jeege jaay aakdega num aden toom se. 'Booyki bee m'asen taada: naade se onga bedde do naan ki ara sum. ³ Num gan ken naai se jaay 'je kedn dim jee daayge tu ute ji daama num, onte kon ji jeeli 'jeele*. ⁴ Bin num nakn naai ed nam ki jaay oyiñ koy k'jeel gotin ey se, Raa Bubi se aak nakn naai tedin se, naan bo utu ai kedn bedi.»

Isa dooy jeege gen tond metn Raa

⁵ «Ken naase jaay aki tond metn Raa num, onten 'tedki aan goo gen jeegen ted rode aan goo naade bo jee bee se. Taa ken naade jaay baaga maakn *bee ken Yaudge lee tusn maak ki, ey le daan doobge tu se, naade daar daar jaay eem Raa taa je jeege aden kaaka. 'Booyki bee m'asen taada: jee bin se naade onga bedde borse do naan ki ara. ⁶ Num gan ken naai 'je keem Raa num, end maakn pakar toodi ki, 'gaas kaam taara doi ki oo gotn se 'tond metn Bubi Raa ken ing ceei ken naai on aakiñ ey se oo Bubi Raa

* **6:3** Do ji jeele se je deekn oo: bee naai ted se, debm goor ute naai kic bo onte booyo.

se, aak nakɲ kɛn naai 'tɛdɪŋ ɔyɪŋ kɔy jaay nam jeel gɔtɪŋ ey se, utu ai kɛdɪn bɛdɪ.

⁷ «Kɛn naase aki tɔnd mɛtɪn Raa num, ɔntɛn 'dɔɔlki taargen rɛŋ rɛŋ se cɔk cɔk aan gɔɔ jeegen Yaudge ey lee tɛd se. Naade saap ɔɔ ute taargen naade dɔɔlden cɔk cɔk se sum ɓo Raa aden booyo.

⁸ Anum naase ɔntɛ 'tɛdki aan gɔɔ gɛn naade se, taa Bubsen Raa se jeele nakɲ naase 'jeki kɛn naase utu 'tɔndki te mɛtɪŋ ey kic num. ⁹ Bin num kɛn naase jaay aki keem Raa num, 'dɛekki ɔɔki:

Bubjen maakɲ raa ki,

ɔŋ jeege paac ai jeeli naai kali ki sum ɓo Raa.

¹⁰ Ɔŋ naai ɓo kɔsn gaara do jeege tu paac.

Ɔŋ jeegen do naaɲ ki ara paac se,

ai tɛdɪn maak-jei aan gɔɔ gɛn jeegen maakɲ raa ki.

¹¹ Ɔdjeno kɔsn kɛn ajɛn kaasn jaaki.

¹² 'Tɔɔlɲɛn *kusiŋɲɛn naaje k'tujɲ naani ki,

aan gɔɔ naaje kic ɓo k'tɛdɪn kaldɛ jeege tun kɛn tujjɛnga naaje ki kici.

¹³ Ɔntɛ 'kɔŋɲɛ k'kɛnd maakɲ nakɲ naam ki,

num ɔɔdɲɛn doje maakɲ ji *Bubm sitange tu.

[Taa gaara, tɔɔgɔ ɔɔ *nooko se gɛn naai gɛn daayum daayum. *Amin.]†»

¹⁴ Kɛn Isa jaay dooydɛn gɛn keem Raa aas se, tɛr naaɲ taaddɛn ɔɔ: «Kɛn naase jaay 'tɛdki kaldɛ jeege tun tujsɛn rose ki se, Bubsɛn maakɲ raa ki asɛn tɔɔl kusiŋ naase kici. ¹⁵ Num gaŋ kɛn naase jaay 'baateki 'tɛdɪn kaldɛ jeege tu lɛ, Bubsɛn maakɲ raa ki se asɛn tɔɔl kusiŋɛ ey kici.»

*Isa taad mɛtɪn taar kuun *siam*

† **6:13** Taara ara se, maakɲ Kitapge tun do dɔkiŋ se, mɛtingɛ maakdɛ ki se gɔtɔ.

16 «Ken naase uunki kuun siam num, onte dookki naanse aan goo jeegen ted rode aan goo jee bee se. Ken naade jaay uunga siam num, ted daan-kaamde taa jeege aakdega num 'deekη oo: jee se uun kuun siam. Anum 'booyki bee m'asen taada: naade se borse onga bedde do naanη ki ara. 17 Num naai, ken 'kuun siam num, 'tug daan-kaami oo 'ted uubu roi ki. 18 Bin bo jeege kaakη jeel eyo ken naai uun kuun siam. Num Bubi Raa kalin ken ing ceei ken naai on aakin ey se bo, 'jeel sum. Oo Bubi Raa ken aak nakη ken naai 'tedin onyin koy nam jeel ey se bo, utu ai kedn bedi.»

*Isa taad oo 'tuski maalse maakη raa ki
(Lk 11.34-36, 12.15-34; 1Tim 6.9-10)*

19 «On ten 'dabarki rose gen 'tusn maalse do naanη ki ara, taa maalsen 'tusin ki do naanη ki ara se, k-noonge ute kuurge an kōη tujn naatn oo jee boogge kic le 'kend beene oo an kōη boogo. 20 Bin num 'tuski maalse maakη raa ki, gōtn ken k-noonge ute kuurge aden kōη tuj eyo oo jee boogge kic kōη 'kend jaay an boog eyo. 21 Taa gōtn maali ro ki se, gōtn ese bo maak-saapi ing ro ki kici.»

*Kaama se naanη bo aan goo loompōn roa
(Lk 11.34-36, 12.22-31)*

22 «Kaama se naanη bo loompōn gen roa. Bin num ken kaami jaay lapi se, roi te denin paac se, ing maakη gōt ken wōro. 23 Num ken kaamige jaay lapi ey se, roi paac bo ing maakη gōt ken odo. Ken nakη ken ai wōr gōto se jaay tedga odo dorod num, gōto ai kilim doi ki dib!»

Raa ey le gurs

24 «Deb kalaŋ se 'kəŋ tɛdn̄ naaba gətn̄ mɛlge tu di eyo. Kɛn̄ naaŋ ɓo tɛdn̄ naaba gətə kaam di num, deb kalaŋ naaŋ aŋ kəɔdn̄ kundu ɔɔ deb kalaŋ naaŋ aŋ 'jea; ey lɛ deb kalaŋ se, naaŋ aŋ kəkəŋ ɔŋɔ ɔɔ kɛn̄ kuuy se, naaŋ aŋ kaal maak ki eyo. Taa naaŋ se ɓo naase aki 'kəŋ tɛdn̄ naabm̄ Raa ɔɔ ute gɛn̄ gurs taa naapki eyo.»

Isa deek ɔɔ ɔŋten 'kuunki nirlse

25 «Taa naaŋ se ɓo maam m'deeksen m'ɔɔ: taa kose se ɔŋten 'kuunki nirlse taa nakŋ naase aki kəsə, aki kaaye ɔɔ taa rose se ɔŋten 'kuunki nirlse do kal kɛn̄ naase aki tuusu. Taa kose se, naaŋ cir nakŋ kəsə ɔɔ rose se lɛ, naaŋ cir kala. 26 Aakki tu yeelge se, naade lɛ ɔɔc eyo ɔɔ ɔk teen̄ gɛn̄ kəŋ eyo ɔɔ giiji lɛ, naade ɔk eyo ɔɔ ɔmb̄ d̄im̄ maak ki eyo. Ute naaŋ se kic ɓo Bubsen maakŋ raa ki ulde. Num naase se mɛt kando yeelge se, naase 'cirdeki? 27 Maakse ki se, naŋa jaay ute kuun nirlin̄ sum ɓo 'kəŋ ziidn̄ ɓii kin̄gin̄ do naaŋ ki ne? 28 Num gɛn̄ d̄i jaay naase uunki nirlse do kalge tun̄ aki tuus se? Aakki tu pəŋŋ nakgen taak bɛɛ maakŋ kaag ki se; naade se ɔɓ̄ kuub eyo ɔɔ ɔnd̄ cɛk eyo. 29 'Booyki m'asen taada: Gaar Salomon do dək̄in̄ se ute maalin̄ dɛn̄ paac se kic ɓo, ɓii kalaŋ ɔŋ uus te kal aak bɛɛ tec aan̄ gəɔ gɛn̄ naade se eyo. 30 Mu jaaki daar maakŋ kaag ki ɔɔ mɛtbeeki sum ɓo j'utu j'an̄ təɔc se kic Raa tamarin̄ aak bɛɛ bɛɛ se ɓo, mɛt kando asen kəŋ kɛdn̄ kal tuusu naase ki ey ne? Bɛɛ, naase se jee kɛn̄ aalki te maakse paac do Raa ki eyo! 31 Bin num ɔŋte 'kuunki nirlse ɔki: naaje tap ɓo j'kəsn̄ d̄i, j'kaay d̄i, ey lɛ j'tuusn̄ d̄i? 32 Nakgen bin se paac jee jeel Raa mal ey se ɓo

daayum ing saap do ki. Ey num Bubsen maakŋ raa ki se jeele nakŋ ken naase 'jeki. ³³ Ken deet deet se, 'jeki 6o Raa kɔsn gaara dose ki ute nakŋ ken tɔlin ɔ nakgen ɔp paac se, naan asesiŋ kɛdn do ki. ³⁴ Bin num ɔnten 'kuunki nirlse do nakge tun 'tɛdn mɛtbeeki: taa nakŋ 'tɛdn mɛtbeeki se, naase 'jeelki eyo. Dubar aan jaaki se 6o aasga gen 6ii se sum.»

7

Ɔnte 'kɔjki bɔɔɔ do jeege tu (Lk 6.37,38,41,42, 11.5-13)

¹ Ter Isa deekden daala ɔ: «Ɔnten 'kɔjki bɔɔɔ do jeege tu, bin se naase kic 6o j'asen kɔjn bɔɔɔ dose ki eyo. ²Taa *Raa se utu asen kɔjn bɔɔɔ dose ki aan gɔɔ ken naase 'lee ɔjki do jeege tu, ɔ bin 6o nakŋ naase 'lee 'dɔɔjŋki nakge jeege tu se, naase kic j'utu j'asesiŋ dɔɔjŋ bin kici. ³Mu cɔkɔn ken kaam genaai ki 6o naai ɔŋ aakiŋa. Num gen di jaay naai ɔŋ aak gudum kaagŋ kaami ki ey se? ⁴Ute naan se 6o naai 'kɔŋ deekŋ genaai ki ɔ: Genama, '6aado m'ai kɔɔdn mu kaami ki. Ey num naai ɔk mɛt-gudum kaaga kaami ki se kici! ⁵Nakŋ naai 'tɛdiŋ se, mɛt ki eyo. Beeki num, ɔɔd mɛt-gudum kaagŋ kaami ki se ram, jaay naai 'kaakŋ jiga ɔ ter kɔɔdn mu cɔkɔn ken kaam genaai ki kici!

⁶ «Ɔnten 'kɛdki nakŋ *salal gen Raa se besge* tu, 6ere sɔm 6aa naade asen terl dose ki ɔ asen don

* **7:6** Besge ute kiŋzirge se, Yaudgen ken ing do Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki se, yeemde yeeme taa daagen se salal eyo naan Raa ki ɔ jeegeen baate tookŋ taar Raa se, naade se kic tec aan gɔɔ besge ute kiŋzirge.

nεεpm cεrεk cεrεk. Ɔo meedgen te rode se ɔnte sidεki kiŋzirge tu, sɔm baade lee do ki cεrε.»

'Tɔndki mεta, 'jeki, 'tɔndki kaam-taara
(Lk 6.31,43-49)

⁷ «'Lee 'tɔndki mεta ɔo j'asen kεda, 'lee 'jeki ɔo naase aki kɔŋɔ, 'lee 'tɔndki kaam-taara ɔo j'asen kɔɔɔɔ. ⁸ Deere, debm tɔnd mεta se j'aŋ kεdε, debm je se 'kɔŋɔ ɔo debm tɔnd kaam-taara se lε, j'utu j'aŋ kɔɔɔɔ. ⁹ 'Saapki tu, kεn gooni jaay tɔnd mεtn mappa gɔti ki se, maakse ki se naŋa jaay aŋ kεdŋ koa? ¹⁰ Lɔbu kεn gooni jaay tɔnd mεtn kεŋje num, maakse ki se naŋa jaay aŋ kεdŋ wɔɔjɔ? ¹¹ Naasen jeegen kεn jig ey se kic bo 'jeelki kεdŋ nakŋ bεε gεnsege tu. Num mεt kando Bubsen maakŋ raa ki 'kεdŋ nakgen jiga jeege tun tɔnd mεtiŋ ey ne!

¹² «Taa naaŋ se bo, nakŋ paacŋ jaay naase 'jeki jeege asen tεdŋ naase ki se, naase kic 'tεdki jeege tu bin kici. Kεse bo *Ko Taar kεn Raa εdo Musa ki ute jee taad taar teeco taar Raa ki dooyno jeege do dɔkiŋa.»

Taa doobge kaam dio

¹³ Tεr Isa aal naagŋ taara deek ɔo: «Endki ute taa doobm baata! Taa taa doobm magal budul se, naaŋ bo kεn ɔl jeege gɔtn kut ki ɔo jeege dεna aal te doobm magal ese se. ¹⁴ Gaŋ taa doobm kεn ɔl jeege gɔtn kaaj ki se, naaŋ se baata ɔo doobiŋ kic baat ŋεlεl, bin num jeegen jaay εnd te taa doobm ese se, naade baata.»

Kaaga se k'jeeliŋ ute koojiŋa

¹⁵ «Ɔndki kɔnd te jeegen jig eyo tεd rode aan gɔo jee taad taar teeco taar Raa ki se. Naade baado ɔŋse ɔo tεd rode dalul aan gɔo baatge, num gaŋ te

maakde se naade jee *kusiñ aan gəə k-sogsogige. ¹⁶ Naase adeki kaakñ jeel ro naabde ki aan gəə k'l'aak k'jeel ko kaaga ute koojiñ se. 'Jeelki, koojñ mənğə se j'an tuugñ do təndəm ki eyo. Ɔə koojñ goyab se j'an tuugñ do mεɛɛñj ki eyo. ¹⁷ Kaagñ jaay jiga se ooj koojiñ kic ʋo jiga, əə kaagñ jaay kəəñ† se, ooj koojiñ kic ʋo jig eyo. ¹⁸ Kaagñ jaay jiga se, k'kəñ koojñ kaagñ jig ey se do ki eyo. Ɔə kaagñ jaay kəəñ se ɛ k'kəñ koojñ kaagñ jiga se do ki eyo. ¹⁹ Kaagñ paacñ kən ooj koojiñ jig ey se, j'an gaanja əə j'an toocñ naata. ²⁰ Bin num, jeegen jig ey jaay tɛd rode aan gəə jee taad taar teeco taar Raa ki se, ute naabden naade tɛd se ʋo, naase adeki kaakñ jeel ro ki bin kici.»

Jee metn Isa kən mala mala

²¹ «Jeegen kən danum əə: Mɛluma, Mɛluma se, naade se paac ʋo kəñ kənd *maakñ Gaar Raa ki eyo, num jeegen kən tɛd maak-je Bubum kən maakñ raa ki se sum ʋo 'kəndde. ²² Bii kən kaam məətn se jeege dɛna am deekñ əə: «Mɛluma, Mɛluma, ute ro naai se ʋo naaje k'taado taar Raa, ute ro naai se ʋo naaje k'tuuro sitange ro jeege tu, əə ute roi naai se ʋo, naaje k'tɛdo nakñ-kəəbge dɛna!» ²³ Bii kən se maam m'aden taadñ m'əə: naase se, maam m'jeelseno te eyo. Iikki naatn cɛɛm ki dəkə, naasen paacñ jee tɛdn kusiñge se!»

Beege dio

²⁴ Tɛr Isa aal naagñ taara əə: «Debm kən jaay booy taaruma əə iñg do ki se, naan se tec aan gəə debm mɛtɛkñ kən iin ʋeən do ko ki. ²⁵ Bee se, kən maane

† **7:17** Kəəñ ara se taad ute dīm endga ron ki.

eede ð oolge kic ðo ðooco ð kuul ðl makəŋə ðaado deeb ðee se bat naðo, əŋ ruin te eyo, taa ðee se k'l'iiniŋ do ko ki. ²⁶ Num gan debm booy taaruma ð inŋ do ki ey se, naan se tec aan gəð debm dər l kən iin ðeen do kεεs ki. ²⁷ ðee se kən maane eede, oolge kic ðo ðooco ð kuul ðl makəŋə ðaado deeb ðee se bat, ð ðee se ru nan tak.»

Isa dooy jeege ute təəgiŋa

²⁸ Kən Isa jaay taad nan taaringe sum se, jee dengen tus se jaay booy taar naan dooyden se, əkden taad eyo. ²⁹ Taa dooy naan se ək təəgə† ð tec aan gəð gən jeedegen jeel taadn təəkŋ mətŋ Ko Taar Raage se eyo.

8

Isa əd lapi debm bikid ki (Mk 1.40-45; Lk 5.12-14)

¹ Kən Isa bəəyo do kəs ki se dəəl jeege dənə ək mətŋa. ² Gətn se gaaba kalan ək kəəŋ bikidŋ ðaado cεε Isa ki, erg naaniŋ ki tənd mətŋ ð: «Məlje, kən naai 'je num, ədum lapiə taa rom se dāapm 'toodn kələŋ kələŋ.» ³ Isa əl jin utŋa ð deekiŋ ð: «Yεε, maam m'jeə, əŋ roi 'dāapm 'toodn kələŋ kələŋ!» Gətn se sum ðo, debm kəəŋ bikidŋ se əŋ lapiə ð ron dāap tood kələŋ kələŋ. ⁴ Ter Isa deekiŋ ð: «lin 'ðaa, naðo əntə ðaa taadn nam ki; num 'ðaa 'taad roi *debm tēdn sərke Raa ki se ð 'ðaa əd *sərke Raa ki aan gəð kən *Musa taadiŋo maakŋ Kitap ki. Bin ðo jeege paac 'jeele, naai se əŋga lapiə.»

† **7:29** Dooy naan ək təəgə se je taadn ð naan tuun təl taar nam gam eyo.

Isa ɛd lapi debm tɛdn naabm bubm asgarge tu kalan

(Lk 7.1-10)

⁵ Kɛn Isa jaay ɛnd kɛnd maakɲ gɛgɛr kɛn Kaparnayum ki se ɔɔ gɔtn se bubm asgarge kalan baado ɔɲɲa ɔɔ eemiɲ nɔɔ ɔɔ: ⁶ «Mɛlje, maam se m'ɔk debm tɛdn naabum kalan se kɔɔɲɔ dɛna toof toof beene. Kɔɔɲɲ se tɛrɛciɲ k'runɲguyu ɔɔ dabariɲ dɛn aak eyo.» ⁷ Gɔtn se Isa tɛrliɲ ɔɔ: «Maam m'baa bei ki ɔɔ m'an ba kɛdn lapia.»

⁸ Gɔtn se bubm asgar *Rɔmɛge se deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, bɛrɛ, maam se m'aas te debm naai 'baa beem ki eyo. Num gɔtn daari ki se, naai 'taad ute taari sum bo, debm tɛdn naabum se 'kɔɲ lapia. ⁹ Taa maam se, kic m'kaam ji deb kuuy, naɔo m'ɔk asgarge kaam ji maam kici. Ɔɔ kɛn maakde ki se jaay m'deek deb kalan ki m'ɔɔ: <'Baa se> naan iin 'baa. Ɔɔ m'deek deb kuuy ki m'ɔɔ: <'Baado se> naan iin baado. Ɔɔ bulum ki se jaay, m'deekiɲ m'ɔɔ: <'Tɛd nakɲ ese se> naan iin tɛdɲa.»

¹⁰ Kɛn Isa jaay booy taar gaabm ese se, taara se ɔkiɲ taad eyo. Naan deek jeege tun daaniɲ se ɔɔ: «Naase 'booyki bɛɛ m'asen taada: maakɲ gaan *Israelge tun ute dɛnde se kic bo, maam m'ɔɲ te nam jaay aal maakiɲ do *Raa ki aan gɔɔ gaabm ara se eyo. ¹¹ Anum m'deeksen m'ɔɔ: jeege dɛna utu ade kiin baa gɔtn kaam kaada tookɲo, ɔɔ kaam kaada toocɲ ni, naade ade baa utu tusn 'king kɔsn bii laa ki ute maak-raapo ute bugejege *Abraam, Isaka ɔɔ *Yakub *maakɲ Gaar Raa ki tɛɛ. ¹² Num gaangen gɛn maakɲ Gaar Raa tap bo, naade se bo j'utu j'aden kɔɔɔɔ ɔɔ j'utu j'aden kɔmb naatn maakɲ

gət kən əd dərəd. Gətn se ʒo naade ʒaa keeme əd taan naanʒege.» ¹³ Tər Isa deek bubm asgar *Rəmege tu se əd: «Ək 'tərɫ 'ʒaa ʒei ki. Ute kaal maaki naai aal dom ki paac se, nakɲ naai 'tənd mətə ro ki se 'kəɲ tɛdɑ.» Əd kaad kən se sum ʒo, debm tɛdn naabiɲ se əɲ lapiɑ.

*Isa ɛd lapi jee kəɲge tu dɛna
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)*

¹⁴ Tər Isa iin ʒaa ʒee Pɛr ki. Kən naan ʒaay aan sum se, əɲ moom Pɛr mɛnda se kəɲɲ tood tood daɲal ki əd naan roɲ əɲ kɛdɛk. ¹⁵ Gətn se naan əɲ jɪɲ utiɲɑ əd roɲ əɲg kɛdɛk se tɛrɛc urlu əd gətn se naan iin ɔara əd baag tɛdn kəsə Isa ki.

¹⁶ Kən kaada ooc ʒaay gətə tɛd ilim se, jeege ʒaano ute jee kəɲ sitange se dɛna gətn Isa ki. Ute taariɲ se sum ʒo, naan tuur sitange naatn ro jeege tu əd jee kəɲge se paac naan ɛddɛn lapiɑ kici. ¹⁷ Nakɲ Isa tɛd se aanga doobiɲ ki aan ʒə taar kən debm taad taar teeco taar Raa ki roɲ Ezayi taadno do dəkɪɲ kən əd:

*Kəɲjegen tujjeki rojege se, naan uuniɲga paac don
ki.**

*Jeegen kən je daan Isa
(Lk 9.57-62)*

¹⁸ Kən Isa ʒaay aak jee dɛnge əɲ gurugiɲ se, gətn se naan deek jeege tun mɛtiɲ ki əd k'gaan k'ʒaaki jɛɲ baar kən kaam naane. ¹⁹ Gaɲ maakɲ jee jeel taadn təkɲ mɛtn Ko Taar Raage se, deb kalaɲ iiko cɛɛɲ ki deekiɲ əd: «Debm dooy jeege, gətn naai 'ʒaa gay gay kic ʒo, maam m'ai daana.» ²⁰ Isa tərɪɲ əd: «'Booyo! K-bukumbəge kic ʒo ək ʒee toodʒege, əd yeelge

* **8:17** Aak Eza 53.4.

kic ɛ ək kujdege. Num gan maam *Goon Deba se m'ək gətn maam m'an kəl dom eyo.» ²¹ Maakŋ jeege tun mətŋ ki se, deb kalan kuuy se deekiŋ ɔɔ: «Məlje, ɔŋum m'ade ɓaa duubm bubum jaayo.» ²² Gan Isa tərliŋ ɔɔ: «Ōŋ jeegeen aan gɔɔ ooyga kooy naan Raa ki se 'duubm naapa, num naai se, 'ɓaado 'daanuma.»

Isa ək ɗaar kuulu
(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

²³ Gətn se Isa ook maakŋ markab ki ɔɔ jee mətŋ ki ɓaa ute naaŋa. ²⁴ Gətn se sum ɓo kuulu dɔɔɓɔ ɔɔ ɔl makəŋɔ do baar ki. Kuulu se tɛd maane aal walak walak ɔɔ iŋŋ ɓaa ɓaa doocŋ markaba. Num naan kɛn se, Isa tood tood bia. ²⁵ Jee mətŋ ki iiko cɛɛŋ ki tɔnd duriŋa ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Məlje, naakje! Ey num ɓere, naajege j'aki kutu.» ²⁶ Isa deekden ɔɔ: «Gɛn dŋ jaay naase 'ɓeerki bin se? Naase se aalki te maakse paac do Raa ki eyo.» Gətn se naan iŋŋ ɗaara, aac kaama kuul ki ute maane ki ɔɔ naan kɛn se, gəto ɓaa tood dil. ²⁷ Kɛn naade jaay aak nakŋ ese se, paac əkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Aakki tu nakage! Kɛse tap ɓo naŋa bini kɛn taad kuulu ute maane ki kic ɓo tookŋ taariŋ se?»

Isa ɛd lapia gaabge tu dio kɛn ək kɔŋ sitange
(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

²⁸ Kɛn Isa jaay aan jɛŋ baar kɛn kaam naane, taa naan jee Gadarge tu se, gətn se gaabge dio ək kɔŋ sitange teeco maakŋ iibge tun Yaudge tɛdŋo gɛn tɔl taal yodege se, ɓaado dɔɔdŋa. Gaabgen di se naade kusŋa ɔɔ gətn naade iŋg se nam ɔŋ aal te doobm se eyo. ²⁹ Kɛn naade jaay aakiŋ se, gətn se naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ ɔɔ: «Goon Raa, naai 'je

dī roje ki? Kēn kaadn̄ Raa ɔndin̄ se aas te ey ɓort sum ɓo, naai 'ɓaado 'je ajen dabar la?»³⁰ Naande ki dɔk cɔkɔ se ɔk dɔɔl kinzirge dēna k'gaamde gaama.³¹ Sitange se eem nɔɔ mētn̄ Isa ki, deekin̄ ɔɔ: «Kēn ajen tuur num, ɔlje naaje k'ɓaa kēnd maakŋ dɔɔl kinzirge tu se.»³² Isa deekden ɔɔ: «'Teec 'ɓaaki.» Gɔtn̄ se sitange se teeco ro gaabge tun di se ɔɔ ɓaa ɛnd maakŋ kinzirge tu. Naan̄ kēn se sum ɓo dɔɔl kinzirgen te dēnde se dɔɔb rus ɔɔ naar aano girdi girdi ɓɔɔy ɓaa si maakŋ baar ki ɔɔ naade ooy ut kap.³³ Kēn jee gaam kinzirge jaay aak nakŋ tēd se, naade dɔɔb aan̄ ɓaa maakŋ gēgēr ki ɔɔ ɓaa taad mētn̄ taar nakgen deel se paac jeege tu nakŋ aan do gaabge tun di kēn ɔk kɔɔŋ sitange se.³⁴ Gɔtn̄ se jee maakŋ gēgēr ki se paac teec ɓaado ɔŋ Isa. Kēn naade ɓaado ɔŋin̄ sum se, naade selin̄ matina ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Naai se iin̄ 'teec ɔŋjen naan̄je!»

9

Isa ɛd lapi debm k'runɓuy ki (Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

¹ Ter Isa ook maakŋ markab ki, gaan̄ baar ɓaa maakŋ gēgērīn̄* ki. ² Gɔtn̄ se jeege uuno debm k'runɓuyu do nakŋ toodin̄ ki, ɔɔ ɓaano gɔtn̄ Isa ki. Kēn Isa jaay aak naade aal maakde don̄ ki se, deek debm k'runɓuy ki se ɔɔ: «Aay kaami goonuma! *Kusinige se, maam m'tɔɔlisinga naatn̄.» ³ Gan̄ jee jeel taadn̄ tɔɔkŋ mētn̄ Ko Taar Raage kandum se baag taadn̄ ute maakde ɔɔ: «Gaabm ese se naan̄ naaj naaj *Raa.» ⁴ Kēn Isa jaay jeel saapde sum se, deekden ɔɔ: «Taa dī jaay naase 'saapki nakŋ jig eyo

* **9:1** Gēgērīn̄ ara se, taad ute Kaparnayum.

ute maakse bin se? ⁵ Gen naase ki num ken gay bo ɔnɔn ciri ken m'deekɔ m'ɔɔ: <Kusiɔnige se, maam m'tɔɔlisiɔga naatn> lɔbu ken m'deekɔ m'ɔɔ: <Iɔni ɔɔ 'lea> se bo ɔnɔn cir lɛ? ⁶ Bin num, naase aki 'jeele maam *m'Goon Deba se, do naanɔ ki ara se, m'ɔk tɔɔgɔ gen tɔɔl kusiɔn jeege.» Gɔtn se, Isa deek debm k'runɔguy ki ɔɔ: «Iɔni, uun nakɔ toodɔ se ɔɔ 'baa bei ki!» ⁷ Gɔtn se gaaba se iɔni ɔɔ baa beenɔ ki. ⁸ Ken dɔɔl jee denge jaay aak nakɔ ese se, beere baa ɔkde ɔɔ gɔtn se naade tɔɔm Raa ken ɛd tɔɔgɔ bin se jikilimge tu.

Isa dan Matiye

(Mk 2.13-22; Lk 5.27-39)

⁹ Ken Isa jaay deel deel naane se, naanɔ aak gaaba kalan k'danɔnɔ Matiye *debm tɔkɔ miiri iɔnɔ king gɔtn tɛdn naabinɔ ki. Naanɔ deekinɔ ɔɔ: «Iɔni 'daanuma!» Gɔtn se sum bo Matiye iɔni ɔɔ daanɔna.

¹⁰ Bii kalanɔ Isa ute jee mɛtinɔ ki iɔnɔ ɔs kɔs bee Matiye ki se, *jee tɔkɔ miirge† dena te jee kusiɔnɔ se baado iɔnɔ ɔs te naade kici. ¹¹ Ken *Parizige jaay aak nakɔ ese se, naade deek jeege tun mɛtn Isa ki ɔɔ: «Gen di jaay Debm dooyse se iɔnɔ ɔs te jee tɔkɔ miirge ɔɔ jee tɛdn kusiɔnɔ se?» ¹² Ken Isa jaay booy taarde se, deekden ɔɔ: «Jee rode kiji se, naade je daptor eyo, num ken je daptor se, jee kɔɔnɔge. ¹³ Bin num 'baa 'saapki do taar ken Raa taadno se ken ɔɔ: *Maam m'je amki tɔnɔ *serke sum eyo, num nakɔ maam m'je se, 'tɛdki beɛ bo jeege tu.*‡ Maam m'baado se gen danɔ jee ken saap ɔɔ naade aak beɛ naan Raa

† **9:10** Jee tɔkɔ miirge se Yaudge aakden aan gɔɔ jee kusiɔnɔ.

‡ **9:13** Aak Oz 6.6.

ki se eyo, num maam m'baado se gen jee jeel rode ki, naade jee kusinge se.»

*Isa taad taar kuun *siam*

¹⁴ Gōtn se jee metn Jan-Batist ki baado tōnd metn Isa deekin ɔ: «Naaje j'ute *Parizige se k'lee k'tuun siam; anum gen dī jaay jee metn naai ki uun siam ey se?» ¹⁵ Isa tērlēn ɔ: «Jeegen baado kōkŋ mēnda jaay gaabm mēnda utu se, naade 'kōŋ king maak-tuj ki la? Met ki eyo. Naade se kōŋ kuun siam eyo ken mēl mēnda jaay utu te naade se. Num gaŋ bii kalan kaadīn utu 'kaana gaabm mēnda j'aŋ kōōdn naatn se jaay ɔo mēdīŋe se 'kuun siam.

¹⁶ «'Booyki: nam kōŋ kaal kal kiji ro kal ken koon eyo. Ey num kal kiji se an nēepm ute kal koon. ɔo gōtn nēepīn se 'tēdn magal cir ken do dōkiŋa. ¹⁷ ɔo tōtn koojŋ biŋ utu iin kiin se j'aŋ kōŋ maakŋ k-lēetēge tun koon eyo. Ey num tōtn koojŋ biŋ utu iin kiin se an dōōbm ute k-lēetēge. ɔo tōtō se lē kōoy naaŋ ki cēre, ɔo k-lēetēge se lē tujŋ kici. Bin num, tōtn koojŋ biŋ utu iin kiin se j'aŋ kōmbiŋ maakŋ k-lēetēge tun kiji; taa bin se, tōtn maak ki se lē tuj eyo ɔo k-lēetēge se lē kōŋ 'dōōb eyo.»

Isa ed lapi mēnd ki ɔo dur goon mēnda daan yoge tu

(Mk 5.22-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Kaad ken Isa utu taadden taad bōrt sum ɔo, maakŋ magal Yauage tu se deb kalan baado ŋŋiŋa, erg naaniŋ ki deekin ɔ: «Goonum mēnda se te ooy kooy ɔorse sum, 'baado kōnd ji doŋ ki taa naaŋ duru.» ¹⁹ Gōtn se Isa ute jee metiŋ ki iin ɔk metiŋa. ²⁰⁻²¹ Ken naade utu baa baa dōōb ki se, gōtn se, mēnda kalan bin se gōtn moosiŋ aan sum se ŋŋ

daar eyo bini tɛd baar sik-kaar-dio, naan̄ ɔko mɛtn Isa ɔ taad te maakin̄ ɔ: «Kɛn maam m'baa jaay m'utga taa kalin̄ sum ɓo, m'utu m'kɔŋ lapi.a.» Gɔtn se naan̄ baado naagn̄ Isa ki ut taa kalina ɔ naar ɔŋ lapi.a. ²² Isa ɔk tɛrl aakina ɔ deekin̄ ɔ: «Aay kaami goonuma! Taa naai aalga maaki dom ki se, kaal maaki se aajiga.» Ɔ kaad kɛn se sum ɓo, mɛnda se ɔŋ lapi.a.

²³ Kɛn Isa jaay aan ɓee gaab kɛn magal Yaudge se, naan̄ ɔŋ jee tuuy kaage ɔ jee dɛnge se lɛ daar tɔy tɔy makɔŋɔ. ²⁴ Naan̄ deekden ɔ: «'Teecki naatn! Bɛɛ, goon mɛnda se lɛ ooy te eyo, naan̄ tood toodbi sum.» Gaŋ gɔtn se naade ooyin̄ koogo mɛtin̄ ki. ²⁵ Kɛn jee dɛn jaay j'ɔddɛno naatn se, Isa ɛnd maakŋ ɓee ki ɔ ɔk ji goon mɛnda ɔ gɔtn se goon mɛnda se iini. ²⁶ Gɔtn se labarin̄ se wɔɔk dɔɔd taa naan̄ gɔtn ɛsɛ paac.

Isa ɔɔd kaam jee kaam-tɔɔkge dio

²⁷ Kɛn Isa iin̄ gɔtn se jaay ɓaa ɓaa se, gɔtn se jee kaam-tɔɔkge dio ɔk mɛtina ɔ tɔɔd tɔy ɔ: «Eɛjjen doje ki, naai *Goon Daud!» ²⁸ Kɛn Isa jaay aan ɓeen se, jee kaam-tɔɔkge se baado ɔŋina ɔ naan̄ deekden ɔ: «Naase 'took aalki maakse dom ki la kɛn maam m'ɔk tɔɔgɔ gɛn tɛdn nakŋ ese se?» Naade tɛrlin̄ ɔ: «Yɛɛ Mɛlje, naaje k'tooko.» ²⁹ Gɔtn se Isa uun jin̄ tɔndden kaamdege tu ɔ deekden ɔ: «Aan gɔɔ naase aalkiga maakse dom ki se, nakŋ naase 'jeki se 'kaan̄ kaama.» ³⁰ Naan̄ kɛn se sum ɓo, kaamdege naar tɔɔd taaka. Num gɔtn ese se Isa aacden kaama ɔ deekden ɔ: «Ɔndki kɔnda: taar se, ɔŋte 'baa taadfin̄ki nam ki.» ³¹ Num gaŋ kɛn naade

jaay iin̄ ɓaa ɓaa sum se, nak̄ɗ Isa tɛdden se, naade ɓaa wɔɔkiŋ taa naan̄ kɛn ese paac.

Isa ɛf lapi debm kɛn ɔŋ taad taar eyo

³² Gaŋ kɛn jee kaam-tɔɔkgen di se jaay teec ɓaa ɓaa sum se, naan̄ kɛn se, naade ɓaano gɔtn Isa ki ute gaaba kalan̄ bin se, ɔk kɔɔŋ sitan kɛn ɔliŋ ɔŋ taad taar eyo. ³³ Gɔtn se Isa tuur te sitan ro gaab kɛn ese se, ɔ gaabm ɔŋ taad taar ey se, baag taadn̄ taara cɛy. Ɔɔ kɛn jee dɛnge aak se nak̄ɗ se deel dode ɔɔ ɔkden taad eyo ɔɔ deek ɔɔ: «Maak̄ɗ *Israel ki paac se, nak̄ɗ bin se ɓii kalan̄ k'j'aak te eyo!» ³⁴ Gaŋ *Parizige se deek ɔɔ: «Ute *Bubm sitange se ɓo naan̄ tuur sitange ro jeege tu.»

*Isa ɛɛj do jee dɛnge tu
(Mk 3.6-19; Lk 6.12-16, 10.2)*

³⁵ Isa lee ɓaa maak̄ɗ gɛgɛrge tu ɔɔ maak̄ɗ naan̄ge tu paac, lee dooy jeege maak̄ɗ *ɓeege tun Yaudge lee tusn maak̄ ki. Naan̄ lee taadden Labar Jiga gɛn *maak̄ɗ Gaar Raa ɔɔ lee ɛf lapi jee kɔɔŋge tu paac ɔɔ jeegen paacn̄ kɔɔŋɔ tujdenga tuju. ³⁶ Kɛn naan̄ aak jee dɛnge se, naan̄ ɛɛjden dode ki taa naade se ɔɔrga ɔɔ maakde tujga aan̄ gɔɔ baatgen ɔk debm gaam eyo. ³⁷ Gɔtn se Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «Maak̄ɗ-gɔtn tɛdga gɛn kɔjɔ se dɛna, naɓo jee tɛdn̄ naabge se, baataŋ. ³⁸ Bin num, 'tɔndki mɛtn Mɛl maak̄ɗ-gɔtɔ taa ade kɔl jee tɛdn̄ naabge do ki gɛn kɔjŋ maak̄ɗ gɔtiŋa.»

§ 9:37 Ara se Isa taad te jeegen in̄g aak kaak kaama j'aden taadn̄ labariŋ kɛn jiga se naɓo jeegen ɓaa taad se, naade baata.

10

**Jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio*

¹ Ter Isa danjo jee metin ken sik-kaar-dio. Naan edden tɔɔgɔ gen tuur sitange ro jeege tu ɔɔ gen kedn lapi jee kɔɔnge tu paac ɔɔ jeegen paacɔ ken kɔɔnɔ tujdenga tujɔ. ² Ken ara ɔɔ ro jee kaan naabm Isagen sik-kaar-dio: ken deet se, Simon k'danin Pier se ute genaɔn Andre; Jak ute genaɔn Jan, naaden di se gaan Zebedege; ³ Pilip ɔɔ Bartelemi; Toma ɔɔ Matiye ken naabin tɔkɔ miiri se; Jak goon Alpe ɔɔ Tade; ⁴ Simon debm je kujn naanina* ɔɔ Judas Iskariot, naan ɔɔ debm utu kutn Isa se.

*Isa ɔɔ *jee kaan naabingen sik-kaar-di se naaba (Mk 6.7-12; Lk 9.1-6)*

⁵ Naade se ɔɔ jee kaan naabm Isagen sik-kaar-di ken naan ɔɔlden naaba. Ken ɔɔde kɔɔl se, naan dejde ɔɔ taadden ɔɔ: «ɔɔnte 'ɔaaki maakɔ naange tun melinge Yaudge eyo ɔɔ maakɔ gegɛr *Samarige tu se kalan kic ɔɔ ɔɔnte 'kendki maak ki. ⁶ Num 'ɔaaki gɔtn gaan *Israelge tu, naaden tec aan gɔɔ baatgen iigga kiig se. ⁷ Ken 'ɔaaki ɔaɔ doob ki se 'taaddeki taar *Raa ɔɔki: <Berɛ, *maakɔ Gaar Raa se ɔɔpɔga gɔɔrɔ!> ⁸ Edki lapi jee kɔɔnge tu, 'durki jeegen ooyga kooyo, edki lapi jee bikidge tu taa rode 'daapm tedn aak bɛɛ naan Raa ki ɔɔ 'tuurki sitange ro jeege tu. Taa naase le ɔɔnki cɛɛɛ dey se, naase kic ɔɔ edinki jeege tu cɛɛɛ.

* **10:4** Debm je naanin ara se je deekɔ ɔɔ: debm je kuun naanin kaam ji jee wɔɔydege tu. Jee wɔɔydegen ara se je taadn ute *Rɔmege, taa kaad ken ese se taa naan *Israel se kaam ji Rɔmege.

⁹ «Κεν naase 'baaki baa se, onte 'kuunki daab, pudda ey le gurs maakn pɔs ki. ¹⁰ Ɔɔ ken 'baaki baa doob ki se onte 'kuunki bɔɔnɔ, onten 'tɔski kalge di dio, saage ɔɔ onten 'kuunki sirdi. Taa debm tɛdn naaba se, bɛɛki num, j'an kɛdn kɔsiɲa.

¹¹ «Κεν naase jaay aki kɛnd maakn gɛgɛr ki ey le maakn naan ki se, 'jeki debm bɛɛ ken asen dɔɔdn kɔkn jiga. Naase ingki gɔtn deb ken ese sum bini anki kiin baa maak ki. ¹² Maakn bee ken jaay naase endkiga maak ki se, 'tɛdɛki tɔɔse. ¹³ Ken jee maakn bee ki se jaay dɔɔd ɔksenga le, on tɔɔse se king te naade. Num ken naade jaay dɔɔd ɔksen te ey le, on tɔɔse se asen tɛrl kɔn gɔtin ki. ¹⁴ Ken maakn gɛgɛr ki ey le maakn bee ken naase aki kɛnd maak ki jaay, naade baate dɔɔdn kɔkse se, ɔɔ baate booy taarse num, naase 'teec ondenki beede ey le maakn gɛgɛrde ɔɔ ken teec 'baaki baa se, kudn jɛsege tu se kic ɔɔ 'tupɛki naatn. ¹⁵ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: bii ken Raa 'kɔjn bɔɔrɔ do jeege tu se, jee maakn gɛgɛr ken ese se bɔɔr koocn do naade ki se aden tɛdn ɔɔn cir gen jee taa naan Sɔdɔm ute gen Gɔmɔr†!»

Dubar utu kaan do jeege tun metn Isa ki

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17; Lk 12.2-9)

¹⁶ «'Booyki! Maam m'ɔlse aan gɔɔ baatge maakn k-sogsogige tu; naɔo naase se ingki do metɛkse ki aan gɔɔ wɔɔjge ɔɔ 'tɛdki rose miskinge aan gɔɔ dɛɛrge. ¹⁷ Ondki kɔndɔ, taa jeege utu asen tɔkn baa gɔtn kɔjn bɔɔrge tu, naade asen tɔnd ute mɛɛje maakn *beege tun Yaudge lee tusn maak ki. ¹⁸ Taa maam se naade asen tɔkn baa naan magalge tu ɔɔ naan gaaringe tu, taa bin se naase aki tɛdn

† 10:15 Aak Jen kon 13, 18 ɔɔ 19.

saadumge naan naade ki ɔ naan jeege tun Yaudge ey se kici. ¹⁹ Ken jaay j'ok k'baansinga naan tɔogge tu num, gɔtn naane se ɔnte 'beerki do taar ken naase aki ɔaa taada ɔ ute raay naase aki kɔŋ jaay anki taadn taar se. Taa kaad ken se, Raa ɔo asen kedn taar ken naase adeki taada. ²⁰ Taa taar naase aki taad se, gen naase malinge eyo, num taar se Nirl gen Bubse Raa ɔo asen kɔl naase aki taada. ²¹ Naan ken se, gena utu kɔl gena n j'an ɔaa tɔɔɔ ɔo bubu kici utu kɔl gooniŋa j'an ɔaa tɔɔɔ. Gaange utu terl naaga bubdege tu ɔo je yode. ²² Taa maam se jeege paac utu asen kɔɔdn kundu; naɔo debm jaay aayga kaamin bini aanga do taar tɔɔlin ki num, naan se utu 'kɔŋ kaaja.» ²³ Ken jaay k'dabarse maakŋ gegɛr ken kaam kalan num, aan 'ɔaaki maakŋ gegɛr ken kuuyu. 'Booyki beɛ m'asen taada: gegɛrgen maakŋ naan *Israel ki se, naase adeki lee dɔɔd ey sum ɔo, maam *Goon Deba se m'kaan ro ki.

²⁴ «Debm lee metn deb ken dooyin se, 'kɔŋ cir debm dooyin eyo; ɔo debm tedn naaba gɔtn deb ki se, naan se 'kɔŋ cir melin eyo. ²⁵ Anum debm lee metn deb ken lee dooyin se n'ted aan gɔo debm dooyin se. ɔo debm 'ted naaba gɔtn deb ki se kic le, n'ted aan gɔo melin se. Taa debm ken mel ɔee se kic naade naajina ɔo naan ɔo Belzebul†, bin num met kando k'naajn jeegeen maakŋ been ki se cir gen naan se daala!»

ɔnte 'beerki jeege tu

† **10:25** Belzebul se ro *Bubm sitange kici taa maakŋ Kitap ki se Bubm sitange se ok ro dena.

26 «Taa naan se bo jeege se, onten 'beerdeki! Taa kaadin jaay utu 'kaan se, nakn paacn j'oyinga kay se, utu 'toodn tal. Jo nakn borse k'jeelki metin ey se, j'utu j'aniki jeele. 27 Nakn paacn maam m'taadsesin maakn noor ki se, 'baa 'taadiniki jeege tu ute kaam kaada. Nakn ken naase 'booyinki k'taadsen naan ki metn bisege tu se 'wookinki do beege tu kici. 28 Onte 'beerki jeege tun 'taal daa roa, ey num kan taal ko ey se; num 'beerki bo Raa ki, naan bo debm ken ak taa go ken taal daa rose oo taal kose maakn poof ken gen daayum se. 29 Yeelge seem seem di se k'dugin ute kaboro kalan sum ey la? Ute naan se kic bo ken maakde ki se jaay kalan 'kooon naan ki se ken Bubsen Raa tookga jaayo. 30 Num gan naase se beekn dosege kic bo Raa jeelin kalan kalan. 31 Bin se, onte 'beerki! Naan Raa ki se, naase se 'cirki yeelge se dokoo. 32 Debm jaay taad naan jeege tu oo naan debm maam se, maam kic m'taadn naan Bubum ken maakn raa ki m'feekn m'oo: naan se debm maama. 33 Num debm ken baatum naan jeege tu se, maam kic m'utu m'an baatin naan Bubum ken maakn raa ki kici.»

*Isa se baano ute taase bo do naan ki eyo num baaro
(Lk 12.51-53, 14.26-27)*

34 Isa taad oo: «Onten 'saapki ooki maam se m'baano ute lapia bo do naan ki. Maam se m'baano bo ute lapi eyo, num m'baano ute baaro.

35 Deere, maam se m'baado gen:

*gaan goon gaaba ute bubina,
goon menda ute kona,
moom menda ute mend gooniina.*

³⁶ *Jeegen maakŋ bei ki se 60 utu 'tedn jee wɔɔyige.* §

³⁷ «Debm jaay je bubin̄ ute koŋ cirum maam se, naan̄ se aas te gen̄ tedn̄ debm maam eyo. Ɔɔ debm jaay je goonin̄ gaaba ute goonin̄ mɛnda cirum maam se, naan̄ se aas te gen̄ tedn̄ debm maam eyo.

³⁸ Ɔɔ debm jaay baate kuun kaagn̄ j'ansin̄ tupm ro ki ɔɔ ɔk mɛtum ey se, naan̄ se aas te gen̄ tedn̄ debm maam eyo. ³⁹ Debm jaay je kaajn̄ koŋ se, naan̄ utu an̄ kutu, ɔɔ debm jaay ut koŋa taa maam se, naan̄ utu an̄ kaaja.»

Debm ɔksen naase se aan gɔɔ ɔkum maama

⁴⁰ «Debm jaay dɔɔɔ ɔksen naase se, aan gɔɔ naan̄ dɔɔɔ ɔkum maama ɔɔ debm dɔɔɔ ɔkum maam se le, aan gɔɔ naan̄ dɔɔɔ ɔk debm ken̄ ɔlumo. ⁴¹ Debm ken̄ jaay dɔɔɔ ɔk debm taad taar teeco taar Raa ki, taa naan̄ jeelin̄ naan̄ se debm taad taar teeco taar Raa ki se, naan̄ 'kɔŋ bɛdinā aan gɔɔ gen̄ debm taad taar teeco taar Raa ki se kici. Debm jaay dɔɔɔ ɔk debm ken̄ ted̄ naka ute doobinā, taa naan̄ jeelin̄ naan̄ debm daan ki se, naan̄ se 'kɔŋ bɛdinā aan gɔɔ gen̄ debm daan ki se kici. ⁴² 'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakŋ gaange tun sɛɛm sɛɛm se, debm jaay ɛdga maan kurlu ɔkɔ deb kalan̄ ki, taa naan̄ jeelin̄ naan̄ debm maam se, debm bin̄ se, bɛɛ naan̄ ted̄ se 'kutn̄ ɛɛ eyo, num naan̄ utu 'kɔŋ bɛdinā.»

11

*Isa ute Jan-Batist
(Lk 7.18-35)*

¹ Ken̄ Isa jaay dooy jee mɛtin̄ ken̄ sik-kaar-di aas sum se, naan̄ iin̄ ɔŋ gɔtn̄ ese ɔɔ 6aa lee taad taar

*Raa jeege tun maakñ gεgεrge tun gen taa naan gōtn ese əə dooyde.

² Kaad kεn Jan-Batist utu maakñ dangay ki se, naan booyga nakñ paacñ kεn *al-Masi tεd se. Əə naan danə maakñ jeege tun mεtiñ ki se jeege kandum əə əlde gōtn Isa ki. ³ Naade ɓaa tɔnd mεtiñ əə: «Naai ɓo debm kεn jeege iñg aak kaama j'əə utu ade ɓaa se lɔbu, k'booy nam kuuy ne?» ⁴ Isa tɛrlɛn əə: «'Baa taadki Jan ki nakñ naase mala aakiñki ute kaamse se əə booyiñki ute bise se: ⁵ jee kaam-təəkge ɛ, kaamdege təəd taakga, jee cεkεdge ɛ, leega talam talam, jee bikidge ɛ, əñga lapia əə rodege toodga kəlɔñ kəlɔñ, jee duguyge ɛ, ɓarse booy booyo, jee ooyga kooy kic ɛ, duroga daan yoge tu əə Labar Jiga se ɛ, k'taadiñga jee daayge tu. ⁶ Maak-raapo deb kεn jaay ai kaamiñ əñte doobm gen kaal maakiñ do maam ki eyo.»

⁷ Kεn jee Jan əldeno naaba jaay ək tɛrl ɓaa se, Isa baag taadñ taar Jan se jee dεnge tu əə: «Do kəɗ-ɓaar ki se, naase tap ɓo iñgkiro kaakñ naña? Lɔbu iñgkiro kaakñ mu taa baar kεn kuul teen ɓaansiñ kaam ara kaam ara se la? ⁸ A-a! Bin num naase iñgkiro kaakñ naña? Lɔbu iñgkiro kaakñ gaabm kεn tus kal aak bεε se ne? Gəto. Jee lee tus kalgen aak bεε gen koono se tiñg maakñ ɓee gaaringe tu. ⁹ Lɔbu naase tap ɓo iñgkiro kaakñ naña? Naase se iñgkiro kaakñ debm taad taar teeco taar Raa ki se la? Deere, 'booyki m'asen taada: naan se debm taad taar teeco taar Raa ki naɓo naan magal cir debm taad taar teeco taar Raa ki se daala. ¹⁰ Naan se ɓo debm kεn k'raanə mεtn taariñ do dakiñ j'əə:

'Booyo, maam m'ai kəl debm kaan naabum naani ki,

*taa ai daapm doobi.**

¹¹ 'Booyki bεε m'asen taada: maakŋ jeege tun mεndge toojden do naan ki ara bini aan do Jan-Batist ki se, debm ken magal cirin Jan se, gɔtɔ. Anum debm *maakŋ Gaar Raa ki se baat aan gɔɔ dɪ kic ɔo, naan se ɔo magal† cir Jan. ¹² Kaad ken Jan-Batist lee taado Taar Raa jeege tu bini aan ɔorse se, maakŋ Gaar Raa se jeege je kend ute taa tɔɔgɔ. ɔɔ jeegegen tɛd naka ute taa tɔɔgɔ se, je an kuun maakŋ Gaar Raa se kaam jide. ¹³ Taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki taado ute *Ko Taar ken Raa εdo Musa ki do dɔkin se, paac, bini aan do Jan ki se, taado mɛtn taar Gaar Raa ken utu ade ɔaa se. ¹⁴ Ken naase jaay 'je aki booy kɔkŋ num, *Eli ken naase ɔɔki utu ade ɔaa se, Jan se ɔo naana. ¹⁵ Debm jaay ɔk bi booyo num, booy ɔk taar se! ¹⁶ Jeegegen ɔorse tap ɔo m'aden kɔmb beyε ute nanje? Naade tec aan gɔɔ gaangen ing ɔɔr ki jaay taad ute naapa ɔɔ:

¹⁷ Naaje k'tuuysen kaa naɔo naase 'baate daamki.
Naaje k'j'aarsen kaa yoa
naɔo naase 'baate keemki.

¹⁸ «Ey num ken Jan ɔaado se, naan je kɔs den eyo ɔɔ aay tɔtn† koojn bin eyo ɔɔ jeege deek ɔɔ: naan se debm sitan! ¹⁹ Ken *Goon Deba jaay ɔaado se ɔɔ ɔɔ aaye, naɔo jeege deek ɔɔ: naan se debm kaam-kɔsɔ ɔɔ debm kaay-koono ɔɔ ɔk mεdε ute *jee tɔkŋ miirge ɔɔ ute jee *kusinge! Num jeel-taar gen

* **11:10** Aak Mal 3.1. † **11:11** Ken ɔaano ute maakŋ Gaar Raa se, Isa. Taa naan se ɔo Matiye taad ɔɔ jee ken maakŋ Gaar Raa ki se naade cir Jan-Batist ken ɔaado naan Isa ki gen daapm doobiŋa.

† **11:18** Maakŋ taa naan *Israelge tu se jeege tɛd tɔtɔ ute teen eyo num ute koojn bin sum.

Raa se j'laak k'jeelin̄ naan̄ mæt ki se ute nakgen jikilimge tēda, taa naade se took aalga maakde do Raa kiŠ.»

*Jee maakŋ gēgerge tun ken baate tookŋ kaal
maakde do Isa ki
(Lk 10.13-16)*

²⁰ Gōtn se Isa mooy jeegen maakŋ gēgerge tun ese dēna taa naade baate 'tērl kin̄gde, ey num gōtn ese se ʒo, gōtn naan̄ tēdno nakŋ-kōōbginge dēna. ²¹ Naan̄ deekden ʒo: «Utu asen kōōŋ aak eyo naasen jee maakŋ gēger ken Kōrōzin ki! Utu asen kōōŋ aak eyo naasen jee maakŋ gēger ken Betsaida ki! Taa nakŋ-kōōbgen tēd gōtse ki se jaay 'tēdoga tēd maakŋ gēgerge tun Tir ki ute ken Sidōŋ ki num, kaadn̄ do dōkin̄ naade tērloga maakde do Raa ki, naade tuusn kal kol doa ʒo bōoy burku dōdege tu ʒo kōŋ kusin̄dege. ²² 'Booyki, m'asen taada: ʒii ken Raa utu 'kōjŋ bōōrō do jeege tu se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'kōōŋ cir ken aano do jeege tun Tir ki ute ken Sidōŋ ki se daala. ²³ ʒo naase, jee maakŋ gēger ken Kaparnayum ki, gen naase ki num, ʒoki nookse se 'keem kaan maakŋ raa ki la? Gōtō! Naase se utu aki kooy 'ʒaa gōtn jee ooyga kooy tusn ro ki se. Taa nakŋ-kōōbgen tēdō gōti ki se jaay ʒo tēdoga tēd Sōdōm ki num, kaadn̄ naane gēger Sōdōm se ʒorse kic tēdn̄ utu*. ²⁴ Taa naan̄ se ʒo, 'booyki m'asen taada: ʒii kōjŋ bōōr ki se, nakŋ utu 'kaan dose ki se utu 'cir nakŋ ken utu kaan do jeege tun taa naan̄ Sōdōm ki se.»

Š **11:19** Jeel-taar gen Raa se: naan̄ ʒlo Goonin̄ do duni ki. * **11:23**
Aak Jen 13.

*Isa tɔɔm Raa**(Lk 10.21-22; 1Kor 1.26-29)*

²⁵ Kaad kɛn se Isa deek ɔɔ: «Bua, naai ɓo Mel maakɲ raa ute gɛn do naaɲa, maam m'tɔɔmi taa nakgen se naai ɔyinga kɔyɔ jee jeel-taarge tu ute jee mɛtɛkge tu, ɔɔ ɓorse naai 'taadga mɛtiɲa gaan sɛɛmge tu. ²⁶ Deere, Bua, kɛse ɓo nakɲ jigan kɛn naai maaki 'jen ro ki.

²⁷ «Nakge paac se Bubum ɛɔfumsinga kaam jima. Ey num Goono se nam tap ɓo jeeliɲ eyo; kɛn jeeliɲ se Raa Bubu kaliɲ ki sum. Ɔɔ Raa Bubu se kic ey num, nam tap ɓo jeeliɲ eyo num kɛn jeeliɲ se, Gooniɲ kaliɲ ki sum ɔɔ Gooniɲ se ɓo ɓaado taad Raa Bubu se jeege tu taa aɲ jeele.

²⁸ «'Baakiro gɔtum ki, naasen paacɲ kɛn ɔɔrkiga kɔɔrɔ ɔɔ daamse deerse se ɔɔ maam m'asen kɛɔn gɔtn tɔɔl maaka. ²⁹ Uunki daamum se dose ki ɔɔ 'booy uunki taaruma. Taa maam se m'ɔɔp rom baata ɔɔ m'dalul. Ute maam se, naase aki kɔɲ gɔtn tɔɔl maakse. ³⁰ Deere, taarum m'ɔɔ aki kuun se lɛ, naaɲ ɔɔɲ eyo, ɔɔ daamum m'ɔɔ aki kuun se kic lɛ, naaɲ cɛɛpɛ.»

12*Isa se naaɲ ɓo Mel *ɓii sebit**(Mk 2.23-28, 3.1-6; Lk 6.1-11)*

¹ Kaad kɛn se Isa deel maakɲ gɔtn gɛm ki ɓii sebit* ki ute jee mɛtiɲ ki. Kɛn naade deel deel se, jee mɛtiɲ ki jaay, ɓo tɔɔldɛ se baag tɛrɛcɲ do gɛmge ɔɔ ɔɔɔ. ² Kɛn *Parizige jaay aak nakɲ esɛ se, naade deek Isa ki ɔɔ: «Aaka, jee mɛti ki se tɛɔ nakɲ kɛn

* **12:1** Bii sebit se ɓii kɛn Yaudge lee jamakɲ ro ki.

j'und te kulu gen tɛd eyo ɓii sebit ki!» ³ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, nakŋ kɛn *Daud tɛd ute jeenge kaad kɛn naade ɓo tɔɔldɛ se? ⁴ Gɔtn se Daud ɛndo maakŋ *kɔrɔr magal gɛn *Raa ki ɔɔ tɔs mappan j'ɛdɪŋga kɛd *sɛrkɛ Raa ki, ɔɔɔ ɔɔ ɛd jeenge tun mɛtiŋ ki kici. Ey num mappan se naade kɔŋ kɔs eyo; kɛn 'kɔs se, *jee tɛdn sɛrkɛ Raage tu kalɛde ki sum. ⁵ Lɔɓu naase 'dooyiŋki te ey la, maakŋ *Ko Taar kɛn Raa ɛdo Musa ki se, ɓii sebit ki se jee tɛd sɛrkɛ Raage tu kɛn tɛd naaba maakŋ kɔrɔr magal gɛn Raa ki kic ɓo uum aal te ɓii sebit se naanŋ ki eyo. ⁶ 'Booyki m'asen taada: nam utu gɔtn ara se, magal cir *Bee Raa se daala. ⁷ Taar kɛn taad ɔɔ: *Maam se m'je amki tɔjŋ sɛrkɛ eyo, num m'je se naase aki 'kɛɛjŋ ɓo do naapge tu*† ɔɔ kɛn taar se jaay 'booy ɔkkiga mɛtiŋ num, jee se, naase adɛki tɔkŋ mindɛde eyo, taa naade se tuj te dɪm eyo. ⁸ Taa *Goon Deba se lɛ, naanŋ ɓo Mɛl gɛn ɓii sebit.»

Isa ɛd lapi gaab kɛn jiŋ ooyga kooyo

⁹ Isa iinŋ ɔŋ gɔtn se ɔɔ ɓaa ɛnd maakŋ *ɓee kɛn Yaudge lee tusun maak ki. ¹⁰ Gɔtn ese, naanŋ ɔŋ gaaba kalanŋ jiŋ ooyga kooyo. Taa *Parizige je doobm an kɔkŋ mind Isa se, tɔnd mɛtiŋ ɔɔ: «Doobm naajege tu se, *ɓii sebit ki nam ɔk doobo kɛn kɛdn lapi debm kɔɔŋ ki la?» ¹¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Maakse ki se nam ɔk baata kalanŋ sum, ɔɔ baatiŋ se jaay ooc maakŋ gɔɔ ki ɓii sebit ki num, anŋ ɓaa kɔɔdɪŋ ey ne? ¹² 'Booyki, debkilimi se naanŋ ɔɔŋ cir baata! Bin num ɓii sebit ki se, jeege ɔk doobo gɛn tɛdn bɛɛ jeege tu.» ¹³ Gɔtn se Isa deek gaab kɛn se ɔɔ: «'Sɛɛj

† 12:7 Aak Oz 6.6.

jii!» Gətn se naan̄ sɛej̄ j̄inā ɔ̄ gətn̄ ese sum̄ ʒō jin̄ se ɔ̄n̄ lapīā aan̄ gəɔ̄ naap̄in̄ se.

¹⁴ Gətn̄ se Parizige teeco naatn̄ maak̄n̄ ʒeē kən̄ Yaudge lee tusn̄ maak̄ ki se, ʒaā tus̄ dɔ̄ɔk̄ taardē ɟen̄ jē ɔ̄obm̄ an̄ 'kutn̄ Isa.

Isa se naan̄ ʒō debm̄ tɛdn̄ naabm̄ kən̄ Raā bɛɛr̄ ɔ̄ɔd̄inō

¹⁵ Kən̄ Isā jaaȳ booȳ ɔ̄ naadē dɔ̄ɔkgā taardē ɟen̄ tɔ̄ɔlin̄ se, naan̄̄ iin̄̄ ɔ̄n̄̄ gətn̄̄ ese se ɔ̄̄ jeegē dɛnā̄ ɔk̄̄ mət̄inā̄ ɔ̄̄ naan̄̄ ɛd̄̄ lapī̄ jeē̄ kɔ̄n̄gē tū̄ paac̄. ¹⁶ Num̄̄ naan̄̄ aacden̄̄ kaamā̄ ɔ̄̄ j'ɔ̄n̄tē̄ taad̄n̄̄ jeegē tū̄ an̄̄ jeelē. ¹⁷ Bin̄̄ ʒō̄ taar̄̄ kən̄̄ debm̄̄ taad̄̄ taar̄̄ teecō̄ taar̄̄ Raā̄ kī̄ rōn̄̄ Ezayī̄ taad̄nō̄ dō̄ dɔ̄kīn̄̄ sē̄ aangā̄ ɔ̄obin̄̄ kī̄, kən̄̄ ɔ̄̄:

¹⁸ «Kən̄̄ arā̄ ʒō̄ debm̄̄ tɛdn̄̄ naabum̄̄ kən̄̄ maam̄̄ Raā̄ m'ɛɛr̄̄ m'ɔ̄ɔd̄inō̄.

Naan̄̄ ʒō̄ debm̄̄ maak-jemā̄ ɔ̄̄ tɔ̄ɔlum̄̄ jaaȳ̄ maam̄̄ m'ɛɛr̄̄ m'ɔ̄ɔd̄inō̄.

Maam̄̄ m'an̄̄ bɔ̄ɔȳ̄ Nirlum̄̄ sē̄ dōn̄̄ kī̄ ɔ̄̄ ɔ̄obm̄̄ maam̄̄ daan̄̄ kī̄ se,

naan̄̄ an̄̄ taad̄in̄̄ jikilimgē tū̄ paac̄.

¹⁹ *Naan̄̄ sē̄ lɛ̄ mooȳ̄ tē̄ nam̄̄ eyō̄ ɔ̄̄ taad̄̄ tē̄ mak̄ɔ̄n̄̄ eyō̄.*

Taar̄̄ naan̄̄ sē̄ j'an̄̄ booyin̄̄ ɔ̄obgē̄ tun̄̄ kaam̄̄ arā̄ kaam̄̄ arā̄̄ sē̄ eyō̄.

²⁰ *Mū̄ taā̄ baar̄̄ kən̄̄ d̄uḡ̄ d̄uḡ̄ sē̄ kic̄̄ ʒō̄, naan̄̄ an̄̄ tɛrɛc̄̄ eyō̄.*

ʒō̄ lɔ̄mpɔ̄n̄̄ pood̄in̄̄ ʒaā̄ ʒaā̄ kooyō̄ sē̄ kic̄̄ lɛ̄, naan̄̄ an̄̄ tɔ̄ɔl̄̄ eyō̄.

Naan̄̄ tɛd̄̄ nakgē̄ utē̄ ɔ̄obin̄̄ sē̄ binī̄ 'cir̄̄ nakgen̄̄ bɛɛ̄̄ eȳ̄ sē̄ paac̄̄.

²¹ *ʒō̄ jeē̄ dō̄ naan̄̄ kī̄ sē̄ paac̄̄ kənd̄̄ dodē̄ dō̄ naan̄̄ kī̄.†»*

† 12:21 Aak Eza 11.12.

*Isa ute *Bubm sitange se taarde kalan la?
(Mk 3.20-27; Lk 11.14-23)*

²² Gətn se jeege ək baano gətn Isa ki ute gaaba kalan ək kəəŋ sitan əə kəəŋ sitan se tediŋ gaabm se tedi kaam-təəkə əə əŋ taad taar eyo. Gaabm se Isa ediŋ lapiə, kaamiŋ əəə aaka əə naaŋ baag taadŋ taara cey. ²³ Əə gətn se jee deŋge paac aak nakŋ se, deel dode əə əkden taad eyo, deek əə: «Gaabm ese se, teeco metjil Gaar *Daud ki ey la?» ²⁴ Num gaŋ ken *Parizige jaay booy taar se, naade deek əə: «Gaabm se tuur sitange ro jeege tu ute təəŋ Belzebulŋ, naaŋ ken Bubm sitange se.» ²⁵ Gaŋ Isa jeel maak-saapde dey se deekden əə: «Maakŋ taa naaŋ gaar ken jeenge taarde ək metn naap eyo əə baagga tediŋ bəəəə ute naapa se, naaŋ se utu terece. Maakŋ gege, ey le maakŋ bee ken malinge tedi taara ute naapa se kic bo, malinge 'kəŋ king eyo. ²⁶ Ken Bubm sitange jaay tuur naapiŋ Bubm sitange se, keese aan gəə naaŋ tedi bəəəə ute ro naaŋ malina əə bin se naaŋ təpga roŋa. Ken bin num, gaariŋ se naaŋ aŋ kəkŋ əə dio? ²⁷ Naase əəki maam m'tuur sitange ute ro Belzebul se; num jee metse ki se, ken edden təəəə jaay tuur sitange se, naŋa? Bin num naade mala se bo asen kəŋŋ bəəəə dose ki. ²⁸ Ken deer num, maam se m'tuur sitange ute *Nirl Raa, bin se 'jeelki, *maakŋ Gaar Raa se aanga gətse ki. ²⁹ Ken nam jaay je kend kəsn bee debm təəə se, debm se naaŋ ək dəkŋga jaay bo, kəsn beəəə. ³⁰ Debm jaay ute maam ey se, naaŋ se debm taamooyuma əə debm jaay noogum geŋ tuse jeege ey se, debm bin se wəkden wəkə.

§ 12:24 Aak Mt 10.25.

³¹ «Taa naan se bo 'booyki m'asen taada: *kusiñ paacñ ken jikilimge tēda ute naajñ ken naade lee naaj Raa se kic bo, Raa adesiñ kəñ tōolə. Num debm jaay naaj Nirl Raa se, kusiñ naan se Raa aṅsiñ tōol eyo. ³² Anum debm jaay taad taar iñg kus ro maam *Goon Deb ki kic bo, Raa aṅ tōol kusiñiña. Num gan debm jaay taad taar iñg kus ro *Nirl Salal ki se, Raa aṅ tōol kusiñiñ do naan ki ara ki eyo əə ðii ken kaam mōətn se ey kici.»

Ko kaaga ute koojiña

³³ Isa deekden əə: «'Booyki. Kaagñ jiga se ooj koojiñ kic bo jiga, num kaagñ ken kəəñə se, ooj koojiñ kic bo jig eyo. Taa kaaga se j'aak k'jeeliñ ute koojiña. ³⁴ Aakumki tu wəəjgen ara! Naase ɛ jee bεεki eyo, num te doobm gay jaay naase aki taadñ nakñ bεε se? Taa taar ken jikilimge lee taad paac se iino maakde ki. ³⁵ Debm bεε se, bεεñ se iino maakiñ ki əə taar ken teec taariñ ki kic bo bεε, əə debm *kusiñ se, kusiñiñ se kic bo iino maakiñ ki əə taar ken teec taariñ ki kic bo iñg kusu. ³⁶ 'Booyki m'asen taada: ðiin Raa kəñ bəə do jeege tu se, taargen jeege taadiñ rēñ rēñ paac se, Raa utu baa tənd mətde. ³⁷ Taa ute taar ken 'teec taari ki se jaay bo ai daapa ey ɛ ai kutu.»

Jeege je kaakñ nakñ-kəəbo (Lk 11.24-32)

³⁸ Gan gətn se jee jeel taadñ təəkn mətñ Ko Taar Raage kandum ute *Parizige naade deek Isa ki əə: «Debm dooy jeege, naaje k'je j'ai kaakñ naai ajen tēdn nakñ-kəəbm ken j'an kaakñ jeel ro ki naai se iino gətn Raa ki.» ³⁹ Naan deekden əə: «Jee bəorse jig eyo əə 'tuj ərmde naan Raa ki se je kaakñ

nakŋ-kəɔbɔ, naɔo nakŋ-kəɔbm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ kɛn gɛn debm taad taar teeco taar Raa ki kɛn k'daŋiŋ Yunus* se sum. ⁴⁰ Aan gɔɔ Yunus tɛdɔ bii mɔtɔ maakŋ kɛŋj kɛn magal se, *Goon Deba se kic ɓo 'tɛdn bii mɔtɔ maakŋ naan ki. ⁴¹ Bii kɛn jaay Raa an kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, jeegen Ninib ki se kic utu 'kɔkŋ mind jeegen duni kɛn ɓorse. Taa naade se booy uunga taar Yunus ɔɔ tɛrlga maakde do Raa ki, anum 'booyki debm ara se, cir Yunus se daala. ⁴² Bii kɛn Raa an kɔjŋ bɔɔrɔ do jeege tu se, nɛelgen iinɔ kaam kaam bɔɔyɔ† gɔtn duni daar ro ki se utu kɔkŋ mind jeegen duni kɛn ɓorse se. Taa naan iinɔ gɔtn dɔkɔ gɛn booy taar Gaar Salomon debm jeel-taara se, ɔɔ 'booyki, debm jeel-taar ara se, cir Salomon se daala.»

Sitan ɔk tɛrlo gɔtiŋ ki

⁴³ Tɛr Isa taadden ɔɔ: «Kɛn sitan jaay teec ɔŋga nam se, naan ɓaa leedo do kɔɔf-baarge tu je gɔtn kingi, naɔo naan ɔŋo te eyo. ⁴⁴ Kɛn naan jaay ɔŋ te ey num, baag taadn ute maakiŋ ɔɔ: maam se m'kɔkŋ m'tɛrl gɔtn kɛn m'iinno ro ki. Kɛn naan jaay ɔk tɛrl aan se, ɔŋ ɓee se k'daapiŋga aak bɛɛ aac walak ɔɔ nam maak ki se gɔtɔ. ⁴⁵ Gɔtn se naan ɔk tɛrlɛ ɔɔ ɓaa ɔŋo sitangen kuuy cili kɛn kusiŋ cirin naan se daala. Naade ɓaado tɛlɛ end inŋ maakŋ gaab kɛn se ɔɔ king gaabm se tɛrl ɓaa tɛd kusiŋ cir kɛn deet se daala. Deere, naan se ɓo nakŋ kɛn utu kaan do jeegen do duni kɛn ɓorse jig ey se.»

Gɛnaa Isage ute konde (Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

* **12:39** Aak Yunus 3.3-5. † **12:42** Aak 1Gar 10.1-13.

46 Kaad ken Isa utu taad taad jee denge tu b̄art sum 60, ḡotn se genaange ute konde daar naatn je taadn te naana. 47 [Deb kalan baado taadin ɔ: «'Booyo! Koi ute genaage se utu naatn ɔ naade se je ai kaaka.»]† 48 Gan Isa terl deb ken j'olinɔ se ɔ: «Koyuma ute genaamge se tap 60 nanɛ?» 49 Ter ḡotn se, naan̄ uun jin̄ tɔj ro jeenge tun metin̄ ki ɔ deekden ɔ: «Aakki jee se 60 koyumge ute genaamge. 50 Taa debm jaay tɛd nak̄n Bubum maak̄n raa ki maak̄n jen ro ki se, naan̄ se 60 genaam gaaba, ken mɛnda ɔ koyuma.»

13

*Kaal naaḡn taar ḡen debm k̄ond buru**

(Mk 4.1-20; Lk 8.4-15)

1 Bii ken se sum 60, Isa teec ɔn̄ 6ea ɔ 6aa in̄g taa baar ken Galile ki. 2 ɔ ḡotn se d̄ɔl jeege dena tus c̄ɛn̄ ki ɔlin̄ naan̄ iin̄ ook in̄g maak̄n markab ki ɔ jee ute den̄de se d̄aar do j̄ɛn̄ baar ki. 3 Ḡotn se naan̄ taadd̄enga taarge dena ute doobm kaal naaḡn taara deekden ɔ: «'Booyki, deb kalan̄ t̄ɔs kupina ɔ teec 6aa k̄ond buru. 4 Ken naan̄ jaay ɔnd k̄ond burin̄ se, kupm metin̄ si j̄ɛn̄ doob ki ɔ yeelge b̄ɔɔy baado tuun ɔsin̄ naatn paac. 5 Kupm metin̄ si do naan̄ ken ḡotin̄ ɔk koa. Kupm se naar teeco ȳɔk̄ɔd̄ɔ taa ḡotn se, naan̄in̄ c̄ɛp̄ɛ. 6 Num gan̄ ken kaada jaay baaḡ t̄ɔnḡɔ se, naan̄ lawaka ɔ tuutu, taa ḡotn se iirin̄ ɔn̄ ɛnd 6aa te d̄ɔk̄ eyo. 7 Kupm metin̄ se si maak̄n ji kaaḡ ken ɔk̄ k̄ɔr̄ɔnd̄ɔ. Ji kaaḡn ute

† **12:47** Bersen ara se, maak̄n Kitapge tun do d̄akin̄ se, metinge maak̄de ki se, ḡɔt̄ɔ. * **13:** Taa naan̄ Yaudge tu se ḡɛm̄ɛ se naade ɔcin̄ se naade sin̄ aan̄ ḡɔ k̄ond buru.

kərəndə se teepe əə aayın taara. ⁸ Kupm mətin si do naan kən jiga. Kupm se am tək doa əə ək kaama. Kengen mətinge se ək kaama bεε bεε, kengen kuuy ək kaama dəna əə kengen kuuy se ək kaama dən ciri.» ⁹ Gətn se Isa dəekden əə: «Debm jaay ək bi booyo num, booy ək taar se.»

Gən di Isa taadden ute kaal naagη taara

¹⁰ Jee mətn Isa ki baado əηina əə tənd mətin əə: «Gən di jaay naai 'taad jeege tu ute doobm kaal naagη taara se?» ¹¹ Naan tərlden əə: «Nakη j'əyinga kəy maakη *Gaar Raa ki se, naase se *Raa taadsenga naase 'jeelin̄kiga. Gaη jee kuuy se, nakη se Raa əη taadden te mətin eyo. ¹² Taa naan se debm kən ək se j'an̄ kəmb do ki 'tədn dəna, num debm kən ək ey se lε, kən cəkən naan̄ ək se kic bo j'an̄ təsn naatn. ¹³ Taa naan̄ se bo, maam m'taadden ute kaal naagη taara se:

taa naade aaka əə əη aak ək eyo,

naade booyo əə əη booy ək taar se eyo.

¹⁴ Bin bo taar kən debm taad taar teeco taar Raa ki ron̄ Ezayi taadden do dəkin̄ se aanga doobin̄ ki kən əə:

Taar se naase utu aki booy ute bise, nabo aki booy kək eyo

əə naase utu aki kaakη ute kaamse, nabo aki kaakη kək eyo.

¹⁵ *Deere, jee se maakde məηgə,*

naade təlga kamba bidege tu əə turumga kaamdege, ey num naade 'kəη kaaka, 'kəη booyo,

əə ute maakde kic naade 'kəη booy kuun jaay adε tər l ro maam ki,

᠔᠔ *kaadn naane se, maam Raa m'aden kaaja.†*»

¹⁶ Isa taad ᠔᠔: «Ga᠓ naase maakse raapo taa kaamsege le aak kaaka ᠔᠔ bisege le booy booyo!

¹⁷'Booyki beε m'asen taada: jee taad taar teeco taar Raa ki dena ute jeegen ted nak᠓ ute doobi᠓ se, je ᠔᠔ ade kaak᠓ nak᠓ borse naase aakki se, na᠔o ᠔᠓ aaki᠓ te eyo, ᠔᠔ je ᠔᠔ ade booy nak᠓ borse naase 'booyki se, na᠔o ᠔᠓ booyi᠓ te eyo.»

Isa taad t᠔᠔k metn kaal naag᠓ taar ge᠓ debm k᠔nd buru

¹⁸ «Naase 'booyki metn taar ge᠓ kaal naa᠓ taar ge᠓ debm k᠔nd buru se. ¹⁹ Jeegen booy metn taar Gaar Raa jaay ᠔᠓ booy ᠔ki᠓ ey se, tec aan g᠔᠔ kupm ken si je᠓ doob ki se. Taar naade booyga se, *Bubm sitange baado ᠔᠔desi᠓ naatn maakde ki. ²⁰ Num jee meti᠓ge se tec aan g᠔᠔ kupm si do naa᠓ ken maaki᠓ ᠔k ko se; naade se ken booyga taar Raa se, naar ᠔ki᠓ maakde ki ute maak-raapo. ²¹ Na᠔o naade se ᠔᠓ ᠔᠓ taar Raa ᠔l iiri maakde ki eyo, taa naade ᠔᠓ ᠔᠓ te maakde kaam kala᠓ eyo. Ken dubar ᠔᠓denga ey le k'baagdenga dabar ge᠓ taar Raa sum ᠔o, naade naar re᠔n ute kaal maakden do Raa ki se naatn. ²² Kupm si maak᠓ ji kaag ki se tec aan g᠔᠔ jeegen booy taar Raa, na᠔o uun nirdede do nakge tun do duni ki ute je maala. Nakgen se ᠔o, baado maak᠓ saapde ki ᠔᠔ gaasi᠓ taar Raa se ᠔᠓ ted naaba maakde ki eyo. ²³ Kupm si do naa᠓ ken jiga se tec jeegen booy taar Raa ᠔᠔ took aal maakde do ki. ᠔᠔ taar Raa se ᠔de naade tedn nakgen beε beε. Jee meti᠓ge se tec aan g᠔᠔ ge᠓ ken ᠔k kaama beε beε, kengen meti᠓ge tec aan g᠔᠔ ge᠓ ken ᠔k kaama dena

† **13:15** Aak Eza 6.9-10.

ɔɔ kengen kuuy se tec aan gɔɔ gɛm kɛn ɔk kaama dɛn cir se.»

Isa aal naagn taara ro dɛɛngɛl† ki

24 Tɛr Isa taadden ute kaal naagn taar kuuy daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaabm tɔs kupm jiga ɔɔ ɓaa kɔɔcn maakɲ-gɔtiɲ ki se. 25 Num kaad kɛn jeege tood tood bi nɔɔr se, debm wɔɔyiɲ ɓaado ɔɔ dɛɛngɛle maakɲ teen kɛn naan ɔɔciɲ se ɔɔ naan teec ɓaa. 26 Kɛn teene jaay ɓaa teepe ɔɔ tɔk do se, gɔtn se dɛɛngɛle kic ɓaa tɔk kici. 27 Gɔtn se jee tɛdn naabge se ɓaado ɔɲ mɛldɛ ɔɔ deekiɲ ɔɔ: «Mɛlje, naai ɔɔco kupm jiga ɓo maakɲ-gɔti ki ey la? Num dɛɛngɛl maak ki se tap ɓo iino gay?» 28 Naan tɛrlden ɔɔ: «Kɛse debm wɔɔyɔ ɓo tɛdiɲ naan se.» Jee tɛdn naabge se tɔnd mɛtn mɛldɛ ɔɔ: «Jɛ dɛɛngɛlge se j'aden ɓaa tɔɔdn si naatn la?» 29 Mɛldɛ deekden ɔɔ: «Dɛɛngɛlge se ɔɲte 'tɔɔddeki, ey num sɔm aki tɔɔdn teengen maak ki se, cɛɛ. 30 Ɖɲdeki naade teepm kalan bini kaan kaadn kɔj ki, ɔɔ kɛn kaadn kɔjɔ aanga jaay ɓo maam m'taadn jee kɔjge tu m'ɔɔ: Deet deet se dɛɛngɛlge se 'dɔɔk 'tusdeki kaam kalan taa adeki tɔɔcn poodo. Ɖɔ teene se lɛ ɔj 'tusdeki kaam kalan 'ɓaado 'tɔnd ɔmbiɲki maakɲ giijum ki.»

Isa aal naagn taar ute kaam nakɲ k'danɲ mutard

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-21)

31 Tɛr Isa taadden ute kaal naagn taara kuuy daala ɔɔ: «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ kaam nakɲ k'danɲ mutard, kɛn gaaba kalan uun ɔɔciɲ

† 13:23 Dɛɛngɛle se jee metinge danɲ biziri.

maakŋ-gətiŋ ki. ³² Kaam nakŋ k'danŋ mutard se, naan baat cir kaam nakgen do naan ki se paac. Num ken j'əɔcinga teecga se, naan teepe tɛd magal cir nakgen teec maakŋ bar ki se paac bini yeelgen kic ɓo ɓaado uj kujdege teletinge tu.»

Isa aal naagŋ taara ute ɔrəm

³³ Ter Isa taadden ute kaal naagŋ taar kuuy daala ɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ ɔrəm ken menda jaay tɔsga ruŋ gɛmɛ dooc gɔrn magala ɔ ken naan jaay deepiŋga ɔ ɔmbiŋga maak ki num, iiniŋ paac se.»

Taa di jaay Isa taadden ute kaal naagŋ taara

³⁴ Taargen paac se Isa dooy jee denge ute kaal naagŋ taara. Ɔo diŋm jaay naan dooyden ute kaal naagŋ taar ey se, gɔtɔ. ³⁵ Bin ɓo taar ken debm taad taar teeco taar Raa ki taado do dakiŋ se aanga doobiŋ ki, ken ɔ:

*Maam m'utu m'aden taadŋ ute kaal naagŋ taara,
do nakge tun ko k'kəyiŋa do dakiŋ kaad ken Raa utu
aalo kaal do naan se. §*

Isa taad tɔk mɛtn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgel ki

³⁶ Gaŋ gətn se Isa iin ɔn jee denge ɔ ɔk tɛrl ɓaa ɓeene. Jee mɛtiŋ ki ɓaado ɔniŋa tɔnd mɛtiŋ ɔ: «'Taad tɔkjen tu mɛtn taar kaal naagŋ taar ro dɛrɛŋgel ken maakŋ-gət ki se?» ³⁷ Isa deekden ɔ: «Debm ɔc kupm jiga se, kɛse maam *Goon Deba. ³⁸ Maakŋ-gətɔ se lɛ do naan ɔ kupm jiga se lɛ, kɛse jeegen gen *maakŋ Gaar Raa, dɛrɛŋgele se lɛ taadŋ ute jee *Bubm sitange. ³⁹ Debm wɔy ɔcɔ dɛrɛŋgele

se, kесе Bubm sitange*, kəjə se lε taad te biin dunia an nanja, ə jee kəjge se lε *kədn Raage. ⁴⁰ Aan gəə dεrεngεlε se k'tusiη jaay k'təəciη poodn se, biin dunia nan se kic 6o utu tεdn bin kici. ⁴¹ Bin 6o maam Goon Deba m'ade m'kəl kədmunge ə jeegen jaay əl jeege əη dəobm Raa, ə əldε tεd *kusiηa se, kədn Raage aden tuur naatn maakη gaariη ki. ⁴² Kədn Raage aden təsn kəmb maakη baal pood ki, ə gətn se 6o gətn naade təyə ə taan naandεge. ⁴³ Anum jeegen jaay tεd naka ute dəobiη naan Raa ki se, naade se wəər aan gəə kaada maakη gaar Bubdε ki. Debm ək bi booyo num booy ək taar se jiga!»

Isa aal naagη taara ro kərbət ki ute meedε

⁴⁴ «*Maakη Gaar Raa se tec aan gəə kərbətn k'j'əyiη maakη-gət ki ə deba baado rek əηiηa ə naan əyiη gətiη ki ə iη baa. Ute maak-raapm naan ək se, naan baa dugη ute nakη naan ək se paac, ə ək tεrl baado dug maakη-gətn ese se.

⁴⁵ «Tεr maakη Gaar Raa se tec aan gəə debm tεdn suukη kεn je meedgen zode əηə. ⁴⁶ Kεn naan je əη meedn zəη əη se, naan ək tεrl baa dugno ute nakη naan ək se paac, ə baado dug meedn ese se.»

Isa aal naagη taara ute gendε

⁴⁷ «Tεr *maakη Gaar Raa se tec aan gəə gend j'undiη maakη baar ki ə təso napar kεηjge dεna.

⁴⁸ Kεn gendε jaay təso kεηjge dəoc se, naade iik teeciη taar ki, iηg naan ki, bεεr kengen jiga jiga əmb maakη εεs ki ə kengen naapak ey se naade sin naatn. ⁴⁹ Bin 6o biin dunia an nan se tecη

* **13:39** Ara se 6o Bubm sitange roη Iblis kici.

bini. *Kɔdn Raage utu ɓaa niŋ jeege kaam dio: jee *kusinge ɓen dode ɔ jee tɛd nakɲ ute doobin se tɛdn ɓen dode kici. ⁵⁰ Jee kusinge se kɔdn Raage aden si maakɲ baal pood ki ɔ ɓɔtn se ɓo, ɓɔtn naade tɔɔɔ ɔ taan naanɗege.»

⁵¹ Isa tɔnd mɛtn jee mɛtin ki ɔ: «Taar se, naase 'booy ɔkkiga la?» Naade tɛrlin ɔ: «Yee, k'booy j'ɔkga.» ⁵² Isa deekden ɔ: «Debm jeel taadn tɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa jaay k'dooyinga ute nakgen ɓen maakɲ Gaar Raa se, naan se tec aan ɓɔ mɛl ɓee ken ɔɔd taa kɔrbɔtin num ɔɲ nakgen kiji maak ki ɔ kengen do dɔkin se kici.»

Jee Nazaret ki baate tookɲ kaal maakɗe do Isa ki (Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ Ken Isa jaay dooy jee mɛtin ki ute kaal naagn taarge aas se, naan iin ɔɲ ɓɔtn se. ⁵⁴ ɓɔtn se naan iin ɓaa maakɲ naanin ki† ɔ ken naan aan se, baag dooy jeege maakɲ ɓee ken Yaudge lee tus maak ki. ɔ ken jee se jaay booy taar ken naan dooyɗe se, tap ɓo ɔkden taad eyo deek ɔ: «Jeel-taara ute nakɲ-kɔɔɓgen naan tɛd se tap ɓo, ɔɲino gayo? ⁵⁵ Naan ɓo goon debm tirdn lee cɔɔc ɗaap nakge se ey la? Kon ron Mari ey la? Genanange ɓo Jak, Yusup, Simon ɔ Jud se ey la? ⁵⁶ Genanangen mendge ɓo utu tinɲ ute naajege ara ki ey la? Anum tap ɓo tɔɔɲ se paac naan ɔɲino gayo?» ⁵⁷ Kɛse ɓo nakɲ ken tɛdden naade ɔɲ aal maakɗe don ki ey se. ɓɔtn se Isa deekden ɔ: «Debm taad taar teeco taar Raa ki se jeege paac aalin maak ki; anum jee maakɲ naanin ki ute jee maakɲ ɓeen ki se ɓo aalin

† **13:54** Maakɲ naanin ki se ron Nazaret, ɓɔtn ken naan teepmno maak ki.

maak ki eyo.» ⁵⁸ Taa naan se bo, gətn se, Isa ɔŋ tɛd te nakŋ-kooŋge dɛn eyo taa naade baate tookŋ kaal maakde don ki.

14

Kooy Jan-Batist

(Mk 6.14-29; Lk 9.7,9)

¹ Kaaf ken se, Gaar *Erɔd Antipas naan bo magal taa naan Galile se, booy jeege ɔs kooŋs maan Isa. ² Naan deek jee tɛdn naabiŋge tu ɔ: «Kese Jan-Batist bo duroga daan yoge tu! Taa naan se bo *Raa ɛdiŋga tɔgɔ gen tɛdn nakŋ-kooŋge se.»

³ 'Jeelki do dakiŋ se, Erɔd ɔl k'j'ok k'dooŋko Jan ute ziŋziri ɔ ɔl k'baa k'j'oliŋ maakŋ dangay ki, taa Erɔdiad mend genaana Pilip ken naan ɔkiŋ menda se. ⁴ Taa Jan taadiŋga taad ɔ genaai utu te kaamiŋ se, naai ɔk doobm jaay an kəkŋ mendiŋ eyo. ⁵ Erɔd se je tɔl Jan, naɔo beer jee denge tu taa jee denge se, Jan se naade aakiŋ aan gɔo debm taad taar teeco taar Raa ki. ⁶ Bii kalan gaar Erɔd tɛd tɛd maak-raapm gen bii koojiŋ se, goon Erɔdiad menda se daam naan jeege tun k'danɔeno baado gətn tɛdn maak-raap ki se ɔ daamiŋ se tɔl Gaar Erɔd ki. ⁷ Gətn se Gaar Erɔd naam taariŋ naan jeege tu ɔ deekiŋ ɔ: «Nakŋ paacŋ naai tondga meta ro ki bo, maam m'ai kɛda.» ⁸ Kon ɔliŋ metiŋ ɔ baa deekiŋ ɔ: «'Gaan ɛdumo maakŋ supura ki ara, do Jan-Batist.» ⁹ Do taar ken se gaarge maakiŋ taju, naɔo naan lɛ naamga naam taariŋ naan jeege tu se, naan took ɔl k'gaanɔ do Jan j'ɛd goon mend ki se. ¹⁰ Gətn se naan ɔl deba baa maakŋ dangay ki baa gaanɔ do Jan. ¹¹ Do Jan se k'gaan k'j'aaliŋo maakŋ

supura ki, j'edfiñ goon mēnd ki se, ɔ goon mēnd se uun ɓaa edfiñ koñ ki. ¹² Jee mētn Jan ki ɓaado uun ɓaa duubiña, jaay ɓo ɓaa taad mētn taar nakñ deel se Isa ki.

*Isa ed kɔsɔ gaabge tu dupu-mii
(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)*

¹³ Ken Isa jaay booy naan se, naan iin ook maakñ markab ki ɔ gaan ɓaa do kɔd-ɓaar ki kalin ki. Ken jee denge jaay booy labar se, naade teeco maakñ gegerge tun cees ki cees ki ɔ uun jēna aal te taa baar. ¹⁴ Ken Isa aan jaay ɓooyo maakñ markab ki se, naan aak jee denge se, naan εjden dode ki ɔ jee kɔɔndege se naan edden lapia. ¹⁵ Aan teger se jee mētn Isa ki ɓaado ɔɲina ɔ deekin ɔ: «Bere, kaada se ɓaaga, gɔtɔ se kic lε daaniñ kɔd-ɓaara dɔk ute ɓea. Jee denge se ɔnde wɔɔkñ ɓaa maakñ naange tun cees ki cees ki ɓaa dugñ nakñ kɔsɔ.» ¹⁶ Gan Isa terlden ɔ: «Jee se ɓaa eyo, naase mala ɓo eddeki kɔsɔ.» ¹⁷ Gɔtn se naade terlin ɔ: «Naaje se j'ok ɓo mappa mii ɔ kenjge di sum.» ¹⁸ Isa deekden ɔ: «'Baandekiro naanum ki ara ki.» ¹⁹ Ter Isa deek jee denge tu se ɔ j'ing naan ki do mu ki ɔ gɔtn se, naan tɔs mappan mii ute kenjgen di se jin ki, uun kaamin raan, tɔm Raa, dup mappa ɔ edfiñ jeege tun mētin ki ɔ jee mētin ki nigin jee denge tu. ²⁰ Naade paac ɔs dεreñ te maraadde ɔ togn ɔp se k'tuuniñ se dooc gɔrnɔ sik-kaar-dio. ²¹ Jeegen ɔs paac se gaabge kalde ki sum ɓo ɓaa ɓaa nakñ dupu-mii. Mēndge ute gaange se maak ki eyo.

*Isa lee do maane ki
(Mk 6.45-56; Jn 6.15-21)*

22 Naan ken se, Isa naar deek jeege tun metin ki oo k'j'ook maakn markab ki, k'gaan k'deel k'baa naan ki jey baar ken kaam naane kor naan utu wook wook jeege bort se. 23 Ken naan jaay wook jee denge aas sum se, naan iin baa ook do kos ki kalin ki gen keem Raa. Ken kaada ooc sum se, Isa oop kalin ki sum. 24 Markabm jee Isage maak ki se baaga daan maan ki dokoo oo ken kuulu jaay ol deeb doode ki se, uuno maane undin ro markaba ki se das das. 25 Ken goto oopga baata aki kiip se, Isa baa kon jeenge se, leedo do maane ki. 26 Ken jee metin ki jaay aakin naan leedo do maane ki se, naade nirlde teece deek oo: «Kese nirl nam!» Ken naade jaay beere okden sum se, gotn se naade baag toodn tooyo. 27 Gan Isa naar taadden oo: «Okki maakse tooyo. Onte 'beerki, kese maama!» 28 Gotn se Pier terlin oo: «Meluma, ken deer naai num, onum m'lee do maane ki m'ai baa kon.» 29 Isa deekin oo: «'Baado.» Pier iin tooyo maakn markab ki oo lee do maane ki sak Isa. 30 Gan ken naan jaay aak kuulu ol dena oo ken beere baa okin sum se, naan baag tooy maan. Gotn se naan ood tooy oo: «Meluma 'naakuma!» 31 Gan Isa naar ol jin okina deekin oo: «Gen di maaki naaja? Ken bin num naai aal te maaki paac dom ki eyo.» 32 Gotn se naade di paac ook maakn markab ki oo kuulu daara. 33 Jeegen paacn maakn markab ki se erg naanin ki oo deekin oo: «Deere, naai se 'Goon Raa!»

Isa ed lapi jee koonge tun taa naan Genezaret ki

34 Ken Isa ute jee metin ki gaan baar jaay aan taa naan Genezaret ki se, naade baa daar jey ki. 35 Jee gotn se baa aak jeel Isa, oo taa naan ken se paac,

naade taad labariñ jeege tu ɔɔ jeege baano ute jee kɔɔnge paac ɔɔtn Isa ki. ³⁶ ɔɔtn se naade eem nɔɔ mɛtn Isa ki ɔɔ n'ɔnde naade kutn taa kaliñ sum. ɔɔ jeege paacñ ut taa kaliñ se ɔɔ lapia.

15

Isa taad te nakɔ bubgen do dɔkiɔ (Mk 7.1-23)

¹ *Parizige mɛtiŋge ute jee jeel taad tɔɔkɔ mɛtn Ko Taar Raagen mɛtiŋge iino Jeruzalem ki baado ɔɔ Isa ɔɔ deekiñ ɔɔ: ² «Gen di jaay jee mɛti ki baate tookɔ gen tɛdn nakɔ bubjegen do dɔkiñ se? Taa naade tug te jidege aan ɔɔ gen bubgen do dɔkiñ ey sum ɔɔ ɔɔ.» ³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Nakɔ ken *Raa taad ɔɔ gen tɛda tap ɔɔ, naase ɔɔninki ɔɔ 'tɛdki nakɔ bubsege ɔɔ cir se, gen di? ⁴ Ey num Raa se taadga taada ɔɔ: 'Sook koi ki te bubin ki* ɔɔ *Debm jaay naam kon te bubu se j'an tɔɔb.*† ⁵ Num gan naase se, 'taadki ɔɔki: <Debm jaay deek kon ki ey lɛ bubin ki ɔɔ: nakɔ maam m'ai kɛd jaay ai noog se, maam m'ɛdɔnga *serke Raa ki.> ⁶ Naase ɔɔki debm bin se kɔɔ sookɔ kon ki te bubin ki eyo. Bin ɔɔ naase 'rɛsɔki ute doobm taar Raa ɔɔ 'tɛdki nakɔ bubsege ɔɔ ciri. ⁷ Naase maa jee maakse dio! Ezayi debm taad taar teeco taar Raa ki se taadga taad taar se ro naase ki ɔɔ:

⁸ *Jeegen ese se tɔɔmum ute taarde sum, ey num maakde se dom ki eyo.*

⁹ «Ken naade baadoga kɛrɔɔ naanum ki gen keemum kic ɔɔ, cɛr sum,

* **15:4** Aak Ekz 20.12 ɔɔ Dt 5.16. † **15:4** Aak Ekz 21.17.

taa nakɲ kɛn naade lee dooy jeege se ɛ, dooyde ute nakɲ kɛn jikilimge lee tɛd se sum.†»

¹⁰ Gɔtn se Isa danɔ jee denge ɔɔ deekden ɔɔ: «Uɔki bia ɔɔ 'booyki bɛɛ! ¹¹ Kɛn tuj debkilimi naan Raa ki se, nakɲ kɛn naan ɔs jaay booy maakin ki se eyo, num gan nakɲ kɛn naan saapiɲa ɔɔ teec jig eyo taarin ki se ɓo, tujɲa.» ¹² Gan gɔtn se jee mɛtn Isa ki baado ɔɲɲa ɔɔ tɔnd mɛtin ɔɔ: «Naai 'jeele ute taar naai 'taad se, Parizige maakde tujga ɗaamo?» ¹³ Isa tɛrlden ɔɔ: «Kaaggen paacɲ Bubum maakɲ raa ki ɓo duubden ey se, j'utu j'aden tɔɔɗn naatn§. ¹⁴ Ɔɲɔdeki naade se jee kaam-tɔɔkge ɔɔ tɔɔɗ jee kaam-tɔɔkge. Kɛn debm kaam-tɔɔkɔ jaay tɔɔɗ naapɲ se, naaden di paac se 'si maakɲ gɔɔ ki!»

¹⁵ Gɔtn se Pier tɔnd mɛtn Isa ɔɔ: «'Taad tɔɔkjen tu mɛtn kaal naagɲ taar se.» ¹⁶ Isa tɛrlden ɔɔ: «Naase kic taar se 'booy ɔkki mɛtin ey ne? ¹⁷ Naase 'jeelki ey la nakɲ kɛn debkilimi ɔs paac jaay booy ɓaa maakin ki se, tɛɗga num, naan ɓaa naamin ci naagɲ boog ki naatn. ¹⁸ Num gan nakɲ iino saapɲ ki jaay teecga taarin ki se ɓo, kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. ¹⁹ Saapgen jig ey paac se iino maak ki. Kɛse ɓo kɛn ɔl jeege tɔɔl jeege, lee ɛɛs naapa rɛɲ rɛɲ, lee ɛɛs mɛnd jeege ɔɔ gaabm jeege, ɓoogo, taad taargen mɛt ki eyo ro jeege tu ɔɔ naaj jeege. ²⁰ Kɛse ɓo nakɲ kɛn tuj debkilimi naan Raa ki. Ey num kɛn ɓaa ɓaa kɔsɔ jaay tug te ji ey kic num, an kɔɲ tujɲ naan Raa ki eyo.»

Mɛnd se mɛnd Yaud eyo ɔɔ aal maakin do Isa ki (Mk 7.24-30)

† 15:9 Aak Eza 29.13. § 15:13 Ara 6o Isa taad taa Parizige.

21 Isa iin̄ ɔ̄n̄ ɡɔtn̄ se, ɔɔ ɓaa taa naan̄ ken̄ Tir ute ɓen̄ Sidɔn̄ ki. 22 Ɔɔtn̄ se mɛnda kalan̄ mɛnd *Kanan̄ inḡ taa naan̄ ken̄ se ɓaado ɔn̄ Isa ɔɔ baag tɔɔy mɛtin̄ ki ɔɔ: «Eɛjum̄ dom̄ ki Mɛluma *Goon Daud! Goonum̄ mɛnda se ɔk̄ kɔɔn̄ sitan̄ ɔɔ sitan̄ se dabarin̄ dɛna.» 23 Ɔan̄ Isa tɛrlin̄ taar̄ eyo. Jee mɛtin̄ ki iiko cɛɛn̄ ki ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Mɛnd se 'tuurin̄ naatn̄, taa naan̄ lɛ tɔɔy ɔn̄ eyo ɔɔ ɔk̄ mɛtjɛge tak̄ kaam̄ mɔɔtn̄.» 24 Isa tɛrlɛn̄ ɔɔ: «Maam̄ se, Raa ɔlumo taa gaan̄ *Israelge iigga kiiḡ aan̄ ɓɔɔ gaan̄ baatge se.» 25 Ɔan̄ mɛnda se ɓaado ɛrḡ naanin̄ ki ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Mɛluma, 'naakuma!» 26 Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Mɛt ki eyo ken̄ gaange ɔs̄ dɛrɛn̄ te ey sum̄ ɓo k'tɔsn̄ kɛɛn̄ kɔsn̄ se gaan̄ bɛsge tu.» 27 Mɛnda tɛrlin̄ ɔɔ: «Mɛluma, taari mɛt ki, naɓo gaan̄ bɛsge kic̄ ɓo ɔs̄ kɔsgen̄ si mɛtn̄ tabil̄ mɛldɛge tu.» 28 Ɔan̄ Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Mɛnda, naai se aalga maaki paac̄ dom̄ ki! Ɔn̄ Raa ai kɛɛn̄ nakn̄ maaki jɛa.» Ɔɔ kaad̄ ken̄ se sum̄ ɓo goonin̄ se ɔn̄ lapia.

*Isa ɛɛlapi jee kɔɔn̄ge tu dɛna
(Mk 7.31-37)*

29 Isa iin̄ ɔ̄n̄ ɡɔtn̄ se ɔɔ ɓaa taa baar̄ ken̄ k'dan̄in̄ Galile. Ɔɔ ɔɔtn̄ se naan̄ ook̄ ɓaa inḡ do kɔs̄ ki. 30 Dɔɔl jeege dɛna ɓaado ɔn̄in̄a. Naade ɓaado ute jee cɛkɛɛdɛge, jee kaam-tɔɔkge, jee dukurge, jee ɔn̄ taad̄ taar̄ eyo ute jee kɔɔn̄ɛgen̄ kuuy kic̄ dɛna. Naade ɓaandeno naan̄ Isa ki ɔɔ naan̄ ɛɛɛn̄ lapia. 31 Ɔɔtn̄ se dɔɔl jeege se jaay aak̄ nakn̄ se, paac̄ ɓo ɔkɛn̄ taad̄ eyo, ken̄ naade jaay aak̄ jee ɔn̄ taad̄ taar̄ eyo baag taada, ɔɔ jee dukurge ɔn̄ lapia, jee cɛkɛɛdɛge baaga lee talam talam ɔɔ jee kaam-tɔɔkge baaga kaaka. Ɔɔtn̄ se naade *nook̄ Raa ɓen̄ *Israel.

*Isa eɗ kəsə gaabge tun dupu-səə
(Mk 8.1-10; Mt 14.25-31)*

³² Isa danjo jee metin ki əw deekden əw: «Jee se maam m'aakde əw m'εεjdenga dode ki, taa naade tedga bii mətəw ute maama əw dim kəsde gətəga. Maam m'ade kəŋ naade baa te bode se eyo, ey num naade baa baatn doob ki.» ³³ Jee metin ki deekin əw: «Do kəɗ-baar ken ara j'akiro kəŋ mappa gay jaay j'aki kedn jeege tun den se kəsn dεreŋ se?» ³⁴ Isa tənd metde əw: «Naase əkki mappa kando?» Naade terlin əw: «J'ək cili ute kenjge seem seem kandum.» ³⁵ Gətn se Isa deek jee denge tu əw j'inj naan ki. ³⁶ Naan təs mappan cili se ute kenjge se jin ki, təəm Raa, dup εdin jeege tun metin ki əw jee metin ki nigin jee denge tu. ³⁷ Əw gətn se jeege paac se əs dεreŋ ute maraadde. Əw jee metin ki se təs togn əw se, dooc gərnə cili. ³⁸ Jeegen əs paac se gaabge kalin ki dupu-səə əw mεndge ute gaange maak ki eyo. ³⁹ Ken Isa jaay əl jee denge baa sum se, naan ook maakŋ markab ki əw əmb gaan baar baa taa naan Magadan* ki.

16

**Parizige ute *Sadusege tənd metn nakŋ-kəəbm
ade kiin maakŋ Raa ki
(Mk 8.11-21; Mt 12.38-42)*

¹ Parizige ute Sadusege baado əŋ Isa. Naade je an goom kək se tənd metin əw: «Naaje k'je ajen tedn nakŋ-kəəbm ken j'an kaakŋ jeel ro ki, ken iino maakŋ *Raa ki.» ² Naan terlden əw: «Ken aanga

* **15:39** Taa naan Magadan se borse jeege jeel gətin eyo le daam, 'tedn Magdala.

təgər kaada aki kooc jaay, naase aakki maakŋ raa aac aan gɔɔ poodo se, naase 'taadki ɔki gɔtɔ 'tɛdn jiga. ³ Ɔɔ tanɔɔriŋ jaay naase aakkiga maakŋ raa se aac ilim zum zum se, naase 'taadki ɔki: ‹Jaaki se gɔtɔ tɛdn jig eyo.› Ute nakgen tɛd maakŋ raa ki se ɓo naase 'jeelki nakgen utu 'tɛda. Anum gɛn dī jaay naase aak 'jeelki nakgen aan ɓorse ey se? ⁴ Jee ɓorsen jig eyo ɔɔ 'tuj ɔrmde naan Raa ki se. Naade je ɔɔ kaakŋ nakŋ-kɔɔɓɔ, naɓo nakŋ-kɔɔɓm naade an kaakŋ jeel ro ki se, tecŋ aan gɔɔ kɛn gɛn Yunus se sum.› Gɔtn se tɛr Isa iin ɔndɛ ɔɔ ɓaa.

*Ɔndki kɔndɔ ute dooy gɛn *Parizige ute gɛn *Sadusege*

⁵ Kɛn jee mɛtn Isa ki jaay gaan ɔmb baar ɓaa jɛŋ kɛn kaam naane se, kɛn naade ɓaa ɓaa se dirigo tɔso te mapp eyo. ⁶ Gɔtn se Isa deekden ɔɔ: «Ɔɔdki dose ɔɔ ɔndki kɔnd ute ɔrɔm* Parizige ute gɛn Sadusege se!» ⁷ Jee mɛtiŋ ki baag taadŋ ute naapa ɔɔ: «Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mappa eyo.» ⁸ Gaŋ Isa se jeelga saapde ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase aalki te maakse paac dom ki eyo, ey num gɛn dī jaay naase 'taadki ute naapa ɔki: ‹Naan taad bin se taa naaje k'tɔskiro te mapp ey se?› ⁹ Ɔorse kic naase 'booy ɔkki te ey rɔk la? Naase 'saapiŋki tu, kɛn ute mappa mii sum ɓo gaabge dupu-mii ɔso ɔɔ mɛt kɔɔpiŋ se, naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹⁰ Ɔɔ gɛn mappan cili jaay gaabge dupu-ɔso ɔso se, mɛt kɔɔpiŋ se naase 'tɔskiro gɔrnɔ kando? ¹¹ Taar maam m'taadsen m'ɔɔ: ɔndki kɔnd ute ɔrɔm Parizige ute gɛn Sadusege se, maam m'je

* **16:6** Ara se ɔrɔm se je taad ute dooy kɛn Parizige ute Sadusege lee dooy jeege se.

m'taad te mappaa eyo. Anum gɛn dī jaay naase 'booy ɔkumki ey se?» ¹² Gɔtn se jee mɛtn Isa ki se ɓaa booy ɔkga taar Isan taadden se taa j'an kɔnd ɓo ute ɔɔm k'tɛd mappaa se eyo, num j'an kɔnd ɓo ute dooy gɛn Parizige ute gɛn Sadusegen lee dooy jeege se.

*Pier taad ɔɔ Isa se naan ɓo *al-Masi
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Kɛn Isa jaay aan taa naan Sezare kɛn gɛn Pilip ki se, naan tɔnd mɛtn jee mɛtin ki ɔɔ: «Gɛn jeege tu num, *Goon Deba se tap ɓo nanja?» ¹⁴ Naade tɛrlin ɔɔ: «Jee mɛtinge ɔɔ naai Jan-Batist, jee mɛtinge ɔɔ naai *Eli, kengen mɛtinge ɔɔ naai Jeremi eyle debm taad taar teeco taar Raa kɛn gam.» ¹⁵ Isa tɔnd mɛtde ɔɔ: «Gɛn naase ki num, ɔɔki maam tap ɓo m'nana?» ¹⁶ Simon Pier tɛrlin ɔɔ: «Naai se al-Masi, Goon Raa zɛɛɛ.» ¹⁷ Gaŋ Isa deekin ɔɔ: «Simon goon Jan, naai maaki raapo taa taar naai taad se, debkilimi ɓo taadio mɛtin eyo, num Bubum maakŋ raa ki ɓo taadio taar se. ¹⁸ Bin num 'booyo Pier: roi Pier se je deekŋ ɔɔ dɛlbɛ ɔɔ do dɛleb kɛn ese ɓo, maam m'kiin *eglizuma ɔɔ yoa ute tɔɔgin se kic ɓo aŋ kɔŋ tɛdn dīm eyo. ¹⁹ Maam m'ai kɛdn lɛkɛrlɛgen gɛn *maakŋ Gaar Raa. Nakŋ paacŋ jaay naai 'dɔɔkinga do naan ki se, maakŋ raa kic ɓo Raa dɔɔkinga. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naai 'tuutinga do naan ki ara ki se, maakŋ raa ki kic ɓo Raa aŋ tuutu.» ²⁰ Gɔtn se jee mɛtin ki naan aacden kaama ɔɔ taar kɛn naan ɓo al-Masi se ɔɔ j'ɔnte taadn nam ki.

Isa taad ɔɔ naan utu 'kooyo ɔɔ duru

21 Naan ken se, Isa baag taadn jeege tun metin ki tal ɔɔ: «Maam se, beeki num m'ɔaa Jeruzalem ki, ɔɔ magal taa bee Yaudge, magal jee tedn *serke Raage tu, ute jee jeel taadn tɔɔkɔn metn Ko Taar Raage se, naade se utu am dabar dena, am tɔɔɔ ɔɔ bii k-mɔtɔge tu se m'ade 'dur daan yoge tu.» 22 Pier dan baansin cɛɛs ki ɔɔ baagin mooyo ɔɔ: «Meluma, Raa ai bɔɔbɔ! ɔn nakɔ se 'kaan doi ki eyo! ɔn Raa ai bɔɔbɔ!» 23 Num gan Isa terl aak Pier ɔɔ deekin ɔɔ: «*Bubm sitange iik naatn cɛɛm ki gam naane! Taa naai se 'je am gaasn naabm ken Raa je ɔɔ m'an ted se ɔɔ saapm naai se gen Raa eyo, kɛse saapm jikilimge.»

Isa se j'an daan j'ɔɔ di

24 Ter Isa deek jeege tun metin ki daala ɔɔ: «Debm jaay je am daan num, 'baatn ron mala, 'kuun kaagɔ yonaf jaay ɔɔ am daana. 25 Taa debm je kaajn kon se utu an kutu naan Raa ki ɔɔ debm ut kon taa maam se, utu an kaaja. 26 Ken debm jaay *duni ute magalin ɔɔ kaam jin kic num, ken naan kutn kon naan Raa ki se, naan an kɔn di ro ki? Lɔ debkilimi se kon se, naan an dugin ute dio? 27 Taa naan se ɔɔ, *Goon Deba utu ade ɔaa maakɔ gaar Bubin ki ute kɔdinge ɔɔ nanɔ nanɔ kic ɔɔ naan an kedn bedina ro naabin ken naan tɛda. 28 Deere, 'booyki bee m'asen taada: maakɔ jeege tun ɔorse utu ara se, metinge se kooy ey sum ɔɔ utu kaakɔ Goon Deba ade ɔaa maakɔ gaarin ki.»

† 16:24 Kɛse je deekɔ ɔɔ ɔn roi dabara bini kooy taa Isa.

17

**Raa ooj ro Isa*

(Mk 9.2-13; Lk 9.28-36; 2Pr 1.16-18)

¹ Ken bii mεεε jaay deel se, Isa dan Pier, Jak ute genaanaŋ Jan. Naade baa do ko ki jεrle kalde ki. ² Ken naade aan se, gōtn se Raa ooj tεrliŋ roŋa naande ki. Daan kaamiŋ se baa tεd raap aan gōō kaada oō kalinge kic baa tεd raap lak lak aan gōō gōtn wōōrō. ³ Gōtn se jee metiŋ ken mōtō se naar aak *Musa oō *Eli, teec naande ki. Oō ken naade aakde se, naade daar taad taad ute Isa. ⁴ Gaŋ Pier deek Isa ki oō: «Mεluma, bεeki num, j'aki kiŋg gōtn ara. Maam m'taal daabge mōtō: kalan naai ki, kalan Musa ki oō ken kalan Eli ki.» ⁵ Kaad ken naan utu taad taad bōrt sum bo, gapar wōōr gōtō se baado naar deebde bat. Oō maakŋ gapar ki se k'booy mind deba taad oō: «Naan se Goonuma, Goon maak-jema oō naan tōolum jaay maam m'bεer m'ōōdino, 'booy uunki taariŋa!» ⁶ Ken jee metiŋ ki jaay booy taar se, nirdε teece, beere okde se oō naade taal tooco oō tōnd naandege naan ki. ⁷ Isa baado iiko cεεde ki ol jiŋ tuutde oō deekden oō: «liŋ 'daarki! Naase oŋte 'beerki!» ⁸ Ken jee metiŋ ki jaay uun kaamde aak se, oōp Isa kalin ki sum, nam kuuy gōtō. ⁹ Kaad ken naade utu bōoyō bōoy kon se, Isa dejdε oō: «Bεεε, nakŋ naase aakkiro se, oŋte 'taadki nam ki, bini *Goon Deba se ade dur daan yoge tu jaayo.»

*Jee metn Isa ki tōnd metiŋ taa *Eli*

¹⁰ Gaŋ jee metn Isa ki tōnd metiŋ oō: «Gen dī jaay jee jeel taadn tōokŋ metn Ko Taar Raage taad oō Eli ade baa jaay *al-Masi ade baa se?» ¹¹ Naan tεrliden oō: «Deere, Eli utu ade baao oō naan bo utu tōnd

ɔaapm nakge paac ute doobiŋa. ¹² Num 'booyki m'asen taada: Eli se ɛ baadoga, nabo jeege jeeliŋ te eyo, tɛdiŋga nakŋ maakde je doŋ ki. Ɔo bin bo *Goon Deba kic naade utu aŋ dabar bini.» ¹³ Do taar ken se jaay jee metiŋ ki se ɔaa booy ɔkga taar Isa taadden se, naaŋ taad ute Jan-Batist.

*Isa ɛd'lapia goon ken ɔk kooŋ puputu
(Mk 9.14-32; Lk 9.37-45)*

¹⁴ Ken Isa ute jee metiŋ ki jaay aan ceɛ jee denge tu se, gaaba kalan baado erg naan Isa ki, ¹⁵ ɔo deekiŋ ɔo: «Meluma, goonum se ɛjiŋ doŋ ki. Naaŋ se ɔk kooŋ puputu ɔo lee dabariŋ dena, daayum ɔliŋ naaŋ tooc maakŋ pood ki ey ɛ maakŋ maane ki. ¹⁶ Maam m'baansiŋo goŋn jeege tun meti ki, nabo naade ɔŋ ɛdiŋo te lapi eyo.» ¹⁷ Isa ɛɛp taariŋa ɔo deek ɔo: «Jee do naaŋ ken ɔorse se, jee naaj taarge ɔo jee beeki eyo. Maam tap bo m'king ute naase bini nuŋ ki? Maam tap bo m'asen serkŋ bini nuŋ ki? Goono se ɔk 'baamsiŋkiro tu ara!» ¹⁸ Isa aac kaama sitan ken tɛd goono puputu se ɔo n'teec naatn ro goon ki se. Ɔo kaad ken se sum bo goono se ɔŋ lapi. ¹⁹ Ter jee metn Isa ki daŋ baansiŋ ceɛs ki ɔo tond metiŋ ɔo: «Gen di jaay bo sitan se naaje k'l'ɔŋ k'tuuriŋ te ey se?» ²⁰ Isa terlden ɔo: «Taa naase kaal maakse baata. 'Booyki beɛ m'asen taada: ken naase jaay ɔkki kaal maakŋ do Raa ki magal aan goo kaam koobi se num, naase aki deekŋ ko ken ese se ɔo iŋ deɛte ɔo ko se kiiŋ deɛte. Nakŋ jaay asen cir se goŋ.» ²¹ [Ter Isa deekden ɔo: «Napar sitan bin se ken naase jaay ɔŋ uunki te *siam gen tond metn

Raa ey num, naan̄ se 'kəŋ teec eyo.】*

Isa taad daala əə naan̄ utu kooyo əə duru

²² Bii kalan̄ jee mət̄n̄ Isa ki tus paac taa naan̄ kən Galile ki əə gətn̄ se, Isa deekden əə: «*Goon Deba se j'utu j'an̄ kək̄ŋ kəl̄ ji jeege tu. ²³ Naade utu an̄ təələ əə bii k-mət̄ge tu se naan̄ ade dur daan̄ yoge tu.» Kən jee mət̄n̄ ki jaay booy taar se, naade rode oojde walak.

*Isa ute Pier əg miir gən *Bee Raa*

²⁴ Kən Isa ute jee mət̄n̄ ki jaay aan̄ maak̄ŋ geger kən Kaparnayum ki se, jeegeen lee tək gursn̄ miir gən Bee Raa se baado əŋ Pier əə tənd̄ mət̄n̄ əə: «Melse tap ɓo, lee əg miir taa gən Bee Raa ləbu gətə?» ²⁵ Pier tərliŋ əə: «Yee naan̄ əgə.» Kən jaay Pier ɓaa ɓeen se, Isa ɓo uun taara deete əə deekiŋ əə: «Gən naai ki num saap əə dī, Simon Pier: gaaringen do naan̄ ki se, kən lee əgden miiri tap ɓo nan̄ge? Jee maak̄ŋ naan̄dege tu ləbu mertge?» ²⁶ Pier tərliŋ əə: «Mertge.» Isa kic tərliŋ əə: «Kən deer num, gaan naan̄ge se lee əg miiri eyo! ²⁷ Naɓo, naaje se k'je jee se maakde tuj eyo, taa naan̄ se ɓo Pier, 'ɓaa taa baar ki und kuuyi maan, əə kən̄j kən naai an̄ kək̄ŋ deet deet se, εpiŋ taariŋa əə kəŋ tamma kalan̄ aas kəŋŋ miir jeege dio. Uuniŋa əə 'ɓaa edden taa təəl ɓed gən miir maama əə gən naai.»

18

*Maak̄ŋ *Gaar Raa ki se nan̄a ɓo tɛdn̄ magala
(Mt 5.29-30; Mk 9.33-50; Lk 9.46-50)*

* **17:21** Taargen ara se maak̄ŋ Kitapge tun do dək̄ŋ se, mət̄inge maakde ki se, gətə.

1 Kaad ken se jee metn Isa ki baado ŋiŋa ɔ tond metin ɔ: «Nanɔ bo 'tedn magal cir jeege paac *maakŋ Gaar Raa ki?» 2 Isa danɔ goon cɔkɔ baado daar daande ki, 3 ɔ deekden ɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: ken naase 'terlki te maakse te eyo ɔ 'tedki te rose aan gɔɔ gen gaangen sεem ey se, naase aki kŋ kend maakŋ Gaar Raa ki eyo. 4 Taa naan se bo debm jaay ɔɔp ron baat aan gɔɔ goon cɔkɔn ese se, naan bo debm 'tedn magal cir jeege paac maakŋ Gaar Raa ki. 5 Taa maam jaay, debm ɔkga goon cɔkɔ jiga aan gɔɔ goon ese se, kεse aan gɔɔ naan ɔkum maam mala.»

*Ŋnte kɔl genaai maakŋ *kusiŋ ki*

6 «Gaŋ maakŋ gaange tun sεem ken aalga kaal maakde dom ki se jaay, nam ɔlga deb kalan maakŋ kusiŋ ki se, debm ken ɔlin se ɔn bεeki num, j'uuno ko tootn magala ɔ k'dɔɔkiŋ mindin ki ɔ j'uun j'undin maakŋ baar ken jεrlε. 7 Jeege do duni ki se utu aden tedn ɔn aak eyo taa nakgen ken utu kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se utu 'tedn den aak eyo. Deere, nakgen bin se utu tap, naɔɔ ɔnɔ deb ken 'kɔl jeege maakŋ kusiŋ ki se. 8 Ken jii ey lε jei jaay bo ai kɔl maakŋ kusiŋ ki num, gaan siden dɔkɔ. Ken ɔɔpi jii kalan ey lε jei kalan jaay kŋ kaaja se, bεε cir ken 'king te jige dio ey lε jeige dio ɔ baa maakŋ pood ken gen daayum. 9 Ken kaami jaay bo ai kɔli maakŋ kusiŋ ki num, kaami se ɔɔd und naata. Ken ɔɔpi kaami kalan jaay kŋ *kaajŋ gen daayum se, bεε cir ken 'king te kaamige dio ɔ baa maakŋ pood ken gen daayum.»

Metn taar baatn iig jaay j'ŋiŋa

¹⁰ «Ɔndki kəndɔ gaan sɛɛmgen ese se, nam kalan kic ɓo ɔnte aakiŋki aan gɔɔ nakŋ cɛrɛ! Anum 'booyki m'asen taada: kɔddɛgen inj cɛɛ Bubum ki maakŋ raa ki se, daayum utu aakden dode ki.

¹¹ [Taa maam *Goon Deba m'ɓaado se taa kaajŋ jeegen iigga kiigi.]*

¹² «Naase tap ɓo 'saapiŋki ɔɔki di? Ken deba jaay ɔk baatge kaaru ɔɔ maakde ki se ken kalan iigga num, baatgen sik-jernan-kaar-jernan kuuy se naan aɗe kɔŋ maakŋ ko ki taa 'ɓaa je ken kalan iig kiig se ey la? ¹³ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: ken naan jaay je ɔŋiŋga se, naan maakiŋ raapm dɛna do baat ken se cir do kenge tun si-jernan-kaar-jernan ken iig te ey se. ¹⁴ Taa naan se ɓo Bubsen maakŋ raa ki kic num, je ɔɔ maakŋ gaange tun sɛɛm se, nam kalan tap ɓo kut eyo.»

'Tɛdki kaldɛ naapge tu

¹⁵ «Ken genaai jaay tɛdiga *kusiŋa num, 'ɓaa ɔŋiŋ kali ki ɔɔ 'mooyiŋa. Ken naan jaay booy uunga taari num, kese naai 'ɗaapiŋga. ¹⁶ Ken naan jaay baate booy kuun taari se, ɔk 'tɛrl 'ɓaa ɔŋo deb kalan ey ɛ jeege dio taa naan jeege tun dio ey ɛ mɔɔ se ɓo, ai tɛdn saadige ɔɔ ute naade se ɓo, naase aki nan taarse†. ¹⁷ Ken jee se jaay naan baate booyde taarde kic num, 'ɓaa 'taadn mɛtn taar se *egliz ki. Ɔɔ ken jee egliz ki ɓaa ɔŋiŋ jaay naan baate booy kuun taarde daal num, naai aakiŋ aan gɔɔ debm jeel *Raa mal eyo ey ɛ aan gɔɔ *debm tɔkŋ miiri. ¹⁸ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: nakŋ paacŋ

* **18:11** Bersen ara se, maakŋ Kitapge tun do dakiŋ se, metinge maakde ki se, gɔɔ. † **18:16** Aak Dt 19.15.

jaay naase 'dɔɔkɪŋkiga do naan̄ ki se, maakŋ raa kic 60 Raa an̄ dɔɔkɔ. Ɔɔ nakŋ paacŋ jaay naase 'tuutinga do naan̄ ki ara ki se, maakŋ raa ki kic 60 Raa an̄ tuutu.

¹⁹ «'Booyki m'asen taadŋ daala: do naan̄ ki ara jaay jeege dio maakse ki taarde kalan̄ ɔɔ tɔnd mɛtn dɪm se, nakŋ naade je se, Bubum kɛn maakŋ raa ki adesin̄ kedɔ. ²⁰ Deere, taa gɔtn jaay jeege dio ey lɛ mɔtɔ jaay tus ute ro maam se, maam m'utu daande ki.»

²¹ Gaŋ Pier baado ɔŋ Isa ɔɔ tɔnd mɛtin̄ ɔɔ: «Meluma, kɛn gɛnaam jaay tɛdumga kusina num, m'an̄ tɛdŋ kaldɛ mɛt kando? Bin num m'an̄ tɛdŋ dɔɔl cili ne?» ²² Isa tɛrlin̄ ɔɔ: «Maam m'deeki m'ɔɔ: dɔɔl cili sum eyo, num sik-cili-cili mɛt cili.»

Mɛtn taar debm sɛɛ baate tɛdŋ kaldɛ gɛnaan̄ ki

²³ «Taa naan̄ se 60 'booyki m'ɔɔ: *maakŋ Gaar Raa se tec aan̄ gɔɔ gaar kɛn tus jee tɛdŋ naabiŋge taa kaakŋ sɛɛŋ do jeege tu. ²⁴ Kɛn naan̄ utu baag baag kaakŋ gursin̄ sum 60, j'ɔk k'baano ute gaaba kalan̄ kɛn an̄ kɔŋŋ gurs dupu-kaar kando kando†. ²⁵ Aan̄ gɔɔ gaabm se ɔk dɪm naan̄ an̄ kɔŋŋ sɛɛŋ gɔtɔ dey se, gaarge deek ɔɔ: «'Baa 'dugiŋki naana, mɛndina, gɛninge ɔɔ nakŋ naan̄ ɔk paac se, k'dugina ɔɔ gursin̄ se k'baado k'l'ɔgum sɛɛma.» ²⁶ Gɔtn se gaabm ese se baado ooc mɛtn jɛŋ ki ɔɔ ɛrg naan̄ melin̄ ki ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Aay kaami, udum bia, sɛɛi se paac m'utu m'aisin̄ kɔŋɔ!» ²⁷ Gɔtn se melin̄ ɛɛjin̄ don̄ ki, ɔɔ tɔɔl te sɛɛŋ se naata ɔɔ ɔŋin̄ iin̄ baa. ²⁸ Kɛn gaabm ese jaay teec baa baa se, baa dɔɔd

† **18:24** Gurs naan̄ an̄ kɔŋ se aas gɛn kɔŋŋ debm tɛd naaba gɛn baara sik-kaar-mii.

ute mēdin kalan ken naade tēf naaba kalan. Debm se okoga kōkŋ seēŋ tamma kaaru§. Gōtn se naan okiŋ bōrlin ki ai karat oō deekiŋ oō: «Ōgumo seema!»
²⁹ Gōtn se mēdin se ooc mētn jēŋ ki oō eemiŋ nōo mētin ki oō: «Aay kaami, ufum bia, seei se maam m'utu m'aisiŋ kōgō!»
³⁰ Gaabm se baate, ok mēdin se baa olin dangay ki kōr naan an kōgŋ nan seēŋ se.
³¹ Mēddegen k'tēf naaba kalan jaay aak nakŋ ken gaabm ese tēf se, naade paac maakde tujū oō baa taaf taar se mēlde ki.
³² Gōtn se mēlde se ol k'danjo gaabm ese se oō deekiŋ oō: «Naai se debm jig eyo! Ey num naai eemum nōo sum bo seeiŋ se, maam m'tōolinŋino naatn.
³³ Aan gōo maam m'ēji doi ki se, naai kic ēj do mēdi ki ey la!»
³⁴ Ken mēlin jaay maakiŋ tuj se, gaabm se naan ok olin dangay ki taa j'an baa dabara bini kōgŋ nan seēŋ se maak ki.»
³⁵ Gōtn se Isa deekden oō: «Ken naase jaay debm oŋ tēf te kalde gēnaan ki te maakiŋ paac ey se, Bubum maakŋ raa ki kic an tēdn kalde ey bin kici.»

19

Isa taaf mētn taar piiri

(Mk 10.1-12; Dt 24.1-4; Mt 5.31-32)

¹ Ken Isa taaf nan taariŋ se, naan iin oŋ Galile oō baa taa naan Jude ki, kaam aak jēŋ ool k'danin Jordan ken kaam naane. ² Dool jeege dēna ok metina oō gōtn se naan edden lapia. ³ *Parizige mētinge se baado oŋ Isa je doobm an goom kōk se, naade tōnd mētin oō: «Deba se, do taar dim ken gay kic bo, naan ok doobo ken 'piir mēdin la?» ⁴ Isa

§ **18:28** Gurs naan an kōg se aas gēn kōgŋ debm tēf naaba gēn bii kaaru.

terlden ɔɔ: «Naase 'dooyiŋki te ey la, taar k'raaŋiŋo maakŋ Kitap ki se? Do kupm met ki se, *Raa Mɛl Kaala aalo gaaba ute mɛnda,⁵ ɔɔ deek ɔɔ: *Taa naaŋ se ɓo gaaba teecŋ kəŋ koŋ te bubina, ɓaa tum te mɛndina, ɔɔ naaden di se tum tɛdga daa ro kalan.**⁶ Bin se naade se tɛdga aan gɔɔ jee di eyo, num aan gɔɔ deb kalan sum. Nakŋ jaay Raa dɔɔkinga dɔɔk se, debkilimi ɔŋte tuutiŋa!»

⁷ Parizige tɔnd metiŋ ɔɔ: «Gen di jaay *Musa deek ɔɔ gaaba raanŋ maktubm gen piiri, kɛdn mɛndiŋ ki jaay aŋ piir se?»⁸ Isa terlden ɔɔ: «Kese taa do-mɔŋgse ɓo, Musa ɔɔdsen doobm piir mɛndsege. Ey num do kupm met ki se bin eyo.⁹ 'Booyki m'asen taada: nam jaay 'piir mɛndiŋ se, ken mɛndiŋ ɛɛs keɛs gaabge jaayo, ɔɔ ken naaŋ jaay ɔkga mɛnd kuuy se, naaŋ se aan gɔɔ debm ɛɛs mɛnd nam.»

¹⁰ Jee metn Isa ki deekiŋ ɔɔ: «Ken daan gaaba ute mɛnda jaay kingde bin num, naaŋ se ken debm ɔk te mɛnda ey kic num beɛ kaca!»¹¹ Isa terlden ɔɔ: «Jeege paac se kəŋ booy kəkŋ taar se eyo. Jeegen aŋ booy kək se, jeegen ken Raa ɛddenga jeele gen booy kəkŋ metn taar se jaayo.¹² Deere, doobm jaay gaasn gaabge gen təkŋ mɛndge se dɛna: jee mɛtinge se j'oojde ɓo rode gətɔ, jee mɛtinge se lɛ jikilimge ɓo tɛdde rode tɛd gətɔ, ɔɔ kengen mɛtinge se taa taar Raa ɓo naade baate təkŋ mɛndge. Debm kəŋ booy kəkŋ taar se num, ɔŋiŋ aŋ booy kəkɔ!»

*Isa ɔɔd ɓooro gaange tu
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)*

* 19:5 Aak Jɛn 2.24.

13 Gɔtn se jeege baano ute gaangen seeme gɔtn Isa ki taa naan aden tɔnd jin dode ki ɔɔ tɔnd metn Raa taa naade, nabo jee metin ki uunde kaamde naatn. 14 Ganj Isa deekden ɔɔ: «Ɔndeki gaangen seem se ade baa gɔtum ki, ɔnte 'gaasdeki, taa *maakɲ Gaar Raa se gen jeegen tec aan gɔɔ gaangen seem se.» 15 Ken naan jaay tɔnd jin dodege tu aas se, naan iin ɔn gɔtn se, ɔɔ baa.

Isa ute debm maala

(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30; 1Tim 6.9-10)

16 Ganj gaaba kalan baado ɔn Isa ɔɔ deekin ɔɔ: «Debm dooy jeege, bee maam m'ted jaay am kedn *kaajn gen daayum se, ken gay?» 17 Isa terlin ɔɔ: «Gen di 'tɔnd metum ro nak ken bee se? Ken bee se, Raa kalin ki sum. Ken naai jaay 'je 'kɔn kaajn gen daayum num, 'tedn nakɲ ken Raa taad ɔɔ gen tɔda se.» 18 Gaaba se deekin ɔɔ: «Ken gayo?» Isa terlin ɔɔ: «Ɔnte 'tɔɔl nam, ɔnte 'keesn mɛnd nam, ɔnte 'keesn gaabm nam, ɔnte 'boogo, ɔnte 'tɔkɲ taar-kɔɔɔ do nam ki, 19 'sook koi ki te bubi ki† ɔɔ 'je naapi aan gɔɔ ro naai mala.‡»

20 Gaaba se terlin ɔɔ: «Nakgen se maam m'lee m'tediŋo ted paac tap, anum ɔɔpum ken gay daala?» 21 Isa deekin ɔɔ: «Ken naai jaay je tedn debm bee mala mala naan Raa ki num, maali naai ɔk paac se, 'baa 'dugin naatn ɔɔ gursin se 'nigin jee daayge tu. Ken tediŋga bin se, ai toodn kɔrbɔɔ maakɲ raa ki. Ɔɔ naai le, 'baado 'daanuma.» 22 Ken goon kɔɔ se jaay booy taar ken Isa taadin se, ɔk terl baa baa se maakin tuj kasak kasak, taa naan debm

† 19:19 Aak Ekz 20.12-16 ɔɔ Dt 5.16-20. ‡ 19:19 Aak Lb 19.18.

nak dɛna. ²³ Isa deek jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: debm nak dɛna se kɛndiŋ kɔɔŋɔ *maakŋ Gaar Raa ki. ²⁴ M'deek m'dɔɔlsen daala: kɛn giŋji jaay deel ute ɓee luppaa se ɔɔŋɔ; naɓo debm nak dɛna jaay 'kɛnd maakŋ Gaar Raa ki se, ɔɔŋ cir naaŋ se daala!» ²⁵ Kɛn jee mɛtiŋ ki jaay booy taar se, ɔkden taad eyo deek ɔɔ: «Kɛn bin num naŋa jaay 'kɔŋ kaaja?» ²⁶ Isa uun kaamiŋ aakde ɔɔ deekden ɔɔ: «Gɛn jikilimge tu sum num nakŋ se ɔɔŋɔ, num Raa ki se, ne ɗim ɔɔŋiŋ gɔtɔ.»

²⁷ Gɔtn se Pier deek Isa ki ɔɔ: «'Booyo, naaje se k'j'ɔŋɔga nakge paac taa j'ai daan naai, num naaje tap ɓo j'kɔŋ di?» ²⁸ Isa tɛrlden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kaad kɛn Raa utu tɛɗn nakge paac 'tɛɗn kiji se, maam *Goon Deba m'utu m'kiŋg do kaag do kɛn iinɔ gɔtn Raa ki ɔɔ naasen sik-kaar-di kɛn lee daanumkiro se, utu aki kiŋg do kaag do kɛn sik-kaar-dio gɛn kɔjŋ bɔɔrɔ do taa ɓee gaan *Israelge tun sik-kaar-di se. ²⁹ Ɔɔ debm jaay ɔŋo ɓeenge, gɛnaangen gaabge ute kɛngen mɛndge, bubina, koŋa, gɛninge ey lɛ maakŋ-gɔtinge taa maam se, nakgen se paac se naaŋ utu adɛn kɔŋ dɛn cir kɛn naaŋ ɔŋo, ɔɔ 'kɔŋ kaajŋ gɛn daayum. ³⁰ Num maakŋ jeege tun ɓorse naan ki se, dɛniŋ utu kɔɔpm mɔɔtn. Ɔɔ maakŋ jeege tun ɓorse mɔɔtn se, dɛniŋ utu tɛɗn jee naan ki.»

20

Isa aal naagŋ taara ute mɛl jinɛnɛ ɔɔ jee tɛɗn naabiŋge

¹ Tɛr Isa deek daala ɔɔ: «*Maakŋ Gaar Raa se tec aan gɔɔ mɛl ɓee kɛn iin tanɔɔriŋ nɔɔriŋ je jeege taa

aden kəl ɓaa tɛɗn naaba maakɗj jinɛniɗ ki. ² Mel jinɛnɛ se taad dɔk taariɗ ute jee tɛɗn naabge se ken naade tɛɗ naaba lɛkga se, deba kic ɓo naan an kɛɗn tamma* kalanj kalanj. Bin jaay ɓo naan ɔlden maakɗj jinɛniɗ ki. ³ Ken aan kaadn mɛs ki se, naan teeco ɓeenj ki ɔɗ jeege iɗg king cɛrɛ. ⁴ Gɔtn se naan deekden ɔɔ: <Naase kic 'ɓaa 'tɛɗki naaba maakɗj jinɛnum ki ɔɔ maam m'asen kɔɗɗj te doobiɗa.> ⁵ Gɔtn se jee tɛɗn naabge se iin ɓaa maakɗj jinɛnɛ ki. Ken aan katar ki tir se, tɛr naan teeco ɔɔ katar do tɛɗɛr ki kic naan teeco. Ɔo ken naan teeco jaay ɔɗ jeegeen kuuy iɗg king cɛrɛ daal se, naan ɔlden ɔɔ k'ɓaa tɛɗn naaba maakɗj jinɛniɗ ki kici. ⁶ Ken aan tɛɗɛr se, naan teeco daala ɔɔ ɔɗ jeegeen iɗg king cɛr se, naan deekden ɔɔ: <Gen di jaay naase iɗg 'lɛkki cɛr se?> ⁷ Naade tɛrliɗ ɔɔ: <Nam ajen kuun gen naaba ɓo gɔɔ.> Naan deekden ɔɔ: <Naase kic 'ɓaa 'tɛɗki naaba maakɗj jinɛnum ki.> ⁸ Ken aan tɛɗɛr kaada ɓaa ɓaa kooco se, mel jinɛnɛ se deek debm tɛɗn naabiɗ ki ɔɔ: <'Baa 'danjo jee tɛɗn naabge se paac ɔɔ nanja nanja kic ɓo ɔɗiɗ nakiɗ nakiɗa. 'Baag do jeege tun kaam mɔɔtn bini 'kaan do jeege tun ken ɓaado deete.> ⁹ Gɔtn se jeegeen jaay baag tɛɗn naaba kaam mɔɔtn dɛs se, ɓaado ɔɔ nanja kic ɓo j'ɛɗiɗ tamma kalanj kalanj. ¹⁰ Ken gen kɔɗɗj jeegeen baag naaba deet se, naade saap ɔɔ kaadn naane, naade 'kɔɗ cir naapdege. Naɓo deba kic ɓo ɔɗ tamma kalanj kalanj sum. ¹¹ Ken naade jaay aak beɗɗen j'ɛɗɗen se, maakde taarde mooy naan ki dir dir do mel ɓee ki se. ¹² Ɔo deekiɗ ɔɔ: <Jee se ɓaado kaam mɔɔtn ɔɔ naaba kic ɓo naade tɛɗ lɛr kalanj

* **20:2** Tamma kalanj se aas kɔɗɗj debm tɛɗ naaba gen ɓii kalanj.

sum, ɔɔ naai ɔgdɛn aas kaas ute naajen kɛn k'dabar k'lɛk tɛc maakɲ kaad ki.» ¹³ Gan mɛl jinɛnɛ se deek deb kalan ki ɔɔ: «Mɛduma, maam m'tuji te dɪm eyo ɔɔ taarje se lɛ k'taad k'tɔɔliɲoga tɔɔlɔ m'ɔɔ kɛn jaay naai 'tɛdn naaba lɛkga num, m'ai kɔgɲ tamma kalan se, naai 'tookoga took ey la? ¹⁴ Bɔrse, ɔk bɛdɪ ɔɔ 'baa bei ki. Ɔɔ debm tɛdn naabm baag kaam mɔɔtn se, kɛn maam m'je se maam m'an kɛdn bɛdɪn aan gɔɔ gɛn naai se sum kici. ¹⁵ Ute gursum se, nakɲ maam m'je ɓo m'an tɛdn ro ki ey la? Lɔbu do bɛɛ kɛn maam m'tɛd se, naai 'maaki ilim ro ki la?» ¹⁶ Taa naan se ɓo Isa deek ɔɔ: «Jeegen kaam mɔɔtn se, utu tɛdn jeegen naan ki. Ɔɔ jeegen naan ki se lɛ, utu kɔɔpm kaam mɔɔtn.»

Isa taad gɛn k-mɔtɔge tu ɔɔ naan utu kooyo ɔɔ adɛ dur daan yoge tu

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ Isa ook ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ kɛn naade ɓaa ɓaa doob ki se, naan dan jee mɛtiɲ sik-kaar-di kalde ki ɔɔ deekden ɔɔ: ¹⁸ «'Booyki, ɓɔrse naaje k'l'ook k'baaki ɓaa Jeruzalem ki ɔɔ *Goon Deba se, j'utu j'an kɔkɲ kɔl ji *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raa. Naade utu an kɔjɲ ɓɔɔrɔ don ki ɔɔ an kɔl j'an ɓaa tɔɔlɔ. ¹⁹ Naade an kɔkɲ kɔl ji jeege tun Yaudge eyo, utu an tooy koogo mɛtiɲ ki, an tɔnd te mɛɛje jaay an tupm tɔɔl ro kaag ki. Ɔɔ ɓii k-mɔtɔge tu se, naan adɛ dur daan yoge tu.»

Jak te gɛnaan Jan konde tɔndɛ meta gɔtn Isa ki

(Mk 10.35-45; Lk 22.24-47)

²⁰ Gɔtn se gaan Zebedege ɓaado ute konde naan Isa ki. Konde se erg naan ki taa tɔnd mɛtiɲa. ²¹ Kɛn

Isa aakiñ se ðeekiñ ɔɔ: «Naai tap ɓo 'je dī?» Menda se tərliñ ɔɔ: «Ŋñ gɛnumgen di naani ki se maakiñ gaari ki se, ɔñ deb kalañ 'king do ji daami ki ɔɔ kɛn kalañ do ji jeeli ki.» ²² Isa tərlden ɔɔ: «Nakiñ naase 'tɔndki mɛta ro ki se, naase 'jeel ɔkki te mɛtiñ eyo. *Kɔɔpm dubar maam m'utu m'kaay se, naase aŋki kɔñ kaasn gɛn kaayiñ la?» Naade tərliñ ɔɔ: «Yɛɛ, naaje j'aŋ kɔñ kaasa.» ²³ Isa ðeekden ɔɔ: «Deere, kɔɔpm dubarum se naase aŋki kaayiña, naɓo gɛn gɔtn king jaay do ji daamum ki ey lɛ do ji jeelum ki se, ɔlum maam eyo. Gɔtn se Bubum ðaapinga ðaap malinge tu.»

²⁴ Kɛn jee mɛtn Isa kɛn sik jaay ɓaa booy taar ese se, naade maakde tuj do gɛnaa naapge tun di se. ²⁵ Gañ gɔtn se Isa ðanɗeno paac ɔɔ ðeekden ɔɔ: «'Jeelki, jeegen k'tɔlde gaarge se ing do jeege tu ɔɔ magalgen k'tɔndde se tɛd jeege te taa tɔɔɔ. ²⁶ Num naase se ɔnte 'tɛdki bini. Kɛn maakse ki jaay nam je tɛdn magalse se, ɔñ ron tɛdn debm kaan naabse. ²⁷ Kɛn maakse ki se jaay nam je tɛdn naanse se ɔñ ron asen tɛdn ɓulse. ²⁸ Taa *Goon Deba ɓaado se, taa jeege ɓo aŋ tɛdn naab eyo, num naan ɓaado se taa naan ɓo tɛdn naaba jeege tu ɔɔ kɛdn kɔñ gɛn dugñ do jee dɛna.»

*Isa ɛd lapi jee kaam-tɔɔkge tu dio
(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)*

²⁹ Kɛn Isa ute jee mɛtiñ ki jaay teec teec maakiñ gɛgɛr kɛn Jeriko ki se, jeege dɛna ɔk mɛtiña. ³⁰ Gɔtn se naade ɔñ jee kaam-tɔɔkge di ing king jɛñ doob ki. Kɛn jee kaam-tɔɔkge se booy jaay ɔɔ Isa ɓo deel deel se, naade baag tɔɔdn tɔɔyɔ ɔɔ: «Mɛlje, *Goon Daud ɛɛjjen doje ki!» ³¹ Gɔtn se jee dɛnge uunde kaamde

ɔɔ deekden ɔɔ: «'Doki!» Gan jee kaam-tɔɔkgen se ter tɔɔf tɔɔy makɔn daala ɔɔ: «Mɛlje, Goon Daud ɛɛjjen doje ki!» ³² Gɔtn se Isa ɔk daara, danɔeno ɔɔ deekden ɔɔ: «Naase 'jeki m'asen tɛdn dī?» ³³ Naade terlin ɔɔ: «Mɛlje, ɔn kaamjege 'tɔɔdn taaka!» ³⁴ Gɔtn se Isa ɛɛjden dode ki, uun jin tɔndden kaamdege tu ɔɔ kaamdege naar tɔɔf taaka ɔɔ naade ɔk mɛtiŋa.

21

Isa end Jeruzalem ki aan gɔɔ gaarge

(Mk 11.1-10; Lk 19.28-44; Jn 12.12-19; Eza 12.6)

¹ Ken Isa ute jee mɛtin ki jaay aan gɔɔr ute Jeruzalem, cɛɛ naan ken k'danin Betpaje do *kɔsn ɔlib ki se, gɔtn se, maakn jeege tun mɛtin ki se, Isa ɔl jeege di naaba. ² Naan deekden ɔɔ: «'Baaki maakn naan ken naanse ki se, ɔɔ naase aki ɓaa naar kɔn ko buuru k'dɔɔkinga dɔɔkɔ ute goonin cɛɛn ki. Kon se 'tuutin ki ɔɔ naade di paac 'ɓaamdekiro. ³ Ken nam jaay deeksenga taar dim num, 'terlin ki ɔki: Kɛse Mɛlje ɓo jede. ɔɔ naan asesin naar kɔnɔ naase andekiro 'ɓaa.» ⁴ Nakn se paac jaay aan se taa taar ken debm taaf taar teeco taar Raa ki raanin do dɔkin se kaan doobin ki, ken ɔɔ: ⁵ 'Deekki jeege tun maakn gɛger ken Sion* ki ɔki:

Aakki, gaarse te ɓaaseno kɔnɔ,

naan se debm dalul ooko do ko buur ki,

ɔɔ do goonin ki ken kon k'lee k'juun daama se.†

⁶ Gɔtn se jee mɛtn Isa ki iin ɓaa ɔɔ ɓaa tɛdin aan gɔɔ ken Isa taadɔeno ro ki. ⁷ Naade tuut ko buuru ute goonina ɔɔ ɓaandeno. Gɔtn se naade tɔɔf taal

* 21:5 Sion se ro Jeruzalem kici. † 21:5 Aak Zak 9.9.

kal magaldege do buurge tu[†] se jaay Isa ing do ki.
⁸ Jeege dena tōōd taal kal magaldege doob ki ð jee
 mētinge gaanjo doomo baado tōmbin doob ki. ⁹ Jee
 te dēnde paacn daanin se, jee naan ki, jee mōōtn
 dōōb ðy ð:

«Ozaana *Goon Daud!»

«*Raa tēdn bēēn do deb kēn baado te ro Mēljege
 Raa!»

«Ozaana Raa kēn raan maakn raa ki!»

¹⁰ Kēn Isa jaay end maakn gēger kēn Jeruzalem ki
 se, jee maakn gēger ki se paac taad gajalan ð taad
 ute naapa ð: «Naan se tap ōo nanja?» ¹¹ Jee dēngen
 ōko mētin se tērlin ð: «Kese Isan debm taad taar
 teeco taar Raa ki, kēn iino Nazaret kēn taa naan
 Galile ki.»

*Isa tuur te jee lee tēdn zogen daan bōōr *Bee Raa
 ki*

(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹² Naan kēn se Isa baa end daan bōōr Bee Raa ki
 ð gōtn se naan baag tuur jeegen baano te nakdege
 gen zoa ute jeegen baado dugu. Naan tōt tōl tuun te
 tabil jee pēlēkn gursge naatn ð tōt tōl te nakgen jee
 tēdn zo dēerge lee ting do ki se kici. ¹³ Ōō deekden ð:
 «Taar se k'raaninga raan maakn Kitap ki j'ō: *Bee
 maam se tēdn bee kēn jeege ansum keeme, § num gan
 naase 'tēdin ki tēdga gōtn jee boogge!**»

¹⁴ Gōtn se jee kaam-tōōkge ute jee cēkēdge baado
 ōn Isa daan bōōr Bee Raa ki ð naan ēdden lapia.

¹⁵ Kēn *magal jee tēdn sērke Raage tu, ute jee

[†] **21:7** Deere maakn Matiye ki se taad ð Isa ook do buur ki ute do
 goonin ki num maakn Kitapm Mark ki se, 11.2 taad ð Isa se ooko
 do goon buur ki sum. § **21:13** Aak Eza 56.7. * **21:13** Aak Jer
 7.11.

jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage jaay aak nakɲ-kɔɔɔbgen Isa tɛdɔ se, ɔɔ booy gaangen jaay tɔɔd tɔɔy daan bɔɔr Bee Raa ki ɔɔ: Ozaana, *k'nookki *Goon Daud se; gɔtn se naade maakde tuj aak eyo.

¹⁶ Ɔɔ naade taad Isa ki ɔɔ: «Taar gaangen taad se, naai utu 'booy dey?» Isa tɛrlɛn ɔɔ: «Yɛɛ, m'utu m'booyo. Num naase tap ɓo 'dooyiŋki te ey la, taar kɛn Kitap ɔɔ:

Ute taar gaangen sɛɛmɛ ɔɔ kɛngen k'taacege se ɓo, naai 'nook roi aan gɔɔ kɛn naai maaki jen ro ki?†»

¹⁷ Gɔtn se Isa iin ɔɔnde ɔɔ ɓaa tood naan kɛn Betani ki.

Isa naam ko ba

(Mk 11.12-14,19-26; Lk 13.6-9)

¹⁸ Mɛtbeenki tanɔɔrin kɛn Isa iin Betani ki jaay ɔk tɛrlo ɓaado ɓaa Jeruzalem ki se, naan naam ɓo tɔɔliɲa. ¹⁹ Naan aak ko ba se daar daar cɛɛ doob ki. Naan ɓaado mɛtn ko ba ki se, naɓo ɔɲ kamba sum. Gɔtn se naan taad ko ba ki se ɔɔ: «Naan ki se, mɔɔtn naai kooy ey sum!» Ɔɔ gɔtn se sum ɓo ko ba se naar tuutu. ²⁰ Kɛn jee mɛtin ki jaay aak nakɲ Isa tɛd se, ɔkɛn taad eyo, deek ɔɔ: «Tɛd ɔɔ dɪ jaay ko ba se naar tuut yɔkɔd bin se?» ²¹ Isa tɛrlɛn ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: kɛn naase jaay aalki maakse do Raa ki ɔɔ ɔkki naaja maakse ki ey se, naase aki kɔɲ tɛdn nakɲ maam m'tɛd do ko ba ki se sum eyo, num aki deekɲ kɔs ki ɔɔki: «Iin ooc maakɲ baar ki» ɔɔ naan 'kiin kooco. ²² Kɛn nakɲ paacɲ naase 'tɔndki mɛta ro ki jaay aalki maakse paac do Raa ki se, naase utu anki kɔɲɔ.»

† **21:16** Aak KKR 8.3.

*Magal Yaudge dem tɔɔŋɪ Isa
(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)*

²³ Isa baado end daan boor *Bee Raa ki ɔ baag dooy jeege. Gan *magal jee tɛdn serke Raage tu ɔ magal taa bee Yaudge baado ɔŋɪna ɔ tɔnd metɪŋ ɔ: «Naai tap bo tɔɔgi se ɔŋɪno gay jaay ɔli 'tɛd nakgen bin se? Ken undi kulu tɛd nakgen se tap bo nanja?»
²⁴ Isa tɛrlɛn ɔ: «Maam kic m'ɔk taara kalan m'je tɔnd metse. Ken naase jaay ɔŋ 'tɛrlumkiga num, maam kic m'asen taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se. ²⁵ 'Taadamki tu: ken ɔlo Jan-Batist *batiz jeege se, Raa lɔbu jikilimge ɛ?»
 Naade baag taad ute naapa ɔ: «Ken k'taadkiga j'ɔki: Raa bo ɔliɔ ɛ, naan ajeki deekɔ ɔ: Gen di jaay 'baate 'kuunki taar Jan se? ²⁶ Ken k'deekkiga j'ɔki: «Jikilimge bo ɔliɔ» ɛ, jee denge ajeki kɔŋ eyo, taa naade jeel Jan se debm taad taar teeco taar Raa ki.» ²⁷ Gɔtn se naade tɛrl Isa ki ɔ: «Naaje se k'jeel eyo.» Tɛr Isa kic deekden ɔ: «Maam kic num, m'asen kɔŋ taadn debm ken undum kulu gen tɛdn nakgen se eyo.»

Isa aal naagɔ taara ro gaange tu dio

²⁸ Tɛr Isa deekden daala ɔ: «Saapm naase ki num ɔki di: gaaba kalan ɔk gaangen gaabge dio. Naan ɔaa ɔŋ gooniŋ deet se ɔ deekiŋ ɔ: «Goonuma, jaaki se 'ɔaa tɛdo naaba maakɔŋ jinɛɛ ki.»
²⁹ Gooniŋ tɛrlɪŋ ɔ: «Maam m'ɔaa eyo.» Naan ɪŋg ɔkɔ se taar naan taad se saapiŋ jig eyo, ɔ naan ɪŋ ɔaa maakɔŋ jinɛɛ ki. ³⁰ Tɛr bubde baado ɔŋ gooniŋ kuuy se taadiŋ aan gɔɔ ken naan taado gooniŋ ken deet se kici. Gooniŋ se tɛrlɪŋ ɔ: «Yɛɛ, maam m'ɔaa» nabo gan baate ɔaa. ³¹ Maakɔŋ gaange

tun di se ken gay 6o took uunga taar bubina?» Naade terlin ɔɔ: «Goon deete.» Isa taadden ɔɔ: «'Booyki bεε m'asen taada: *jee tɔkɲ miirge ute mend kεesn gaabge se, kend *maakɲ Gaar Raa ki dose ki. ³² Deere, Jan-Batist se baado taadsenga doobm gen tɛdn nakgen ute doobina, nabo naase 'tookkiro te taarin eyo. Ey num *jee tɔkɲ miirge, ute mend kεesn gaabge se kic 6o, tookga taarina. Gan naase se, ken aakdeki naade took taarin se kic 6o, naase 'baate 'terlki maakse ɔɔ ɔɲ 'tookki te taarin eyo.»

*Isa aal naagɲ taara ute jee tɛdn naabgen jig eyo
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19; Eza 5.1-7)*

³³ Ter Isa taadden ɔɔ: «'Booyki kaal naagɲ taar kuuy daala! Gaaba kalan tɛd jinɛn bin, iin gurugin te durdur, naan uɔ gɔɔ do ko ki gen rii koojn binina ɔɔ iin gɔtɔ jɛrlɛ gen king bɔɔbm jinɛnina. Gɔtn se maakɲ jinɛniɲ se, naan ɔniɲ kaam ji jee tɛdn naabge tu ɔɔ naan iin 6aa mɛrtɛ. ³⁴ Ken kaadn kugɲ koojn bin jaay aan se, naan ɔl jee tɛdn naabinge se gɔtn jeege tun naan ɔnde jinɛniɲ kaam jide se, taa aɲo kɔkɲ bɛdina. ³⁵ Num gan jee ken naan ɔnde jinɛniɲ kaam jin se tɔk jee ken naan ɔldeno se. Deb kalan naade tɔnd dɛrɛniɲa ɔɔ deb kalan kuuy se naade tɔlina ɔɔ ken kuuy kalan se, kic naade tund tɔlin te koa. ³⁶ Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy dɛn cir jeegen deet se daala, nabo naade se kic 6o, naade tɛdden bini. ³⁷ Bin num kaam mɔɔtn se naan ɔldeno goonina, taa naan saap ɔɔ: «Goonum mala se naade utu tookɲ kuun taarina.» ³⁸ Gan ken naade jaay aak gooniɲ se, naade taad ute naapa ɔɔ: «Naan se 6o ken bubin ooyga num utu 'tɛdn

mel jinεε se! Bin num 'baakiro k'toolin̄ki əɔ jinεε se ɛ, ajenki kəɔpm naajege tu!> ³⁹ Gətn se naade ək əɔdɔ goono se maakŋ jinεn ki se naata əɔ ɔaa tɔolina.» ⁴⁰ Gətn se Isa tənd mətde əɔ: «'Booyki mɛtn taar se: kɛn mel jinεε se jaay ɔaadoga num, jee tɛdn naabgen maakŋ jinεn kɛn ese se naan̄ aden tɛdn əɔ dɪ?» ⁴¹ Naade tɛrlin̄ əɔ: «Jee tɛd bεε ey bin se, naan̄ aden kεɛjŋ dode ki eyo əɔ aden tɔol naatn əɔ jinεε se ɛ, naan̄ an̄ kɛdn̄ ji jeege tun kuuy taa an̄sin̄ kaaka. Ɔə kɛn aanga kaadn̄ koojn̄ bin̄ ki se, jee se an̄o kəkŋ bɛdɪna.» ⁴² Isa tɛrlɛn̄ əɔ: «Naase 'dooyin̄ki te ey la taar kɛn Raa taad maakŋ Kitap ki se əɔ:

Ko kɛn jee kiin̄ ɔeege baatin̄ se, naan̄ se ɔo tɛdga ko kɛn 'gakŋ ɔea;

kεse ɔo naabm Mɛljɛge Raa əɔ naajege tu se j'aakin̄ki se əkjeki taad eyo.†

⁴³ «Taa naan̄ se ɔo 'booyki m'asen taada: *maakŋ Gaar Raa se j'utu j'asesin̄ kəɔd naatn jise ki əɔ Raa utu an̄ kɛdn̄ jeege tun an̄ga tɛdn̄ naabina.

⁴⁴ Nam jaay oocga do ko kɛn jee kiin̄ ɔeege baatin̄ se ɛ, 'tɛrɛɛ əɔ debm kɛn ko se oocga don̄ ki ɛ, an̄ daala.» ⁴⁵ Num *magal jee tɛdn̄ sɛrkε Raage tu ute *Parizige booy kaal naagŋ taar ese se, naade ɔaa jeel əkga rodɛ ki kaal naagŋ taar se taad ute naade se. ⁴⁶ Gətn se naade je doobm an̄ kəkə, nabɔ naade ɔeer jee dɛnge tu, taa jee dɛnge se jeel Isa se, naan̄ debm taad taar teeco taar Raa ki.

22

Isa aal naagŋ taara ute jee k'dan̄de gətn kəs ki bii

† 21:42 Aak KKR 118.22-23.

kəkɛ mɛnd ki
(Lk 14.16-24)

¹ Ter Isa baagden taadn ute kaal naagɲ taara daala ɔɔ: ² «*Maakɲ Gaar Raa se tec aan gɔɔ gaar kɛn tɛd kɔsɔ dɛna bii kəkɛ mɛnd gooniɲ ki. ³ Naan ɔl jee tɛdn naabinge taa ade baa dan jeegen k'dandeno gɔtn kəkɛ mɛnd ki se, naɔo jee se baate baado. ⁴ Ter naan ɔl jee tɛdn naabgen kuuy baa deek jeege tun k'dandeno se ɔɔ: «Borse kɔsɔ se bɛɛga, kɔs taarumge ute maalumgen teer se m'tɔoldenga. ɔɔ bɛɛ, kɔsɔ se ooyga, 'baakiro aki kɔsɔ!» ⁵ Naɔo jee se taar se naade an dim eyo ɔɔ wɔak baa naabdege tu. Deb kalan baa maakɲ-gɔtiɲ ki ɔɔ kɛn kalan baa gɔtn tɛdn zo nakiɲge tu. ⁶ Jeegen kuuy se kic iin tɔk jee tɛdn naabge se dabarde ɔɔ tɔalde naatn. ⁷ Gɔtn se gaarge maakiɲ taariɲa, ɔl asgaringe gen baa tɔal jeegen tɔalo jee tɛdn naabinge se ɔɔ tɔaɔɲ gegɛrde se naatn. ⁸ Gɔtn se naan deek jee tɛdn naabinge tu ɔɔ: «Kɔsɔ se ooyga, naɔo jeegen k'dandeno se ɔɲ aasiɲ te gen kɔsn kɔsn ese se eyo. ⁹ 'Baaki gɔtn jeege tun lee tusn daan doobge tu se, jeegen paacɲ naase ɔɲdekiga bo 'dandekiro ade baa gɔtn kəkɛ mɛnd ki se.» ¹⁰ Jee tɛdn naabge se baa daan doobge tu ɔɔ dan tuso jeegen naade ɔɲdeno paac se kaam kalan, kɛn jee bɛɛ, kɛn jee bɛɛ eyo; ɔɔ baandeno maakɲ bee kɛn jeege utu an kɔsn maak ki se ɔɔ maakɲ bee se jee kɛn k'dandeno se baado doociɲ tal. ¹¹ Gɔtn se gaarge end maakɲ bee ki gen kaakɲ jeegen maak ki se, gan aak deb kalan se uuso kal tec gen jeegen baado gɔtn kəkɛ mɛnd ki se eyo. ¹² Gɔtn se gaarge deekiɲ ɔɔ: «Meduma, tɛd ɔɔ di jaay naai endo gɔtn ara? Naai le ɔk kal tec aan gɔɔ jeegen baado gɔtn

kəkŋ mənd ki ey se.› Num gaabm se ək taar kən an tərŋ eyo. ¹³ Gətn se gaarge deek jee tɛdn naabinge tu ə: ‹Gaabm se, 'dəəkɪŋki jinge ute jɛŋge ə ə uun undɪŋki naatn maakŋ gət kən ədə, ə gətn se ʒo gətn naan an təəyə ə an taan naanɪna.›» ¹⁴ Tɛr Isa deek ə: ‹Deere, *Raa se danɣa jeege dɛna, nabə jeegen naan bɛɛr təədfɛnɣa təəf se baata.›

Mɛtn taar kəgŋ miiri

(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Gətn se *Parizige ʒaa tus dəək taardɛ gɛn goom kəkŋ Isa do taariŋ ki. ¹⁶ Naadɛ əl maakŋ jeege tun mɛtn Parizige tu ute jee *ɛrəɖge kandum se gətn Isa ki ə naadɛ ʒaa deekiŋ ə: ‹Debm dooy jeege, naaje k'jeele naai se taaf taar mɛt ki. Ə doobm Raa se naai 'dooy jeege ute kən mɛt ki ə naai ɛ taar jeegen kuuy se naai 'tɛdn naaba ro ki eyo. ¹⁷ Maak-saapm naai ki num, taadjen tu Sezar se j'ək doobm j'an kəgŋ miiri ləbu gətə?› ¹⁸ Num gan Isa se jeel saapden jig ey se deekden ə: ‹Naase se jeegen 'tɛdki rose aan gəə jee taaf taar mɛt ki se. Gɛn dɪ naase oomumki bin se? ¹⁹ 'Taadumki tu tamman gɛn kəgŋ miiri se, m'an kaaka.› Gətn se naadɛ uun taadiŋ tamma kalaŋ. ²⁰ Naan tənd mɛtɛ ə: ‹Kaam-nirŋ doa te ro kən k'raaniŋ ro ki se tap ʒo gɛn nanja?› ²¹ Naadɛ tərliŋ ə: ‹Gɛn Sezar.› Gətn se Isa deekden ə: ‹Kən bin num, nakŋ gɛn Gaar Sezar se ɛdɪŋki nakiŋ ə gɛn Raa ɛ ɛdɪŋki nakiŋ kici.› ²² Kən naadɛ jaay booy taar Isa taaf se, taar se əkden taaf eyo. Gətn se Isa se naadɛ əniŋ ə iin ʒaa.

Jee naaj mɛtn taar jeegen adɛ duru daan yoge tu
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

23 Bii kɛn se sum ɓo, jeegen k'danɗe *Sadusege kɛn taaf ɗo jeege ooyga num dur ey sum se ɓaado ɗɩ Isa ɗo tɔnd metiɩ ɗo: 24 «Debm dooy jeege, *Musa se taadjenga taaf maakɩ Kitap ki ɗo: kɛn deba jaay ɔk mɛnda ɗo ooy ɗɩ te goon ey se, ɗɩ genaana kɔkɩ mendina ɗo kooɩɩ metjili genaana kɛn ooy se. 25 Gaɩ maakjege tu se genaage cili koɩɩde kalaɩ. Debm deet deet se ɔk mɛnda naɓo ooy ooj te goon eyo, ɗo mɛnda se ɗɗp genaana ɗɗɗsiɩ ki. 26 ɗɗsiɩ kic ɓaado ɔk mɛnd se ɗo naana kic ooy ooj te goon eyo. Ter debm gen k-mɔtɔge tu se kic ɓo ɓaado ɔk mɛnd se ɗo naana ooyo ooj te goon eyo; bini aan do deb kɛn gen k-cilige tu. 27 Kɛn naaden cili se jaay ooy paac se, kaam mɔɔtn se mɛnda se kic ɓaado ooyo. 28 Bin num bii kɛn jaay jeegen ooyga kooy aɗe dur daan yoge tu se, maakɩ genaage tun cili se, mɛnd se tap ɓo 'tɛɗn mɛnd naɩa? Taa naade paac ɩ tɔk naaminga naam mɛnd se.» 29 Isa tɛrlɗen ɗo: «Naase se, ɓɛɛɛ, iigkiga, taa taar Raa se ɩ 'jeelki eyo ɗo tɔɔɩ Raa kic ɩ naase ɔndki te metiɩ eyo. 30 Taa bii kɛn jaay jeegen ooyga kooy aɗe dur daan yoge tu se, gaabge te mɛndge se 'tɔkɩ naap ey sum. Num naade se tecɩ aan ɗɗɗ *kɔɗn Raagen maakɩ raa ki. 31 Gen jeegen ooyga kooy jaay utu dur daan yoge tu se, taar Raa taadsen maakɩ Kitapiɩ ki se, naase 'dooyiɩki te ey la kɛn ɗo: 32 *Maam se m'Raa gen *Abraam m'gen Isaka ɗo m'gen *Yakub.* Raa se, naana Raa jeegen ooyga kooy eyo, num naana se, Raa jee zɛɛɛ.» 33 Kɛn jee denge jaay booy taar kɛn Isa dooyɗe se, taar se tap ɓo ɔkɗen taaf eyo.

* 22:32 Aak Ekz 3.6.

*Kese taar magal cir paac maakɲ *Ko Taar Raa ki
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-37)*

³⁴ Kɛn *Parizige jaay booy ɔɔ *Sadusege ɔɲ aasiɲ te ro Isa ki ey se, naade dan tus naapa. ³⁵ Maakde ki se, deb kalan se debm jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raa, je doobm an goom kɔkɲ Isa se, baado tɔnd metiɲ ɔɔ: ³⁶ «Debm dooy jeege, maakɲ Ko Taar kɛn Raa edo Musa ki se taar gen tɛda kɛn cirde paac se, kɛn gay?» ³⁷ Isa terliɲ ɔɔ: «*Meli Raa se, 'jeɲ ute maaki paac ute roi paac ɔɔ ute saapi paac.*† ³⁸ Kese bo taar deet deetn gen tɛda kɛn cirde paac paac. ³⁹ Ter kɛn metiɲ ki teciɲ tec se kɛn ɔɔ: *'Je naapi aan gɔɔ ro naai mala.*‡ ⁴⁰ Maakɲ Ko Taar Raa ki ute taargen jee taad taar teeco taar Raa ki taado paac se, don bo ɔɔs do taarge tun di ese sum.»

**Al-Masi ute *Daud
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)*

⁴¹ Aan gɔɔ *Parizige le tusga dey se, Isa tɔnd metde ɔɔ: ⁴² «Gen naase ki num, al-Masi se tap bo naɲa? Naan tap bo goon naɲa?» Naade terliɲ ɔɔ: «Naan se metjil Daud.» ⁴³ Isa deekden ɔɔ: «Num tɛd ɔɔ di jaay *Nirl Raa ɔl Daud danɲiɲ ɔɔ: Meluma? ɔɔ naan mala taadga taad maakɲ Kitap ki ɔɔ:

⁴⁴ *Meljege Raa taado Melum ki ɔɔ:*

'Baado inj do ji daamum ki

bini jee taamooyige se m'aden tɛdn naai utu 'king dode ki.§

⁴⁵ Kɛn Daud jaay dan al-Masi ɔɔ Meluma, anum tɛd ɔɔ di jaay Meliɲ 'tɛdn goon Daud se?» ⁴⁶ Maakde ki se, nam jaay an terl taara kalan Isa ki kic bo gɔtɔ ɔɔ

† 22:37 Aak Dt 6.5. ‡ 22:39 Aak Lb 19.18. § 22:44 Aak KKR 110.1.

naan ken se mæøtn nam tønd te mætiñ do taar ðim ken kuuy ey sum.

23

*Isa ðeek ə j'ənd kənd ute jee jeel taadn təəkŋ mætn taar Raage te *Parizige*

(Mk 12.38-39; Lk 11.39-52, 20.45-46)

¹ Isa ðeek jee ðenge tu ute jeege tun mætiñ ki ə: ² «Parizige ute jee jeel taadn təəkŋ mætn Ko Taar Raage se, naade se ɓo ken lee dooy jeege ute *Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki. ³ Ken bin num 'tookdeki taarde ə 'tedki nakgen paacŋ naade lee taadsen se. Naɓo ənten 'tedki aan gəə naade, taa naade nakgen naade taad paac se, naade əŋ tedŋ eyo. ⁴ Naade dək daam deere ə tønd do jeege tu ə naade malinge tap ɓo baate kutiñ te goon jide. ⁵ Naabden naade ted paac se je taa jeege aden kaaka. Ə taar Raagen mætiŋen k'raan jaay naade əsiñ aan gəə laaye ə lee dək do naandege tu ey ɛ keydege tu se, naade tedŋ magal magal cir gen jeege. Ə taa kaldege se, naade təs ziidiñ taar ki tedŋ jɛrl cir gen jeege*. ⁶ Ken k'dandenga gətn kəs ki se, naade je gətn king naan ki. Ə ken ɓaaga maakŋ ɓeege tun Yaudge lee tusn maak ki se, naade je gətn king naan ki kici. ⁷ Ken aanga ɓəər ki kic ɛ, naade je j'aden tedŋ təsə naade ki ɓo deete ə je j'aden dan: jee dooy jeege. ⁸ Num naase ənten 'kəŋki j'asen dan *jee dooy jeege* taa naase 'paacki se genaage ə debm dooyse ɛ kalan sum. ⁹ Do

* **23:5** Nakŋ naade ted se k'raanŋoga raan maakŋ Ko Taar ken Raa ɛdo Musa ki naɓo naade se tedŋ magal magal ə jɛrl taa jeege aden kaaka aan gəə naade ɓo jee daan Raa cir jeege.

naañ ki ara se ʔnten 'dan̄ki nam ʔki: *Bubje*, taa naase ʔkki Bubu kalan̄ sum ʔ naañ ken̄ inḡ maak̄n̄ raa ki. ¹⁰ ʔnten 'kʔn̄ki j'asen dan̄ *Debm dooy jeege*, taa naase m̄l dooyse se *al-Masi kalin̄ ki sum. ¹¹ Debm jaay t̄dn̄ magala maakse ki se, ʔn̄ ron̄ t̄dn̄ debm t̄dn̄ naabse. ¹² Taa debm magal ron̄ se utu kʔʔm baata, ʔ debm jaay ʔʔ ron̄ baat se, ron̄ utu kook̄n̄ raan.

¹³ «Naasen jee jeel taad̄n̄ tʔk̄n̄ m̄tn̄ Ko Taar Raage ute Parizigen ken̄ 't̄dn̄ki rose aan gʔʔ jee taad̄n̄ taar m̄t ki se utu asen t̄dn̄ ʔn̄ aak eyo; taa naase 'gaaski dʔobm *maak̄n̄ Gaar Raa jeege tu. ʔ naase mala kic l̄ baate ken̄dki, ʔ jeegen je ken̄d̄ se l̄, naase 'gaasdeki dʔobo. ¹⁴ [Naasen jee taad̄n̄ tʔk̄n̄ m̄tn̄ taar Raage ute Parizigen ken̄ 't̄dn̄ki rose aan gʔʔ jee taad̄n̄ taar m̄t ki se utu asen t̄dn̄ ʔn̄ aak eyo! Taa naase ʔski ji m̄nd̄ daayge ʔ t̄nd̄ki m̄tn̄ *Raa ʔn̄ki eyo taa jeege asen kaaka. Taa naañ se ʔ bʔʔʔ utu kooç̄n̄ dose ki se utu asen t̄dn̄ ʔn̄ aak eyo.]† ¹⁵ Naasen jee jeel taad̄n̄ tʔk̄n̄ m̄tn̄ Ko Taar Raage ute Parizige se, naasen ken̄ 't̄dn̄ki rose aan gʔʔ jee taad̄n̄ taar m̄t ki se utu asen t̄dn̄ ʔn̄ aak eyo. Naase 'leeki do baarge tu ʔ gʔʔ ʔaa se paac ʔ jeki aki t̄dn̄ jeege 't̄dn̄ Yaudge aan gʔʔ naase se ʔ ken̄ naase ʔn̄kiga deb kalan̄ jaay uunga dʔobse se, debm se naase 't̄dn̄ki debm aas gen̄ ʔaa maak̄n̄ pood̄ ki m̄t dio cirse naase se.

¹⁶ «Naasen jee kaam-tʔk̄gen̄ jee tʔʔdn̄ jeege utu asen t̄dn̄ ʔn̄ aak eyo! Naase taad̄ki ʔki: «Ken̄ nam jaay naam te ro *Bee Raa se t̄d̄ d̄im̄ eyo. Num nam

† **23:14** Bersen ara se, maak̄n̄ Kitapge tun do d̄kin̄ se, m̄tinge maak̄de ki se, gʔʔ.

jaay naam te ro daabm maakŋ Bee Raa ki se, keŋe 60 keŋ ɔŋɔ.› ¹⁷ Naase jee kaam-tɔɔkgen jee dɛrlge ara! Keŋ gay 60 ɔŋ ciri? Daab lɔbu Bee Raa keŋ k'ɔaanoga te daab maak ki jaay daabm se, tɛd geŋ Raa se ne? ¹⁸ Ter naase 'deeki ɔ: «Keŋ nam jaay naam roŋ te *gɔtn k'j'iin k'daapiŋ geŋ tɛdn serke do ki se, tɛd dim eyo, num keŋ naaŋ jaay naam roŋ te nakŋ k'ɔaano do ki geŋ tɛdn *serke Raa ki se, keŋe 60 keŋ ɔŋɔ.› ¹⁹ Jee kaam-tɔɔkge 'taadumki tu: nakŋ k'ɔaano geŋ tɛdn serke se 60 cir lɔbu, gɔtn k'j'iin k'daapiŋ geŋ tɛdn serke ɔ serkŋ k'j'ɔmbinga do ki num, taad ɔ serkŋ se tɛdga geŋ Raa se 60 cir ne? ²⁰ Bin num debm jaay naam roŋ te gɔtn k'j'iin daapiŋ geŋ tɛdn serke do ki se, keŋe naaŋ naam te ro nakgen paacŋ k'ɔaano geŋ tɛdn serke do ki se kici. ²¹ Debm keŋ naam roŋ te Bee Raa se, keŋe naaŋ naam roŋ te ro melin Raa keŋ inŋ maak ki se kici. ²² Debm jaay naam roŋ te maakŋ raa se naaŋ naam roŋ ute kaag do Raa ɔ ute melin keŋ inŋ do ki.

²³ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkŋ metn Ko Taar Raage ute Parizigen keŋ tɛdki rose aan gɔ jee taadn taar met ki se, utu asen tɛdn ɔŋ aak eyo! Nakgen naase ɔkki seem seem keŋ 'lee 'tɔmbki maakŋ taadsege tu keŋ tɛdin nijim se kic 60, naase 'lee 'niginŋi gɔtɔ kaam sik ɔ keŋ kaam kalan se ɛdki Raa ki. Naɔ taargen maakŋ Ko Taar keŋ Raa ɛdɔ *Musa keŋ beɛ beɛ tap 60, naase aalinŋi maak ki eyo keŋ taadsen ɔ 'tɛdki nakŋ ute doobina, keɛjn do jeege tu ɔ geŋ tujŋ ɔrm eyo. Keŋe 60 nakgen, beɛki num, anŋi lee tɛda ɔ nakgen keŋ naase lee gaanɔdeki gɔtɔ kaam sik jaay keŋ kalan ɛdki Raa ki se kic 60 ɔnten 'diriginŋi kici. ²⁴ Jee kaam-tɔɔkgen

'lee tɔɔdki jeege! Naase ɔɔyki maanse te rɛɛɛ taa bɔtɔr kalan bɔɔy maak ki eyo, gan naase tap ɔo tulki ginjge‡.

²⁵ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizigen 'tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen 'tedn ɔɔɲ aak eyo! Taa naase 'tugki naagɲ nakgen naase 'lee aayki ɔɔ ɔsnki se aac walak, num gan maakin tap ɔo, naase 'doocin ki ute nakgen naase 'boogkiro ɔɔ 'tujkiro gen jeege.

²⁶ Kɔd Parizi naai se debm kaam-tɔɔkɔ! 'Tug 'daap maakɲ naki ken naai lee aay maak ki se jaay ɔo naagin kic 'tedn aak bɛɛ.

²⁷ «Naase jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔɔɲ aak eyo! Taa naase 'tecki do baadgen k'tedden raap kaar kaar aak bɛɛ kaam ki, gan maakdege dooc te cɛɲ jeegen ooyga kooyo ɔɔ ruumga ruumu maak ki se paac. ²⁸ Naase kic 'tecki bini, taa naan jeege tu se, naase 'tedki rose jee bɛɛ, gan maakse dooc te taar met ki eyo ɔɔ te *kusiɲa.

²⁹ «Naasen jee jeel taadn tɔɔkɲ metn Ko Taar Raage ute Parizigen ken tedki rose aan gɔɔ jee taad taar met ki se, asen tedn ɔɔɲ aak eyo! Naasen 'lee iin 'daapki do baadn jee taad taar teeco taar Raa ki do dɔkiɲa, ɔɔ jeegen ken leedo ute ken met ki se, naase 'tamardeki do baaddege aak bɛɛ bɛɛ. ³⁰ ɔo ter naase 'deekki ɔɔki: Ken do bubjege tu naane jaay naaje j'utu num, naaje k'tookde taarde eyo gen tɔɔl jee taad taar teeco taar Raa ki. ³¹ Ken bin num

‡ **23:24** Maakɲ nakge tun sɛɛm sɛɛm ken Yaudge lee yeemde se bɔtɔrɔ se ɔo ken baat cirde ɔɔ maakɲ daage tun magal magal ken Yaudge lee yeemde se ginji se ɔo ken magal cirde.

naase mala 6o 'taadki ɔki naase se 6o metjil jee ken tɔlo jee taad taar teeco taar Raa ki. ³² Ken bin num '6aaki ute naan se, naabm bubsege lee tɛdo se, naase 'tɛd nanɪŋki sɔrɔk cir gen naade se.

³³ «Aakumki tu wɔɔjgen ara ɔɔ metjil k'mɔrɔpɔgen ara! Naase aki kɔŋ kaan kɔtn dubar poof ken gen daayum se ɔɔ di? ³⁴ Taa naan se 6o 'booyki m'deekseni: maam m'aseno kɔl jee taad taar teeco taar Raa ki, jee jeel-taarge ute jee jeel taadn tɔkŋ metn Ko Taar Raage. Num jee metiŋge utu adeki tɔlo ɔɔ jee metiŋge adeki tupm tɔl ro kaag ki, jee metiŋge utu adeki tɔnd te mɛɛje maakŋ *6eege tun naase lee tusnki maak ki. ɔɔ kengen metiŋge adeki tuuru ɔɔ adeki lee je maakŋ gegerge tu. ³⁵ ɔɔ jee ken lee ute ken met ken naase tɔldeki jaay moosde ɔɔy do naan ki se, ken iinɔ do yo Abel ki bini aan do yo Zakari ken goon Baraci, ken naase 'tɔlinŋki daan Bee Raa ute *gɔtn ken k'lee k'tɛdn serke Raa ki se asen kɔɔpm mindse ki. ³⁶ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: moosn jeegen k'tɔldɛ paac se utu kɔɔpm do jeege tun 6orse utu se.»

Isa eem nɔɔ taa Jeruzalem

³⁷ Isa deek ɔɔ: «Waay Jeruzalem, waay Jeruzalem, naai ken debm tɔl jee taad taar teeco taar Raa ki ɔɔ jee ken Raa ɔldeno gɔti ki kic 6o, naai 6o debm tund tɔldɛ! Met kando, maam m'je m'tusn geniŋe aan gɔɔ ko kɔrɔŋ ken lee tus geniŋge taa bɛɛkŋ keyin ki tu, na6o naase 'jeki te eyo. ³⁸ 'Booyki, ken bin num *Bee Raase se utu 'toodn kuudu. ³⁹ Taa naan se 6o 'booyki m'asen taada: naan ki se mɔɔtn naase amki kɔŋ kaak ey sum, bini kaan kaad ken

aki deekŋ ɔ̄ki: Ɔŋ Mɛljɛ Raa tɛdŋ bɛɛŋa do deb kɛn
utu baado ute ro naaŋa!§»

24

*Isa taad ɔ̄ *Bee Raa se jeege utu aŋ tɔ̄kɔ̄
(Mk 13.1-37; Lk 21.5-30, 17.22-37)*

¹ Kaad kɛn se Isa teecoga naatn maakŋ Bee Raa
ki ɔ̄ kɛn ɔ̄aa ɔ̄aa se, jee mɛtiŋ ki baado ɔ̄ŋiŋa taa
aŋ taadŋ Bee Raa kɛn k'l'iiniŋa aak bɛɛ se. ² Isa
tɛrlɛn ɔ̄: «Bee se paac aakiŋki se jiga ɔ̄aamo?
Naɔ̄o 'booyki bɛɛ m'asen taada: ɔ̄ee daar aak bɛɛ
se jeege utu aŋ ru nan tak. Kongen rɛɛs aak bɛɛ bɛɛ
se, utu wɔ̄akŋ kalaŋ kalaŋ ɔ̄ kɔ̄ tap ɔ̄o 'kɔ̄ŋ toodŋ
do naapiŋ ko ki eyo.»

Dubar utu kaan do jeege tu

³ Naan kɛn se, Isa iŋg do *kɔ̄sn ɔ̄lib ki. Gɔ̄tn se
jee mɛtiŋ ki baado ɔ̄ŋiŋa ɔ̄ tɔ̄nd mɛtiŋ ɔ̄: «'Taadjɛn
tu nakgen se 'kaan nuŋ ki? Ɔ̄ɔ̄ naan se 'tɛdŋ ɔ̄ dɛ
jaay ɔ̄o naaje j'an kaakŋ jeel ro ki gɛn ɔ̄ii kaani ɔ̄
ɔ̄iin dunia an nan se?» ⁴ Isa tɛrlɛn ɔ̄: «ɔ̄ndki kɔ̄ndɔ̄
nam ɔ̄ntɛn 'dɛrlɛ!» ⁵ Taa jeege dɛna utu adɛ ɔ̄aa
ute roma ɔ̄o naŋa kic utu asɛn taadŋ ɔ̄: maam ɔ̄o
*al-Masi! Ɔ̄ɔ̄ kɛn naade 'tɛd bin se utu 'dɛrl jeege
dɛna. ⁶ Naase utu aki booy gɔ̄tn bɔ̄ɔ̄ɔ̄ ɔ̄o jeege utu
asɛn kɔ̄sn maan bɔ̄ɔ̄ɔ̄, anum ɔ̄ɛɛ, ɔ̄ndki kɔ̄ndɔ̄,
ɔ̄ntɛn 'ɔ̄ɛɛrki! Taa nakgen se utu 'kaana, naɔ̄o duni
se 'kɔ̄ŋ nan ey ɔ̄ɔ̄ɔ̄. ⁷ Jee taa naan kaam kalaŋ utu
kiiŋ bɔ̄ɔ̄ɔ̄ ute jee taa naan kuuy. Taa naan gaar
kaam kalaŋ utu kiiŋ bɔ̄ɔ̄ɔ̄ te taa naan gaar kɛn
kuuy. Maakŋ naanɛge tun mɛtiŋ naanɛ utu 'tea ɔ̄
gɔ̄tn mɛtiŋ ɔ̄o utu tɔ̄ɔ̄l jeege. ⁸ Aan gɔ̄ɔ̄ mɛnd kɛn

§ 23:39 Aak KKR 118.26.

maakin̄ tuunin̄ gen̄ koojo se, nakgen se paac kic 60 baaga kaana num, kесе je taadn̄ ɔɔ dunia ɔɔpga gɔɔɔ.

⁹ «Kaad̄ ken̄ se j'utu j'asen dabar dēna ɔɔ j'asen tɔɔɔ. ɔɔ taa maam se jee do naan̄ ki se paac utu asen kɔɔdn̄ kundu. ¹⁰ Gan̄ kaad̄ ken̄ se jeege dēna utu an̄ rēs̄n ute kaal maakden̄ do *Raa ki. Naade kutn̄ naapge naan̄ tɔɔgge tu ɔɔ tɔɔdn̄ tund naapa. ¹¹ Jee tēd̄ rodē aan̄ gɔɔ jee taad̄ taar teeco taar Raa ki se, utu adē baa dēna ɔɔ d̄erl̄ jeege dēna. ¹² *Kusin̄ se ziidn̄ baa ute naaniṅa ɔɔ jeege dēna maakjedēge utu tēdn̄ baata do naapge tu. ¹³ Naḅo debm̄ jaay aayga kaamin̄ bini aanga do taar tɔɔlin̄ ki num, naan̄ se utu 'kɔṅ̄ kaaja. ¹⁴ Labar Jigan̄ gen̄ *maakṅ̄ Gaar Raa ese se j'utu j'an̄ taadn̄ jeege tun̄ do naan̄ ki paac, kесе tēdn̄ saad̄a jeege tun̄ baa se paac jaay 60 s̄m̄ kaam̄ m̄ɔɔtn̄ duni nan̄a.»

Dubar ɔṅ̄ utu baado

¹⁵ «Naase utu aki kaakṅ̄ Deb̄ tuj̄ deelga te gɔtin̄ se utu kēnd̄ kin̄ḡ maakṅ̄ *Bee Raa ki, gɔt̄ ken̄ *salal̄ se, aan̄ gɔɔ debm̄ taad̄ taar teeco taar Raa ki, ron̄ Daniel̄, taado do d̄okin̄ se. Bin̄ num̄ debm̄ jaay dooȳ taar ese se n̄'booȳ n̄'ɔkin̄ jiga jaayo! ¹⁶ Kaad̄ ken̄ se ɔṅ̄ jee ken̄ in̄ḡ taa naan̄ Jude ki se, k'j'aaṅ̄ j'ook̄ maakṅ̄ koge tu. ¹⁷ Debm̄ in̄ḡ kin̄ḡ do beēṅ̄ ki raan̄ se, n̄'ɔṅ̄te b̄ɔɔyo naan̄ ki gen̄ t̄os̄n̄ nakingen̄ maakṅ̄ beēṅ̄ ki. ¹⁸ Debm̄ jaaȳ baaga maakṅ̄-gɔtin̄ ki kic̄ l̄, n̄'ɔṅ̄ten̄ t̄erl̄o beene gen̄ kuun̄ kalina. ¹⁹ Biī ken̄ se, m̄ēndgen̄ m̄ēndkaamge ute ko gaangen̄ gēndēge aaȳ kaaȳ si se, aden̄ tēdn̄ ɔṅ̄ aak̄ eyo. ²⁰ Eemki Raa taa nakgen se 'kaan̄ kaadn̄ kuul̄ ki eyo eȳ l̄ *6iī sebit̄ ki eyo. ²¹ Kaad̄ ken̄ se jeege utu dabar

dēna ɔɔ dubar se gɔtn Raa aal dunia tap ɓo nam naam te eyo, ɔɔ mɔɔtn dubar naan ki jaay 'kɔɔŋ cir naan̄ ese se gɔtɔ. ²² Num Raa se ɓii dubar ese se, naan̄ gaan̄ŋa duuku taa jeegen naan̄ bɛɛr tɔɔdɔde se. Kɛn ɓiigen se jaay naan̄ gaan̄den te duuk ey num, nam 'kɔŋ kaaja tap ɓo gɔtɔ. ²³ Kaad kɛn se jaay nam taadsenga ɔɔ: 'Baado aakki, *al-Masi utu ara ey lɛ taadsen ɔɔ: Naan̄ utu naane! ɔnten 'tookki taariŋa. ²⁴ 'Booyki! Jeegen kɛn tɛd rode ɔɔ naade ɓo al-Masige ute jeegen tɛd rode ɔɔ naade jee taad taar teeco taar Raa ki se utu ade ɓaao. Naade utu 'tɛdn nakŋ-kɔɔɓge ute nakgen deel doa, taa 'kaan̄ jeege dala. ɔɔ jee kɛn Raa bɛɛr tɔɔddenga tɔɔd se kɛn naade ɔŋga doobo num, aden kaan̄ dal kici. ²⁵ 'Booyki! Bɛɛɛ, taar se lɛ, maam m'aalsenga kaal bise ki.

²⁶ «Kɛn k'taadsenga j'ɔɔ: Al-Masi utu do kɔd-ɓaar ki naane num, ɔnten ɓaaki. Ey lɛ kɛn j'ɔɔ: naan̄ utu oom ara! Num ɔnten 'tookki taarde. ²⁷ Taa ɓii kɛn *Goon Deba ade ɓaa se tecŋ aan gɔɔ maan aalo kaam kooko wusuk bini dɔɔk te gɔtn kaada toocŋni. ²⁸ Bii kaanum kic tecŋ aan gɔɔ gɔtn daa dīm gam ooyga jaay ɓo marlge kic lee ɓɔɔy tus ro ki se.

²⁹ «Kɛn ɓiigen gen dubarge se jaay naar deelga num, kaada se utu 'tɛdn ilim dib ɔɔ laapa se lɛ wɔɔr eyo.

K-dijgen maakŋ raa ki ade si naan̄ ki

ɔɔ *nakgen ɔk tɔɔgɔ maakŋ raa ki se utu 'tea.**

³⁰ «Gɔtn se jeege an kaakŋ nakŋ jeel maakŋ raa ki kɛn taad ɔɔ Goon Deba utu ɓaado ɔɔ jeegen do naan̄ ki paac keem nɔɔ an kaakŋ Goon Deba ade

* **24:29** Aak Eza 13.10 ɔɔ 34.4.

bɔɔy maakŋ gapara ki ute tɔɔŋ Raa ɔɔ gɔtɔ wɔɔr kɛlɛŋ. ³¹ Pulu 'keem makɔŋɔ maakŋ raa ki ɔɔ Goon Deba ade kɔl kɔdŋŋge taa tɛ 'tusn jee kɛn naaŋ bɛɛr tɔɔdɛ mɛtŋ naaŋ kɛn kaam sɔɔ ɔɔ kɛn inŋ mɛtŋ raa kɛn kaam gay gay kici.»

Isa aal naaŋ taara ute ko ba

³² «Naase ɔndki doa te ko ba: kɛn naaŋ jaay baaga kɔɔdŋ taa-oomo ɔɔ dɔɔb kamba se, naase 'jeelki ɔkki mɛt-kijiri aanga ɔɔ ɓara ɔɔpɔga gɔɔrɔ. ³³ Bin num naase kic ɓo, kɛn aakkiga nakgen se paac jaay aanga num, 'jeelki *Goon Deba se naaŋ aan ɔŋsega gɔɔr kaam taarse ki. ³⁴ 'Booyki bɛɛ m'asen taada: jee duni kɛn ɓorse se 'kooy naŋ ey sum ɓo nakgen se paac utu 'kaana. ³⁵ Maakŋ raa ute do naaŋa se utu 'deele, num taar maam se 'kɔŋ deel eyo.

Nam jaay jeel bii kaan Isa se gɔtɔ

³⁶ «Num gaŋ kɛn gɛn kaadŋn ute biiŋ *Goon Deba ano ɓaa se, nam tap ɓo jeel eyo. *Kɔdŋ Raage maakŋ raa ki kic ɛ jeel eyo, ɔɔ Goono kic ɛ jeel eyo. Nam jeel biiŋ se, gɔtɔ. Kɛn jeel se, Bubu kalinŋ ki sum. ³⁷ Bii kɛn Goon Deba ade ɓaa se, 'tecŋ aan gɔɔ nakgen deelo do Noe† ki. ³⁸ Naaŋ kɛn naane se, kaad kɛn maan magala bɔɔyo gɔɔb te jeege ey ɓɔrt se, jeege ɔɔɔ, aaye, tɔk mɛndge, tɔk gaabge ɔɔ ɔl gɛndege kic ɓo tɔkŋ naapge bini aan bii kɛn Noe ɛnd maakŋ markab kɛn magala. ³⁹ Gɔtn se jeege se, nakŋ utu kaan dɔdɛ ki se, naade ɔnd eyo bini maan magala ɓaadɔ gɔɔb tɔɔldɛ paac. Kɛn Goon Deba ade ɓaa se kic ɓo 'tecŋ bini. ⁴⁰ Bii kɛn se gaabge dio tɛd tɛd naaba maakŋ-gɔtɛ ki se, deb kalanŋ j'anŋ kuunu

† 24:37 Aak Jɛn koŋ 6-8.

ወይ deb kalan 'kəppə. ⁴¹ ጌዓ mēndgen di daar uus kuus do toot ki se kic, deb kalan j'an kuunu ወይ deb kalan 'kəppə. ⁴² Ingki zεεε daayum, taa naase kic bo 'jeelki eyo biin Melse ade baa se. ⁴³ Naase 'jeelki ken mel bee jaay jeel kaadn debm boogo ano baa noor num, naan toodn bi eyo ወይ kən debm boogo an terecn been eyo. ⁴⁴ Taa naan se bo naase kic 'daapki rose, ingki do metekse ki, taa Goon Deba jaay ade baa se le, kaad ken naase 'jeelki eyo.»

*Debm tedn naabm meteke ወይ tuj ormin eyo
(Lk 12.41-48)*

⁴⁵ Isa deek ወይ: «Debm tedn naabm meteke ወይ tuj ormin ey se ken gay? Naan bo debm ken melin onin jee tedn naabgen kuuy kaam jina, ወይ ken aanga kaadin ki num, lee edden kosə. ⁴⁶ Maak-raapo debm tedn naabm ken melin aan jaay onin naan utu tedn tedn naabm ken naan oninsin kaam jin se. ⁴⁷ 'Booyki bee m'asen taada: debm tedn naabm bin se, melin utu an kən nakinge paac kaam jina. ⁴⁸ Num gan ken naan bo debm tedn naabm jig eyo ወይ taad ute maakin ወይ: Melum se ade kən terl yəkəf eyo, ⁴⁹ ወይ gətn se iin baag tond jeengen k'ted naaba tel se, naan ወይ ወይ aay te jee kaay koonge. ⁵⁰ Gan mel gaabm ese se, biin jaay naan ano terl se, naan ond eyo ወይ kaad ken naan aan kaan kic le, naan saap do ki eyo. ⁵¹ Debm tedn naabm bin se, ken melin jaay aanga num, utu an tuur naata ወይ an kolin 'dabar ute jeegen ted rode aan gəw jee taad taar met ki. ጌዓ gətn se bo gətn naade təyə ወይ taan naandəge.»

25

Isa aal naagj taara gen gaan mēndgen sik

¹ Ter Isa aal naagn taara deek do: «Maakŋ *Gaar Raa se, naan tec aan goo gaan mendgen sik tos loompdege do teec baa doodn gaabm baa kokŋ menda*. ² Num maakŋ gaan mendge tun sik se, jee mii se mend derlge do kengen kuuy mii se mend metekge. ³ Mend derlge se, tos baan te loompdege ok uubu maak ki, nabo uun te zaadn uubm kuuy ey sum. ⁴ Gan mendgen mii mend metekge se tos baan te loompdege ok uubu maak ki do ter ok maakŋ nakge tun kuuy do ki. ⁵ Aan goo gaabm menda le aan yokod ey dey se, gaan mendgen se bi baa toalde do naade paac tood bia. ⁶ Ken aan daan bee se k'booy nam baag taadn makŋ do: 'Booyki! Gaabm menda se, bere, aanga. 'Teec baa 'doodnki! ⁷ Gotn se gaan mendgen sik se paac iin duru do tooc tol tond daap loompdege. ⁸ Num gan mend derlge se tond metn mend metekge se do: «Edjekiro uubsege se coko, ey num loompjege se uubin baa baa nana.» ⁹ Gan mend metekge se terlden do: «A-a, uubu se ajenki kŋ kaasn k'paacki eyo! Naase 'baa 'dugkiro gotn jee zoge tu.» ¹⁰ Kaad ken mend derlge se iin baa gen dugŋ uubu se, gan gaabm menda se iin aana. Do naan oŋ gaan mendgen mend metekge se inŋ aak kaak kaamina. Naan end ute naade maakŋ bee mend morob ki se do ken naade jaay end se, kaam-taara se k'gaasina. ¹¹ Coko se, mend derlge se aana do baag tond kaam taara deek do: Melje, Melje, doŋjen kaam taara! ¹² Gan naan terlden do: 'Booyki bere m'asen taada: bere, maam se m'jeelsen eyo.» ¹³ Ter Isa taadden do: «Taa

* **25:1** Gaabm baa kokŋ menda se, mend naan baa koko se maakŋ gaan mendge tun sik se eyo.

naan̄ se 6o, ingki zεεrε! Taa 6ii ute kaadn̄ maam m'ano 6aa se, naase 'jeelki eyo.»

*Isa aal naagŋ taara ute jee tɛdn̄ naabgen m̄ato
(Lk 19.12-27)*

¹⁴ «Tɛr daala, kɛse tec aan̄ gɔɔ debm 6aa 6aa mɛrtɛ jaay dan̄ tus jee tɛdn̄ naabiŋge ɔɔ ɔnden maaliŋ paac se kaam jidɛ. ¹⁵ Deb kalaŋ naan̄ ɛd̄iŋ gɔkɔl† daab magal magal mii, debm kuuy naan̄ ɛd̄iŋ gɔkɔl daab magal magal dio, ɔɔ kɛn kuuy naan̄ ɛd̄iŋ gɔkɔl daab magal kalaŋ. Naŋa kic 6o naan̄ ɛd̄iŋ kaam do ron̄ ron̄a, jaay 6o naan̄ naar iin̄ 6aa gɔtn̄ mɛrtiŋ ki. ¹⁶ Debm j'ɛd̄iŋ gɔkɔl daab magal magal mii se, naan̄ naar 6aa tɛd̄iŋ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy mii do ki. ¹⁷ Debm j'ɛd̄iŋ gɔkɔl daab magal magal di se, naan̄ kic 6aa tɛd̄iŋ oojo gɔkɔl daab magal magal kuuy di do ki. ¹⁸ Na6o debm kɛn mɛliŋ ɛd̄iŋ gɔkɔl daab magal kalaŋ se, naan̄ 6aa ud̄ gɔɔ duubiŋ naan̄ ki, nam jeel gɔtiŋ eyo.

¹⁹ «Gɔtn̄ mɛrtiŋ ki se, mɛldɛ se 6aa ingoga den̄ jaay ɔk tɛrl 6aadɔ. Ɔɔ kɛn naan̄ jaay aan̄ se, dan̄ tɔnd mɛtdɛ do gɔkɔl daabge tun magal magal kɛn naan̄ nigdesiŋ se. ²⁰ Debm kɛn j'ɛd̄iŋ gɔkɔl daab mii se iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma, naai ɛd̄umo gɔkɔl daab mii ɔɔ maam m'tɛd̄iŋ oojga kɛn kuuy mii do ki daala.» ²¹ Mɛliŋ deekiŋ ɔɔ: «Kɛse jiga. Naai se debm tɛdn̄ naabm bɛɛ ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakŋ maam m'ɛd̄i cɔkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; 6ɔrse maam m'ai kɛdn̄ nakge den̄a kaam ji. 'Baadɔ 'tɛd̄ maak-raapo ute maama.» ²² Debm kɛn j'ɛd̄iŋ gɔkɔl daab di se kic iiko cɛɛŋ ki ɔɔ deekiŋ ɔɔ: «Mɛluma,

† 25:15 Gɔkɔl se ɔɔŋ den̄a kaam kɔŋ deba laapa kando kando.

naai εδfumo gəkəl daab dio ɔɔ maam m'tεdīn oojga ken kuuy di do ki daala.» ²³ Meliñ deekiñ ɔɔ: «Kese jiga! Naai se debm tεdñ naabm bεε ɔɔ tuj ɔrmi ey se. Ute nakñ maam m'εdī cəkɔ se kic, naai tuj te ɔrmi ey se; ɔrse maam m'ai kεdñ nakge dεna kaam ji. 'Baado 'tεd maak-raapo ute maama.»

²⁴ Debm ken j'εdīn gəkəl daab kalañ se, naañ kic iiko cεεñ ki ɔɔ deekiñ ɔɔ: «Meluma, maam m'jeele naai se debm aali ɔɔñɔ. Maakñ-gətn naai ɔɔc te ey kic ɔɔ, naai ɔj naai ki ɔɔ gətn naai duub te ey kic ɔɔ, naai ɔjɔ. ²⁵ Bin num maam se ɔeere ɔkuma. Taa naañ se ɔɔ gəkəl daabi ken naai εdumsiñ se, maam m'ɔaa duubiño naañ ki ɔɔ ɔrse ara ɔk naki.» ²⁶ Gañ meliñ tεrliñ ɔɔ: «Naai se debm tεdñ naabm jig eyo ɔɔ debm kaar naaba! Naai 'jeelum maam se maakñ-gətn maam m'ɔɔc te ey kic ɔɔ, maam m'ɔjɔ ɔɔ gətn maam m'duub te dīm ey kic ɛ, maam m'ɔj maam ki. ²⁷ Bεeki num, gəkəl daabum se, naai año kəmb maakñ bañki ki; ɔɔ kər maam m'ade tεrli se, m'an kəñiñ am koojñ ziidñ do ki. ²⁸ Gəkəl daabm jin ki se, uuniñki ɔɔ εdīñki deb ken ɔk gəkəl daabge sik se. ²⁹ Taa, debm ken ɔk se, j'an kεdñ do ki, taa nakiñ añ ziidñ tεdñ dεna. Num gañ debm ɔk ey se ɛ, ken naañ ɔk cəkən se kic ɔɔ, j'an kuun naatn. ³⁰ Num debm tεdñ naabm jaay tɔɔl sεr ey se, ɔk undiñki naatn maakñ gət ken ɔɔɔɔ. Ɔɔ gətn se ɔɔ gətn tɔɔyɔ ɔɔ gətn taañ naaña.»»

Bii kəjñ bɔɔr kaam mɔɔtn

³¹ Isa deek daala ɔɔ: «Bii ken maam *m'Goon Deba m'ade bɔɔy maakñ gaarum ki ute kɔdumge paac se, maam m'utu m'king do kaag do gaarum ki. ³² Jee do naañ ki paac tus naanum ki ɔɔ maam

m'aden nignj aan gɔɔ debm gaam nignj baatinge ute beɲinge se. ³³ Baatge se, maam m'aden kɔl do ji daamum ki ɔɔ beɲge se ɛ, do ji jeelum ki. ³⁴ Gɔtn se maam gaarge m'deekɲ jeege tun do ji daamum ki m'ɔɔ: <'Baakiro, naasen ken Bubum tɛdsenga tɛdn beɛɲ se; endki maakɲ gaariɲ ken naan daapsesinga daap do dɔkiɲa, kaaf ken naan utu aalo kaal do naan se. ³⁵ Taa maam ɓo tɔlumɔ ɔɔ naase ɛdumkiroga kɔɔ; maane tɔlumɔ ɔɔ naase ɛdumkiroga m'aayga; m'ingoga mɛrtɛ gɔtse ki ɔɔ naase ɔkumkiroga jiga. ³⁶ Ken maam mɛt-beere, naase ɛdumkiroga kal kuusu. Ken maam m'kɔɲɔ naase 'ɓaa aakumkiroga. Ken maam j'ɔkum dangay ki, naase 'ɓaa aakumkiroga.>

³⁷ «Gan jeegen tɛdɔ nakɲ ute doobiɲ se utu aɲ tɛrl ɔɔ: <Mɛlje, nun ki jaay naaje k'j'aakio naai ɓo tɔlio jaay k'j'ɛdio kɔɔ se? Ey ɛ ken maane tɔlio jaay k'j'ɛdio maan kaaye se? ³⁸ Naai ingo mɛrtɛ gɔtje ki nun ki jaay naaje k'j'ɔkkio jiga se? Ey ɛ nun ki jaay naaje k'j'aakio naai 'mɛt-beere jaay naaje k'j'ɛdio kal tuusu se? ³⁹ Nun ki jaay naai ooco kɔɲɔ ey ɛ maakɲ dangay ki, jaay naaje k'ɓaado k'j'aakkiga se?> ⁴⁰ Gɔtn se gaarge aden tɛrl ɔɔ: <'Booyki beɛ m'asen taada: maakɲ gɛnaamge tun se debm baat aan gɔɔ dɪ kic jaay, naase 'tɛdɪɲkiroga beɛ se, kɛse gɔɔ 'tɛdɪɲkiro maam ki.>

⁴¹ «Tɛr gaarge utu deekɲ jeege tun do ji jeeliɲ ki se ɔɔ: <Iikki naatn cɛɛm ki dɔkɔ, naasen jee *Raa naamsenga naam se! 'Baaki maakɲ pood ken gɛn daayum ken Raa tɛdɪɲ gɛn *Bubm sitange ute kɔdɪnge. ⁴² Taa maam ɓo tɔlumɔ ɔɔ naase ɛdumkiro te kɔs eyo; maane tɔlumɔ ɔɔ naase

ɛdumkiro te maan kaay eyo. ⁴³ Maam m'inggo merte gɔtse ki ɔɔ naase dɔɔd ɔkumkiro te eyo. Maam mɛt-beere ɔsumo kic ɓo, naase ɛdumkiro te kal kuus eyo; ken m'ooco kɔɔŋɔ ɔɔ j'ɔkumo dangay kic ɓo, naase 'ɓaa aakumkiro te eyo.»

⁴⁴ «Gaŋ jee do ji jeeliŋ ki utu aŋ tɛrl ɔɔ: «Mɛlje, nuŋ ki jaay ken naaje k'j'aaki naai ɓo tɔɔlio, ey lɛ maane tɔɔlio, ken merte, ken mɛt-beere, kɔɔŋɔ ey lɛ maakŋ dangay ki, jaay naaje k'ɓaado k'naaki te ey se?» ⁴⁵ Gɔtn se naaŋ utu adɛn tɛrl ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asɛn taada: maakŋ gaange tun sɛɛm se, debm baat aan gɔɔ di kic jaay naase 'tɛdiŋkiro te bɛɛ ey se, kɛse gɔɔ naase 'tɛdumkiro te maam ki eyo.» ⁴⁶ Jee do ji jeeliŋ ki se utu ɓaa tiŋg maakŋ dubar ki gɛn daayum, ɔɔ jeegen ken tɛd nakgen ute doobiŋ se lɛ, kɔŋ *kaajŋ gɛn daayum.»

26

Jee magalge ɛnd tɛl kutn Isa (Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)

¹ Ken Isa jaay dooy jeege aas sum se, naaŋ taad jeege tun mɛtiŋ ki ɔɔ: ² «'Jeelki *laa Paak gɛn Yaudge se ɔɔpga bii di sum ɓo 'kaana ɔɔ *Goon Deba se j'utu j'aŋ kɔkŋ kɔl ji jeege tu ɔɔ naade aŋ ɓaa tupm tɔɔl ro kaag ki.» ³ Gɔtn se *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ɔɔ magal taa ɓee Yaudge tus maakŋ ɓee magal debm tɛdn sɛrke Raa ki ken ronŋ Kayip se, ⁴ naade tus dɔɔk taarde je doobm aŋ goonŋ kɔkŋ Isa taa aŋ ɓaa tɔɔɓ. ⁵ Naade taad ute naapa ɔɔ: «J'ɔŋte kɔkiŋki bii laa ki, ey num jeege kiinŋ gɛn tɛdn taara ɔɔ gɔtɔ tujɔ.»

*Menda baado woy itir do Isa ki
(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8; Lk 7.36-50)*

⁶ Kaad ken Isa Betani ki maakɲ bee Simon ken k'danɲin debm bikidi se, ⁷ menda kalan baado wɲina. Naan se ok naka kalan aan goo k-bokolo, nakɲ se ko bo k'cɔɔc k'daapiɲa. K-bokol se k'danɲin *albatir*. Oo itir maak ki se itir salal oo wɲoo. Naan baado woyin do Isa ki, kaad ken Isa ing os kosoo. ⁸ Ken jee metin ki jaay aak nakɲ mend se ted se, maakde tuju oo baag taadn ute naapa oo: «Gen di jaay itir se naan tujin bin se? ⁹ Itir se j'an dugin te zo wɲoo oo gursin se j'an nigin jee daayge tu.» ¹⁰ Ken Isa jaay booy taarde se, naan deekden oo: «Gen di jaay naase 'terɛcki mind menda se? Nakɲ naan tedum maam ki se, kese nakɲ jiga. ¹¹ Jee daayge se daayum utu te naase. Num gan maam se, daayum m'koɲ king te naase eyo. ¹² Itir mend woyum rom ki se, daapunga roma gen kend maakɲ baad ki. ¹³ 'Booyki bee, m'asen taada: do naanja ute magalin se goɲn gay gay kic bo, ken jeege utu 'taadn Labar jiga se, nakɲ ken mend se jaay tedum se, jeege paac utu kooon maaniɲa oo saapm do nak ken naan ted ese se.»

*Judas ut Isa
(Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)*

¹⁴ Ter Judas Iskariot, naan maakɲ jee metn Isa ken sik-kaar-di se, baa wɲo *magal jee tedn serke Raage tu, ¹⁵ oo deekden oo: «Ken maam m'ok m'edsenga Isa num, naase amki kedn dio?» Goɲn se naade med edin gurs tamma si-moto. ¹⁶ Naan ken se sum bo Judas baag je doobm an kutn Isa.

*Isa tɛd *laa Paak gɛn Yaudge ute jee mɛtɪn ki
(Mk 14.12-31; Lk 22.7-34; Jn 13.1-38; 1Kor
11.23-25)*

¹⁷ Bii deet deetn gɛn laa mappan ɔk ɔrɔm ey se, jee mɛtɪn Isa ki baado tɔnd mɛtɪn ɔɔ: «Kɔsn gɛn laa Paak se, naai 'je j'aisɪn tɛdn kaam gay?» ¹⁸ Isa deekden ɔɔ: «'Baaki maakɪ gɛgɛr ki, gɔtn gaab ki kalan bini ɔɔ deekiɪki ɔɔki: «Debm dooyje deek ɔɔ bɛrɛ, kaadiɪ ɔɔpɪga gɔɔrɔ ɔɔ naan ute jee mɛtɪn ki se je baa tɛdn laa Paak se bei ki.»» ¹⁹ Jee mɛtɪn ki baa tɛdɪn aan gɔɔ kɛn Mɛldɛ taaddeno ɔɔ naade baa tɛd kɔsn gɛn laa Paak se gɔtn ese.

*Isa taad jeege tun mɛtɪn ki ɔɔ deb kalan utu an
kutu*

²⁰ Kɛn aan do tɛgɛr gɔtɔ baa ɔk jɪn se, Isa ute jee mɛtɪn kɛn sik-kaar-di se baado ɪŋ ɔs do tabil ki. ²¹ Kaad kɛn naade ɪŋ ɔs kɔs se, Isa deekden ɔɔ: «'Booyki bɛɛ m'asen taada: maakse ki se, deb kalan utu am kutu.» ²² Gɔtn se jee mɛtɪn ki se maakde tuj kasak kasak ɔɔ nanɔ nanɔ kic ɔɔ baag tɔnd mɛtɪn Isa ɔɔ: «Mɛluma, lɔ nakɪ se tɛdn maam lɛ?» ²³ Isa tɛrldɛn ɔɔ: «Debm kɛn ɔl jɪn maakɪ baay ki ute maam se, naan ɔɔ debm utu am kutu. ²⁴ Deere, *Goon Deba se, utu 'kooy aan gɔɔ kɛn *Raa taadno maakɪ Kitap ki, num gaɪ ɔɔn deb kɛn an kut se! Debm bin se kɛn j'oojɪn te ey kic ɔɔ bɛɛ kaca.» ²⁵ Judas, naan ɔɔ debm kɛn utu kutn Isa se, tɔnd mɛtɪn ɔɔ: «Debm dooyje, lɔ nakɪ se tɛdn maam lɛ?» ɔɔ Isa tɛrlɪn ɔɔ: «Aan gɔɔ kɛn naai deekiɪ se.»

Isa ɛdden kɔsn taad mɛtɪn taar yonɔ

²⁶ Kaad kɛn naade ɔs kɔs se, Isa uun mappa jɪn ki, tɔɔm Raa ɔɔ dup ɛdɪn jeege tun mɛtɪn ki deekden

᠔᠔: «᠓k ᠔ski, k᠑se roma.» ²⁷ Ter naan̄ uun̄ *k᠔᠔p ᠔ooc te t᠔tn̄ koojn̄ kaagn̄ k'dan̄jn̄ biñ̄ se jin̄ ki, t᠔᠔m̄ Raa ᠔᠔ ed᠔desiña, ᠔eekden̄ ᠔᠔: «Paacki se, naña naña kic ᠔᠔ ᠔k aaye aaye, ²⁸ k᠑se moosuma k᠑n̄ taad̄ ᠔᠔ *Raa ᠔᠔kga ute naase. Moosn̄ se ᠔᠔y taa jee ᠔᠑na, taa Raa aden̄ t᠔᠔l̄ *kusiñ᠔eḡe. ²⁹ 'Booyki m'asen̄ taada: t᠔tn̄ ese se, m᠔᠔tn̄ maam̄ m'kaay ey sum, bini m'᠔aa kaay t᠔tn̄ koojn̄ biñ̄ kiji ute naase se maakn̄ gaar Bubum ki jaay sum.»

Isa taad̄ ᠔᠔ Pier utu an̄ baate

³⁰ K᠑n̄ naade aar kaa ḡen̄ keem̄ Raa aas se, naade teec ᠔aa ook ᠔᠔ *k᠔sn̄ ᠔lib̄ ki. ³¹ K᠑n̄ naade utu ᠔aa ᠔aa sum ᠔᠔, Isa taad̄ jeeḡe tun̄ me᠔in̄ ki ᠔᠔: «Maakn̄ n᠔᠔r̄ k᠑n̄ jaaki se, naase paacki utu amki kaan̄ r᠑se. Taa Raa taadga taad̄ maakn̄ Kitapin̄ ki ᠔᠔: *Maam̄ m'utu m't᠔᠔l̄ debm̄ gaam̄ baatḡe, ᠔᠔ baatinge se le utu 'kaan̄ w᠔᠔k᠔.*» ³² Num̄ k᠑n̄ maam̄ jaay m'ooy m'duroga num, maam̄ m'k᠔nd̄ naana m'asen̄ ᠔aa booy taa naan̄ Galile ki.» ³³ ḡ᠔tn̄ se Pier ᠔eekin̄ ᠔᠔: «K᠑n̄ jee me᠔i ki jaay r᠑si paac kic ᠔᠔, maam̄ se m'ai k᠔᠔n̄ r᠑s eyo!» ³⁴ Isa terlin̄ ᠔᠔: «'Booy b᠑᠑ m'ai taada: maakn̄ n᠔᠔r̄ k᠑n̄ jaaki se, k᠔r̄ k᠔r᠔᠔n̄j᠔ 'k᠔᠔y ey sum ᠔᠔, naai am̄ 'baatn̄ ᠔᠔᠔l̄ m᠔᠔᠔ '᠔eekn̄ ᠔᠔ 'jeelum̄ eyo.» ³⁵ Pier ᠔eekin̄ ᠔᠔: «Maam̄ se k᠑n̄ am̄ kaan̄ te yoa kic ᠔᠔, m'ai baati eyo!» ᠓᠔ jee me᠔in̄ k᠑n̄ kuuy se kic ᠔᠔ paac taad̄ aan̄ ḡ᠔᠔ ḡen̄ Pier se.

Isa t᠔nd̄ me᠔tn̄ Raa Getsemane ki (Mk 14.32-42; Lk 22.39-46; Eb 5.7)

³⁶ ḡ᠔tn̄ se Isa ute jeegen̄ me᠔in̄ ki aan̄ ḡ᠔t̄ k᠑n̄ k'dan̄jn̄ Getsemane ki se ᠔᠔ naan̄ ᠔eekden̄ ᠔᠔: «Inḡki ḡ᠔tn̄ ara, k᠔r̄ maam̄ m'kiikn̄ ᠔᠔k᠔ m'ade ᠔aa t᠔nd̄

* 26:31 Aak Zak 13.7.

mɛtn Raa se.» ³⁷ Naan̄ ək ɓaan ute Pier ɔɔ gaan Zebedege dio, gɔtn se maakin̄ baag tuju ɔɔ taar maakin̄ ki nan̄ tak. ³⁸ Gɔtn se naan̄ deekden ɔɔ: «Maam se maakum tujga ɔɔ nirlum teecga aan gɔɔ m'aki kooyo. Anum naase se ingki gɔtn ara; ɔɔ ɔnten 'toodki bia, ingki zεεε ute maama.» ³⁹ Naan̄ iin̄ iik naan̄ ki cɔkɔ se, ɓaa erg ɔnd naan̄in̄ naan̄ ki ɔɔ baag tɔnd mɛtn Raa deek ɔɔ: «Bubuma, kɛn naai 'je num iikum *kɔɔpm dubar se† rom ki naata! Naɓo 'tɛd aan gɔɔ kɛn naai maaki jea, num aan gɔɔ kɛn maam ɓo m'je se eyo.»

⁴⁰ Kɛn naan̄ ək tɛrl ɓaado ɔɔ jee mɛtin̄ kɛn mɔtɔ se, tood tood bia, ɔɔ naan̄ deek Pier ki ɔɔ: «Lɛr kalan̄ kic ɓo naase ɔɔ aasin̄ki te gɛn king zεεε te maam ey ne? ⁴¹ Naase ingki zεεε, 'tɔndki mɛtn Raa, taa naase aki koocɔn̄ maakɔn̄ nakɔn̄ naam ki eyo. Maakɔn̄ debkilimi se je tɛdn̄ nakɔn̄ bεε, naɓo daa roɔn̄ ɓo ɔɔ aasin̄ eyo.»

⁴² Tɛr naan̄ ək tɛrl gɛn k-dige iik naan̄ ki cɔkɔ daala ɔɔ ɓaa tɔnd mɛtn Raa ɔɔ: «Bubuma, kɔɔpm dubar se jaay naai amsin̄ kiik eyo ɔɔ kɛn m'an̄ kaay tak num ɔɔn̄ maakje naai ɓo 'tɛda!» ⁴³ Kɛn naan̄ ək tɛrlo daal se, ɓaado ɔɔ jee mɛtin̄ ki tood tood bia ɔɔ kɛn bi ɔkɔ se, kaamɔ kic ɔɔn̄ aak eyo. ⁴⁴ Isa iin̄ ɔɔnde kɛn naan̄ iik naan̄ ki cɔkɔ se, naan̄ baag tɔnd mɛtn Raa gɛn k-mɔtɔge, ɔɔ maakɔn̄ tɔnd mɛtin̄ ki se naan̄ inḡ dɔɔl taar ese sum. ⁴⁵ Tɛr naan̄ ək tɛrl ɓaado ɔɔ jee mɛtin̄ ki ɔɔ deekden ɔɔ: «Maakɔn̄ toodn̄ bise ki se naase utu 'tood 'tɔɔlki tɔɔl kɔɔrse rɔk la? Bεε, bεεga, kaad̄in̄ aasga ɔɔ *Goon Deba se j'an̄ kɔkɔn̄ kɔl

† 26:39 Kɔɔpm ara taadn̄ ute kaadn̄ kɛn naan̄ utu dabara dena do kaag ki aan gɔɔ debm kusina.

ji jee tɛdn kusinge tu. ⁴⁶ Iiŋki, k'baaki! Aakki, debm am kut se aanga.»

Isa jeege ɔkina

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Kaad ken Isa utu taad nan te taarin ey sum bo, gan maakŋ jeege tun metin ken sik-kaar-di se, debm ron Judas se aana. Naan baado ute dool jeege dena metin ki ken ɔk gɔrd-jerldege ɔ te sirddege. Jee se *magal jee tɛdn serke Raage tu ute magal taa bee Yaudge bo ɔldeno. ⁴⁸ Judas, naan bo debm utu kutn Isa se, taadoga taad jeege tun ese se ɔ: «Debm jaay maam m'an baam kɔkɔ ɔ m'kaay ciilin se, kɛse bo naana! ɔkin ki.» ⁴⁹ Judas naar baado cɛɛ Isa ki ɔ deekin ɔ: «Debm dooyje, tɔɔɛ!» Gɔtn se naan baam ɔkina ɔ aay ciilina. ⁵⁰ ɔ Isa terlin ɔ: «Meduma, nakŋ naai 'baado tɛda se, 'tɛdina.» Gɔtn se jee dengen k'baado tel se, iij-ɔkina. ⁵¹ Gan ken Isa jaay j'ɔkin se, maakŋ jeege tun metin ki se, deb kalan ɔdo gɔrd-jerlina ɔ ɔg gaan te bi debm tɛdn naabm magal debm tɛdn serke Raa ki. ⁵² Gɔtn se Isa deekin ɔ: «Gɔrd-jerli se 'terl ɔlin maakŋ saapin ki gɔtin ki. Taa jeegen tool jeege ute gɔrd-jerldege se, naade j'utu j'aden tool ute gɔrd-jerldege kici. ⁵³ Naai 'jeel ey la, ken maam jaay m'tɔndga metn Bubum num, naan am naar naakŋ ute dool kɔdinge sik-kaar-di se? ⁵⁴ Ken bin ey num taar Kitap taad se 'kaan doobin ki ɔ dɔ?» ⁵⁵ Naan ken se Isa deek jee denge tu se ɔ: «Naase 'teekiro ute gɔrd-jerlsege ɔ te sirdsege jaay, 'baamkiro kɔkɔ aan gɔo debm boogo se. Ey num bii-raa maam m'lee dooy jeege daan boor *Bee Raa ki se, naɔo naase ɔŋ ɔkumkiro te eyo. ⁵⁶ Num gan nakŋ se jaay

aan se, taa taar ken jee taad taar teeco taar Raa ki raanjo maakn Kitap ki do dakin se, 'kaan doobin ki.» Gan gotn se, jee metin ki paac baatina oo aan resina.

*Isa j'ok k'baansin naan Yaudge tun *jee kaakn metn taarge*

(Mk 14.53-65; Lk 22.54,63-65; Jn 18.12,13,19-24)

⁵⁷ Jee oko Isa se baansino bee Kayip ki, naan bo *magal debm tedn serke Raa ki. Oo maakn bee naan ki se bo jee jeel taadn too kn metn Ko Taar Raage ute magal taa bee Yaudge baado tusn maak ki. ⁵⁸ Pier oko metn Isa daande goon doko, daanino bini aan daan boor bee magal debm tedn serke Raa ki. Pier endo baa ing ute jee tedn naabge, taa kaakn nakn ken utu 'kaan do Isa ki.

⁵⁹ Anum magal jee tedn serke Raage tu, ute magal Yaudgen kuuy paacn jee kaakn metn taarge se, naade je tol taara do Isa ki taa an kokn mindin num j'an baa too, ⁶⁰ nabo naade on te taar dim eyo. Ey num saadge dena baado tolin taar-koo bo don ki taa an kokn mindina.

Coko se maakn naade ki se jeege di baado, ⁶¹ oo taad oo: «Naaje k'booyga gaabm ese se taado oo: *Bee Raa se maam m'an too kn naatn oo maakn biige tun moto sum bo m'an kiinin gotin ki.»

⁶² Gotn se magal debm tedn serke Raa ki se iin daara oo deek Isa ki oo: «Naai tap bo 'terlden taar dim ey la do taarge tun naade toli doi ki se?» ⁶³ Gan Isa do dek oo terlin taar dim eyo. Ter magal debm tedn serke Raa ki se taadin daala oo: «Ute ro Raa zee re m'tond meti, 'taadjen tu naai bo *al-Masi, Goon Raa se la?» ⁶⁴ Isa terlin oo: «Kese naai bo

'deekiṇa. Naḅo 'booyki m'asen taada: naan ki se, naase utu aki kaakṇ *Goon Deba se, ing king do ji daam Sidburku ki ɔɔ ken naaṇ ade booy se ade king do gapar ki.» ⁶⁵ Gōtn se magal debm tēdn serke Raa ki iin̄ nεεpm te kaliṇa ɔɔ deek ɔɔ: «'Booyki! Gaabm se naaṇ naaj Raa! Naase nakage k'jeki saadn̄ nam kuuy se, gen̄ dī daala! Naase le 'booykiga te bise ken naaṇ naaj Raa se. ⁶⁶ Anum naase 'saapki ɔɔki dī?» Jee den̄ se terlin̄ ɔɔ: «Deere, naaṇ se nakin̄ yoa!» ⁶⁷ Gōtn se naade tupin̄ booro daan-kaamin̄ ki ɔɔ tōndina. Jee kuuy se tōndin̄ metn̄ bin̄ ki, ⁶⁸ deekin̄ ɔɔ: «Naai al-Masi, debm ken taad̄ taar teeco taar Raa ki se, 'taadjen̄ tu: debm ken tōndi se, naṇa?»

Pier naaj ɔɔ naaṇ jeel Isa eyo

(Mk 14.66-72; Lk 22.55-62; Jn 18.15-18,25)

⁶⁹ Naaṇ ken se, Pier ɔɔp ing naata daan boor ki. Gōtn se mēnda kalan̄, mēnd tēdn̄ naaba, baado ɔṇina ɔɔ deekin̄ ɔɔ: «Bεε, naai kic bo debm Isan kōd Galile.» ⁷⁰ Gaṇ naan̄ jeege tu paac se, naaṇ naaja deek ɔɔ: «Taar naai 'taad̄ se le, maam m'booy m'ok̄ metin̄ eyo.» ⁷¹ Ter Pier iin̄ ɔṇ gōtn se ɔɔ baa baa kaam taa doob ken magal se, mēnd tēdn̄ naabm kuuy aakiṇa ɔɔ deek jeege tun̄ gōtn̄ ese se ɔɔ: «Bεε, gaabm ese kic debm Isan kōd Nazaret se!» ⁷² Gōtn se Pier baag naaja daala ɔɔ naam taarin̄ ɔɔ: «Bεε, gaabm se maam m'jeelin̄ eyo!» ⁷³ Ken naade jaay ing ɔkɔ se, jeegen paacṇ inḡ gōtn̄ ese se iiko cεεṇ ki deekin̄ ɔɔ: «Deer deer, naai se metn̄ naade, taa taari taad̄ se kic bo tec gen̄ naade!» ⁷⁴ Gōtn se Pier baag naam taarin̄ ɔɔ: «Bεε, maam m'naam rom te Raa, m'taadsen̄ m'ɔɔ: gaabm se maam m'jeelin̄ eyo!»

Gan̄ gōtn se sum 60 kōrōnjō naar ɔɔf ɔɔyɔ. ⁷⁵ Gōtn se, Pier naar saap do taar kēn Isa taadiño ɔɔ: «Kōr kōrōnjō tɔɔy ey sum 60, naai am baatn dɔɔl mɔtɔ.» Gōtn se naan̄ teeco ɔɔ baag keem gab gab.

27

Isa j'ɔk k'baansin̄ naan̄ tɔɔg ki ron̄ Pilat
(Mk 15.1; Lk 22.66-71, 23.1)

¹ Tanɔɔrin̄ nɔɔrin̄ se, *magal jee tēdn̄ sērke Raage tu paac, utē magal̄ taa 6ee Yaudge tus dɔɔk taarde kalan̄ gēn tɔɔl Isa. ² Gōtn se naade ɔl j'ɔk k'dɔɔk Isa ɔɔ naade 6aa ēdin̄ magal̄ *Rɔmēge tu, ron̄ Pilat.

Kooy Judas
(NJKN 1.16-20)

³ Judas, debm kēn ut Isa se, kēn naan̄ jaay aak Isa j'ɔkinga gēn 6aa kutu se, gōtn se naan̄ nirlin̄ teece. Gursn̄ tamman si-mɔtɔ kēn j'ēdin̄ se, naan̄ ɔk tērl̄ 6aa ēdin̄ *magal̄ jee tēdn̄ sērke Raage tu utē magal̄ taa 6ee Yaudge tu gōtin̄ ki. ⁴ Naan̄ dēekden ɔɔ: «Maam se m'tujga naan̄ *Raa ki, kēn m'kutn̄ debm kēn tuj te dīm ey se!» Gan̄ naade tērlin̄ ɔɔ: «'Baa tēdn̄ gam naane, kēse ɔljen naaje eyo!» ⁵ Gōtn se Judas 6aa sin te gurs se maakn̄ *Bee Raa ki ɔɔ naan̄ malin̄ 6aa aal ooc ooyo. ⁶ Magal̄ jee tēdn̄ sērke Raage tu tɔs gursn̄ se ɔɔ dēek ɔɔ: «Gursn̄ se naaje j'ɔkki dɔɔbm jaay j'aŋki kɔmb maakn̄ Bee Raa ki eyo, taa gursn̄ se, gursn̄ ut ko debkilimi.» ⁷ Naade tus dɔɔk taarde kalan̄ ɔɔ gursn̄ se naade 6aa dugn̄ maakn̄-gōtn̄ debm kɔbm dukulge ɔɔ maakn̄-gōtn̄ se naade ɔnin̄ gōtn̄ duubm mērtge. ⁸ Taa naan̄ se 60 maakn̄-gōtn̄ se 6orse kic naade utu dan̄in̄ *Maakn̄-gōtn̄ ut ko debkilimi.* ⁹ Bin 60 taar kēn debm

taad taar teeco taar Raa ki ron Jeremi taadno do dakin se, aanga doobiñ ki ken ðð: *Naade took ðkga tamman si-mətə se, kесе бo zo ken gaan *Israelge jen ro ki,* ¹⁰ ðð gursn se naade dugŋ maakŋ-gətn debm kəb dukulge ðð kесе бo taar Mɛljege Raa əlum ðð m'aden taada.*

Pilat tənd mətn Isa

(Mk 15.2-20; Lk 23.1-4,13-25; Jn 18.28–19.16)

¹¹ Isa k'j'ək k'baansiñ naan magal *Rəməge tu ron Pilat ðð naan tənd mətiñ ðð: «Naai бo Gaar Yaudge la?» Isa tərliñ ðð: «Aan gəð ken naai 'deekiñ se.» ¹² Gətn se *magal jee tədn sərke Raage tu ute magal taa бee Yaudge əkiñ mindina, naбo naan tərlden taar dim eyo. ¹³ Gətn se Pilat se deekiñ ðð: «Naai 'booy ey la taar naade təli doi ki taa ai kəkŋ mindi se?» ¹⁴ Naбo do taarge tun k'təliñ doŋ ki se, taar dim tap бo Isa tərliñ te eyo. Ken magal Rəməge jaay aakiñ se paac бo, əkiñ taad ey paac paac.

Jeege je yo Isa

¹⁵ Ken aanga *laa Paak gen Yaudge se tak бo, magal *Rəməge se lee təad təlden təl debm danğay kalan ken jee denge jenga ro ki. ¹⁶ Kaad ken se, naade ək debm danğay kalan ken jeege jeeliñ paac, ron Isan Barabas. ¹⁷ Gətn se Pilat tənd mətn jee dengen tus se ðð: «Naase 'jeki m'asen kəədn kol naŋa: Isan Barabas ləbu Isan k'danŋiñ *al-Masi se?» ¹⁸ Taa Pilat se jeele ken naade ək баано ute Isa se, naade təd təd maak-kilimi бo ron ki.

¹⁹ Kaad ken Pilat utu gətn kəŋŋ bəər ki se, mendiñ əlo jeege baado taadiñ ðð: «Gaabm ese se naan debm

* **27:10** Aak Zak 11.12-13 ðð Jer 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15.

bεε ɔɔ tuj te dīm eyo! Bεε, ɔnten kɔl doi maakŋ taariŋ ki taa maakŋ nɔɔr kɛn dɛel se, maakŋ nim ki se, maam m'dabarga dɛna taa naaŋa.»

²⁰ Gaŋ *magal jee tɛdn sɛrke Raage tu ute magal taa bεe Yauage ɔl mɛtn jee dɛnge ɔɔ k'tɔnd mɛtn Pilat num adɛn kɔɔdn kɔl Barabas ɔɔ Isa se lɛ, k'tɔliŋ naatn. ²¹ Magal Rɔmɛge se εɛp taariŋ daala ɔɔ: «Maakŋ naade kɛn di se, 'jeki m'asɛn kɔɔdn kɔl naŋa?» Naade tɛrliŋ ɔɔ: «Barabasi.» ²² Pilat tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Num debm k'daŋiŋ Isa al-Masi se m'aŋ tɛdn m'ɔɔ dī?» Naade paac tɛrliŋ ɔɔ: «K'tup k'tɔliŋ ro kaag ki!» ²³ Pilat tɔnd mɛtdɛ ɔɔ: «Naan tap ɔo tujga dī?» Tɛr naade dɔɔb ɔɔy makɔŋ cir daala ɔɔ: «K'tup k'tɔliŋ ro kaag ki!» ²⁴ Kɛn Pilat jaay aak naan 'kɔŋ tɛdn dīm eyo, ɔɔ jeege lɛ tɔɔy dɔɔk taara ɔŋ ey se, naan uun maane, tug jiŋ naan jee dɛnge tu ɔɔ dɛekden ɔɔ: «Yo gaabm se ɔlum maam eyo. Kɛse naase mala aakiŋki!» ²⁵ Jeege paac se tɛrliŋ ɔɔ: «Ŋŋ moosn naan se ajɛn kɔɔpm mindje ki ɔɔ mind gɛnjɛge tu!» ²⁶ Gɔtn se Pilat ɔl k'baa k'j'ɔɔd j'ɔlden Barabas. Gaŋ gɛn Isa se, naan ɔl k'j'ɔndiŋ ute mɛɛje ɔɔ ɔk ɔliŋ ji jeege tu taa j'aŋ baa tupm tɔɔl ro kaag ki.

Asgarge tooy koogo mɛtn Isa ki

²⁷ Gɔtn se asgargɛn gɛn magal *Rɔmɛge ɔk baan te Isa maakŋ bεe magalde ki maak ki naane, ɔɔ gɔtn se dɔɔl asgarge paac baado tus ɔl gurugiŋa. ²⁸ Naade tɔɔdn te kalinge naata ɔɔ uun uusiŋ kal kuuy aac bon†. ²⁹ Tɛr naade uj daapo jɛke gɛn kɔrɔndɔ baado ɔndiŋ don ki ɔɔ ɛdiŋ naka aan gɔɔ

† **27:28** Kal aac bon j'uusiŋ se kɛse kal gaariŋge.

naala ji daamin̄ ki. Gōtn se naade erg naan̄ ki
 ɔɔ tooyin̄ koogo metin̄ ki ɔɔ: «'Τάσσε naai ki, Gaar
 Yaudge!» ³⁰ Naade tupin̄ ɔooro ron̄ ki ɔɔ uun kaagn̄
 tec naala se, tōndin̄ don̄ ki. ³¹ Ken naade tooyin̄
 koogo metin̄ ki aas se, naade ɔk ɔɔdn̄ naatn te kal̄
 aac bon̄ ken naade uusin̄o se, ɔɔ tuusin̄ kal naange
 gōtin̄ ki, jaay ɔk ɔaansin̄ naata taa j'an̄ ɔaa tupm
 tōɔl ro kaag ki.

Isa k'tupinga ro kaag ki

(Mk 15.21-41; Lk 23.26-49; Jn 19.16-30)

³² Ken asgarge ɔko Isa teecn̄sin̄o teec naatn
 maakn̄ geger ki se, naade dōɔɔf utē gaaba kalan̄
 kōɔf Siren̄ k'dan̄in̄ Simon. Naade ɔkin̄ taa tōɔgō
 gen̄ kuun kaagn̄ j'an̄ tupm Isa ro ki. ³³ Naade
 ɔk ɔaansin̄ gōt ken̄ k'dan̄in̄ Golgota; Golgota se je
 deekn̄ ɔɔ: gōtn̄ kaadn̄ do deba. ³⁴ Gōtn se naade
 ɛdin̄ n̄'aay tōtn̄ koojn̄ bin̄ deep te yōrlō, nabō ken̄
 Isa jaay uum naamin̄ se, baate kaaye. ³⁵ Ken naade
 jaay tup tōɔlo Isa ro kaag ki ɔɔ uun ɔaarin̄ raan̄
 se, kalin̄ge se naade tēdin̄ salatia jaay ɔo nigina
 ɔɔ debm̄ oocinga ɔo uunu uunu. ³⁶ Ter naade in̄g
 naan̄ ki gōtn̄ ese ɔɔ ɔōɔɔb Isa. ³⁷ Naade raan̄ ɔlin̄
 kaam don̄ ki metn̄ taar ken̄ naade tōɔlsin̄ ro ki ɔɔ:
 Kese ɔo Isan, Gaar Yaudge se. ³⁸ Gōtn se asgarge
 tup jee ɔoogge dio ro kaagge tu cee Isa ki se kici,
 deb kalan̄ k'j'uun̄ k'ɔaarin̄ do ji daamin̄ ki ɔɔ deb
 kalan̄ k'j'uun̄ k'ɔaarin̄ do ji jeelin̄ ki.

³⁹ Jee deel deel gōtn se jaay daar aakin̄ se, naade
 siik dode ɔɔ naajina, ⁴⁰ deek ɔɔ: «Naai ɔo ken̄ ɔɔ tōɔkn̄
 *Bee Raa ɔɔ an̄ kiin̄ kuuy daan̄ ɔiige tun̄ mōtō se,
 aaj roi mala. Ken̄ naai jaay Goon Raa num, 'bōɔyō
 do kaag ki se naata!» ⁴¹ *Magalgen̄ jee tēdn̄ serke

Raage tu, jee jeel taadn tɔɔkɲ mɛtn Ko Taar Raage ute magal taa ɓee Yaudge se kic, tooyiɲ koogo mɛtiɲ ki ɔɔ deek ɔɔ: ⁴² «Jee kuuy se, naan aajdenoga num ɔɲ aasiɲ gɛn kaajɲ ro naan malin eyo! Naan Gaar *Israɛlge dey se, ɲ'booyɔ naatn ɓorse ro kaag ki ɔɔ naaje j'tookɲ kaal maakje don ki. ⁴³ Naan ɔɔ aal maakiɲ do Raa ki, ɔɔ kɛn Raa jaay ɓo jɛɲ deer num, ɔɲ ɓorse an kaaja! Taa naan taadga taad ɔɔ: Maam se m'Goon Raa.» ⁴⁴ Jee ɓooggen k'tup tɔɔlde do kaagge tun cɛɛsn Isa ki se kic ɓo naajiɲ bin kici.

Kooy gɛn Isa

⁴⁵ Aan katar tir se, do naanja te magalin se gɔtɔ ɓaa tɛd ilim dib bini aan katar do tɛgɛr ki. ⁴⁶ Aan katar do tɛgɛr ki se, Isa ɔɔd ɔɔy makɔɲ ute taar naanina ɔɔ: «Eli, Eli†, lɛma sabaktani?» Taar se je deekɲ ɔɔ: Raama Raama, naai 'rɛsum gɛn diŒ? ⁴⁷ Maakɲ jeege tun daar gɔtn ese se kɛn booyiɲ naan taad bin se, jee mɛtinge taad ute naapa ɔɔ: «'Booyki tu, naan dan dan *Eli.» ⁴⁸ Deb kalan naar aan ɓaa uuno naka kalan kɛn uun maane, ɔlin maakɲ tɔtn koojɲ biɲ kɛn mooyo jaay uun ɔlin taa gard ki ɔɔ uun ɔlin taar Isa ki taa ɲ'suubu. ⁴⁹ Jee mɛtinge ɔɔp se taad ɔɔ: «ɔɲki jaay sɔm j'utu j'an kaaka kɛn Eli jaay utu ade ɓaa an kaajiɲ sel!» ⁵⁰ Gɔtn se Isa ɔɔd ɔɔy makɔɲɔ daala ɔɔ ɔɲ koɲ teece. ⁵¹ Gɔtn se, kal deer k'gaan maakɲ *Bee Raa se nɛɛpo raan bini aan naan ki tak. Naanja tea ɔɔ linge tɔp pakpak. ⁵² Taa ɓaadn jeegeɲ *salal ooyga kooy do dɔkiɲ se tɔɔd kalde ki ɔɔ naade duro daan yoge tu, ⁵³ ɔɔ teeco

† **27:46** Maakɲ kitapgen kuuy se: Eli, Eli. Ara se Isa taad ute taar naanina kɛn k'danin Aramayik. § **27:46** Aak KKR22.2.

maakŋ baaddege tu. Ɔo ken Isa jaay ooy duro se, naade ɓaa end maakŋ geger ken salal Jeruzalem ki, ɔo jeege dena aakdenga. ⁵⁴ Ken bubm asgarge ute asgargen kuuy ken daar ɓoob Isa se, aak naanja tea ute nakgen deel paac se, beere akde taad ɔo: «Deer deer, gaabm ara se Goon Raa!»

Isa j'olinga maakŋ baad ki

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁵ Gɔtn se mendge dena daar dɔko aak Isa. Mendgen se, baago kɔkŋ metiŋ taa naan Galile ki ɔo naade tediŋo naaba. ⁵⁶ Maakde ki se Mari ken iino Magdala ki, Mari ko Jak ute gen Yusup ɔo ko gaan Zebedege.

⁵⁷ Ken kaada ɓaa ɓaa kooco se, gaaba kalan debm maala, kɔd Arimate ron Yusup baado. Naan kic debm maakŋ jeege tun metn Isa ki. ⁵⁸ Gaabm se ɓaa ɔŋ Pilat ɔo tɔnd metina taa an kɔŋ ro Isa se naan an ɓaa kɔl maakŋ iio ki. Gɔtn se Pilat tooko undiŋ kulu ɔo k'ɓooyiŋsiŋo. ⁵⁹ Yusup uun ro Isa se ɔo teeliŋ ute kal duubm kiji. ⁶⁰ Naan uun ɓaa ɔl aaliŋ maakŋ iio ken j'ɔŋ ko sum ɓo j'ud* k'daapiŋa ɔo baadn se le kiji, ɔo dircil aaliŋ ko magal taar ki jaay ɓo naan ɓaa. ⁶¹ Mari ken iino Magdala ki ute Mari kuuy se, naade utu inŋ dɔk ɔko ute taa baada.

Asgarge ɓoob do baadn Isa

⁶² Bii ken Yaudge daap daap rode gen *ɓii sebit jaay deel se, metbeenki se, *magal jee tediŋ serke Raage tu ute *Parizige tuso naapa baado ɔŋ Pilat, ⁶³ ɔo deekiŋ ɔo: «Jaamus, naaje k'saap j'ɔŋga taar ken debm taar-kooɓm se taado kaad ken naan utu

* **27:60** Yaudge se ud baada maakŋ koge tu se.

zεεr se ɔɔ: «Maakŋ ɔiige tun mɔtɔ se maam m'utu m'ade dur daan yoge tu.» ⁶⁴ 'Deek asgarge tu se, 'bɔɔbm taa ɔaada se bini kaan ɔii k-mɔtɔge tu, ey num sɔm jee mɛtiŋ ki se ade ɔaa te aŋ ɔoogo ɔɔ taadŋ jeege tu ɔɔ: «Naan duroga daan yoge tu!» Kεn bin num taar-kɔɔbm naade tɛd se 'cir kεn deete†.» ⁶⁵ Pilat deekden ɔɔ: «Naase kic ɔkki asgarge kaam jise. Bin num ɔlɛeki asen bɔɔbm do ɔaada aan gɔɔ kεn naase 'jenki ro ki.» ⁶⁶ Naade ɔaa ɔaap rode gεn bɔɔbm do ɔaada se, ɔɔ ko magal kεn naade dircil aaliŋ taa ɔaad ki se, naade gaasn taa ɔaada tak tak tɛdŋ nakŋ kaakŋ jeele ro ko kεn naade gaasiŋ se ɔɔ ɔl asgarge ɔaar bɔɔbiŋa.

28

Isa duroga daan yoge tu

(Mk 16.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-20; 1Kɔr 15.4-7)

¹ Kεn *ɔii sebit jaay deel se, ɔii dumas ki tanɔoriŋ nɔoriŋ se, Mari kεn iino Magdala ki ute Mari kεn kuuy se, naade ɔaa gεn kaakŋ taa ɔaada. ² Gɔtn ese sum ɔo naanŋ naar te makɔŋɔ ɔɔ kɔdŋ Mɛljege bɔɔyo maakŋ raa ki ɔaado dircil ko taa ɔaad ki se ɔɔ iŋg do ki. ³ Naanŋ se ron wɔɔr gɔtɔ aan gɔɔ maan aal wusuk wusuk ɔɔ kaliŋ kic ɔo raap lak lak aan gɔɔ kuubu. ⁴ Anum asgargen ɔaar bɔɔb do ɔaada gɔtn ese se, kεn naade aakiŋ se, ɔeere ɔkɛ se, rode ook marga jεg jεg ɔɔ si naanŋ ki aan gɔɔ jee ooyga kooyo. ⁵ Ganŋ *kɔdŋ Raa se deek mɛndge tu se ɔɔ: «Naase se, ɔnten 'ɔeerki. Maam m'jeele naase 'jeki je Isan kεn k'tup k'tɔoliŋ ro kaag ki se. ⁶ Bεrε, gɔtn

† **27:64** Isa tɛd ron ɔɔ naanŋ ɔo *al-Masi kεn utu ade ɔaa. Kεse ɔo taar-kɔɔbm kεn Yauɔge saap ɔɔ Isa taad jeege tu deet deet se.

ara se naan̄ gōtō! Naan̄ se duroga daan yoge tu aan gōō ken naan̄ mala taado. 'Baado aakki gōtn̄ ken̄ j'ol̄ j'aalsiṅa. ⁷ 'Naar 'ḅaa 'taadki jeege tun̄ metiṅ̄ ki ḅōki: naan̄ se duroga daan yoge tu ḅō ḅōndga naana asen ḅaa booy taa naan̄ Galile ki. Gōtn̄ naane se ḅō naase an̄ki 'ḅaa kaaka.» Kēse ḅō taar m'taad̄seno.

⁸ Ey num̄ mēndge ḅeere ḅkdega, nabō maakde raap aak eyo. Naadē iin̄ taa ḅaad̄ ki naar̄ aan̄ ḅaa taad̄labar se jeege tun̄ mētn̄ Isa ki. ⁹ Ken̄ naadē jaay ḅaa ḅaa se, naadē aak̄ Isa naar̄ teeco piris naandē ki, deekden̄ ḅō: «'Tōōsē ki.» Gōtn̄ se, naadē iikō cēēṅ̄ ki, baam̄ ḅk̄ jēṅa ḅō erḡ naaniṅ̄ ki. ¹⁰ Gōtn̄ se, Isa taadden̄ ḅō: «ḅṅtē 'ḅeerki! 'Baa 'taadki gēnaamge tu k'ḅaa taa naan̄ Galile ki. Gōtn̄ naane ḅō, naadē utu am̄ kaakṅ̄ te kaamdē.»

Magal Yaudge rej asgargen bōōb do ḅaada

¹¹ Kaad̄ ken̄ mēndgen̄ esē iin̄o taa ḅaad̄ ki jaay ḅk̄ tērlō tērlē aan̄ te ey sum̄ ḅō, gan̄ asgargen̄ jee bōōbm̄ do ḅaada se, mētiṅgē ḅaa maakṅ̄ gēgēr̄ ki, ḅō ḅaa taad̄ *magal̄ jeē tēdn̄ sērkē Raagē tu nakgen̄ deel̄ paac̄ se. ¹² Ken̄ magal̄ jeē tēdn̄ sērkē Raagē tu jaay booy taar̄ se, dan̄ tusō magal̄ taā ḅeē Yaudgē. Naadē dōōk̄ taardē kalan̄, uun̄ gurs̄ dēnā ḅō ed̄ asgargē tu, ¹³ dējdē ḅō: «'Baa 'taadki ḅōki num̄: «Nōōr̄ kaamjē ḅk̄ bi sum̄ ḅō, jeē metiṅ̄ ki ḅaadō ḅōoḡ ḅōd̄ uun̄ ḅaansinḡa.» ¹⁴ ḅō ken̄ taar̄ se jaay oocgā bi magal̄ *Rōmēgē tu kic̄ ḅō, naajē j'an̄ kurl̄ maakiṅā ḅō taar̄ dīm̄ tap̄ ḅō 'kooocṅ̄ dosē ki eyo.» ¹⁵ Gōtn̄ se asgargē took̄ uun̄ gurs̄ ḅō ḅaa taad̄ jeegē tu aan̄ gōō taar̄ k'dējdenō se. Anum̄ taar̄ se Yaudgē paac̄ ḅaa booyiṅā ḅō ḅōrsē kic̄ ḅō taar̄ se j'utū k'leē k'taad̄iṅ̄ taadā.

Isa əl jee mətin ki naaba

¹⁶ Anum jee mətn Isa kən sik-kaar-kalan se, naade iin̄ ɓaa taa naan̄ kən Galile ɔɔ ɓaa ook do ko kən Isa taadden ɔɔ k'ɓaa do ki se. ¹⁷ Kən naade jaay aan do ko ki se, gɔtn se naade aak Isa ɔɔ ɛrg naaniŋ ki. Naɓo maakde ki se, jee mətiŋge maakde naaja. ¹⁸ Gɔtn se, Isa iiko cɛɛde ki ɔɔ deekden ɔɔ: «*Raa ɛdumga tɔɔgɔ do nakge tu paac kən maakŋ raa ki ɔɔ kən do naan̄ ki. ¹⁹ 'Baa 'taadki mətjil jeege tun do naan̄ ki se paac ɔɔ 'tɛdɛdeki naade tɛdn̄ jee mətum ki. *Batizɛdeki ute ro Bubu, Goono, te *Nirl Salal. ²⁰ 'Dooyɛdeki naade tookŋ kuun taar kən maam m'dooyɛno paac se ɔɔ kiŋg do ki. Maam se, daayum m'utu te naase, bini ɓii kən dunia an nan̄ ro ki.»

Kitapm kɛn Raa dɔɔko kiji ute jeege New Testament in Kenga

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kenga

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kenga

© 2012, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 29 Jan 2022
de2980b7-692d-557d-af49-da5784485d94